

SISÄLLYSLUETTELO

Vanhusneuvosto pöytäkirja 18.11.2020

Pöytäkirjan kansilehti	1
Esityslistan kansilehti	3
1 § Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus	5
2 § Työjärjestyksen hyväksyminen	6
3 § Edellisen kokouksen pöytäkirjan tarkastaminen	7
- Vanhusneuvosto pöytäkirja 14.10.2020 13:15	8
4 § MEK-Kiinnekohtia hankkeen esittely	32
5 § Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen eteneminen Vantaalla	34
6 § Toimintasuunnitelma vuodelle 2021	35
7 § Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta	42
- Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta	43
- Liite: Lausuntopyyntö/Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta	45
- Liite: lunnos (ruotsinkielinen)/Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta	55
- Liite: Luonnos HE esitykseksi/Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta	82
- Lite: Lausuntopyyntö (ruotsinkielinen)/Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta	109
8 § Kaupungin toimialojen ja seurakuntayhtymän ajankohtaiset asiat	119
- TAULUKKO: IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN HYVINVOINTISUUNNITELMA: Tekojen toteutuminen vuonna 2019	120
- Selvitys 2019 ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma	121
9 § Tiedoksi merkittävät asiat	130
- Kaupungin turvallisuussuunnittelun ohjausryhmän asettaminen	131
- MUISTIO: PKS-vanhusneuvostojen yhteistapaaminen 20.10	133

Vanhusneuvoston kokous 6/2020

Aika: 18.11.2020 klo 13:15-16:00

Paikka: Vantaan kaupungintalo, Valtuustosali (Asematie 7, 01300 Vantaa)

Osallistujat

Jäsenet		Varajäsenet	
Särkelä Jussi, puheenjohtaja	x	Koskinen Jouko	
Huvila Raimo, varapuheenjohtaja	x	Räisänen Pertti	
Salmenkivi Eija	x	Salmenkaita Maija	
Liimatainen Heimo	x	Natunen Tuula	
Lahtinen Timo	x	Tiihonen Arto	
Söderberg Reijo	x	Nordlund Ritva	
Lauren Leena	x	Mansner Peter	
Hakanen Paula	x	Laaksonen Sirkka	
Peltonen Varpu	x	Salasto Riitta	
Forsberg Pirkko	x	Mäkynen Leila	
Savela Eija	x	Salmi- Mehtonen Sirkka	
Palomaa Ulla-Stina	x	Sandell Håkan	
Asiantuntijaedustajat		Vara-asiantuntijaedustajat	
Salminen Mariela, diakoni Vantaan seurakuntayhtymä	x	Valve Katri, diakonia- ja yhteiskuntatyön asiantuntija Vantaan seurakuntayhtymä	
Hakala Jutta, kulttuurituottaja Kaupunkikulttuurin toimiala	x (etä)	Pakarinen Anne, erityisliikunnan suunnittelija Kaupunkikulttuurin toimiala	
Pasanen Emmi, liikennejärjestelmäinsinööri Kaupunkiympäristön toimiala		Hankivuo Petteri, kiinteistökehityspäällikkö Kaupunkiympäristön toimiala	
- , ruotsinkielisten palvelujen koordinaattori Kasvatuksen ja oppimisen toimiala		Vikström Anders, ruotsinkielisen palvelualueen johtaja Kasvatuksen ja oppimisen toimiala	
Lahnalampi- Lahtinen Minna, vanhus- ja vammaispalvelujen johtaja Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala, vanhus- ja vammaispalvelut		Kulmala Taina, toimintayksikön esimies Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala, terveyspalvelut	
Eläkejärjestöjen edustajat		Eläkejärjestöjen varaedustajat	
Sihvonen Irma / Eläkeliitto ry	x	Merta-Junkkari Sylvi / Eläkeliitto ry	
Martinaho Ari / Eläkeläiset ry	x	Rosenlund Ilona / Eläkeläiset ry	
Mäntynen Taisto / Eläkkeensaajat ry	x (etä)	Eklund Jari / Eläkkeensaajat ry	
Nuotio Leila / Kansalliset Seniorit ry	x	Karlsson Ruben / Svenska Pensionärer rf	

Piitulainen Seppo / Vantaan kristilliset eläkeläiset ry	x	- / Julkisen alan eläkeläiset ry	
Karhunen Anneli / Opetusalan Seniorijärjestö OSJ ry	x	Kulusjärvi-Touray Taina / Opetusalan Seniorijärjestö OSJ ry	
Muut osallistujat			
Kalle-Pekka Hietala, koordinaattori, sihteeri			x
Hanna Kirveslahti, Palvelusihteeri			x
Anne Aaltio, Projektipäällikkö			x
Marja Veikkolainen, Hankepäällikkö			x

Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus

Todettiin

Allekirjoitukset

Puheenjohtaja Jussi Särkelä

Pöytäkirjanpitäjä Kalle-Pekka Hietala

Pöytäkirja tarkastetaan seuraavassa kokouksessa (9.12.2020).

Vanhusneuvoston kokous 6/2020

Aika: 18.11.2020 klo 13:15-16:00

Paikka: Vantaan kaupungintalo, Valtuustosali (Asematie 7, 01300 Vantaa)

Kutsutut

Jäsenet		Varajäsenet	
Särkelä Jussi, puheenjohtaja	x	Koskinen Jouko	
Huvila Raimo, varapuheenjohtaja	x	Räisänen Pertti	
Salmenkivi Eija	x	Salmenkaita Maija	
Liimatainen Heimo	x	Natunen Tuula	
Lahtinen Timo	x	Tiihonen Arto	
Söderberg Reijo	x	Nordlund Ritva	
Lauren Leena	x	Mansner Peter	
Hakanen Paula	x	Laaksonen Sirkka	
Peltonen Varpu	x	Salasto Riitta	
Forsberg Pirkko	x	Mäkynen Leila	
Savela Eija	x	Salmi- Mehtonen Sirkka	
Palomaa Ulla-Stina	x	Sandell Håkan	
Asiantuntijaedustajat		Vara-asiantuntijaedustajat	
Salminen Mariela, diakoni Seurakuntayhtymä	x	Valve Katri, diakonia- ja yhteiskuntatyön asiantuntija Vantaan seurakuntayhtymä	
Hakala Jutta, kulttuurituottaja Kaupunkikulttuurin toimiala	x (etä)	Pakarinen Anne, erityisliikunnan suunnittelija Kaupunkikulttuurin toimiala	
Pasanen Emmi, liikennejärjestelmäinsinööri Kaupunki ympäristön toimiala		Hankivuo Petteri, kiinteistökehityspäällikkö Kaupunki ympäristön toimiala	
- , ruotsinkielisten palvelujen koordinaattori Kasvatuksen ja oppimisen toimiala		Vikström Anders, ruotsinkielisen palvelualueen johtaja Kasvatuksen ja oppimisen toimiala	
Lahnalampi- Lahtinen Minna, vanhus- ja vammapalvelujen johtaja Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala, vanhus- ja vammaispalvelut		Kulmala Taina, toimintaterapian esimies Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala, terveysterveyst	
Eläkejärjestöjen edustajat		Eläkejärjestöjen varaedustajat	
Irma Sihvonen / Eläkeliitto ry	x	Sylvi Merta-Junkkari / Eläkeliitto ry	
Ari Martinaho / Eläkeläiset ry	x	Ilona Rosenlund / Eläkeläiset ry	
Taisto Mäntynen / Eläkkeensaajat ry	x (etä)	Jari Eklund/ Eläkkeensaajat ry	
Leila Nuotio / Kansalliset Seniorit ry	x	Ruben Karlsson/ Svenska Pensionärer rf	
Seppo Piitulainen / Vantaan kristilliset eläkeläiset ry	x	- / Julkisen alan eläkeläiset ry	
Anneli Karhunen / Opetusalan Seniorijärjestö OSJ ry	x	Taina Kulusjärvi-Touray / Opetusalan Seniorijärjestö OSJ ry	

Muut osallistujat	
Kalle-Pekka Hietala, koordinaattori, sihteeri	x
Anita Ovaska, Suunnittelija, Kaupunkikulttuurin toimiala	
Hanna Kirveslahti, Hallintosihteeri, Kaupunkikulttuurin toimiala	x
Anu Aaltio, Projektipäällikkö, Sosiaali- terveydenhuollon toimiala, Vanhus- ja vammaispalvelut	x
Marja Veikkolainen, Hankepäällikkö, Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala	x

Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus

Todettiin kokous lailliseksi ja päätösvaltaiseksi.

Allekirjoitukset

Puheenjohtaja Jussi Särkelä

Pöytäkirjanpitäjä Kalle-Pekka Hietala

Pöytäkirja tarkastetaan seuraavassa kokouksessa (9.12.2020).

1 §

Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus

Vanhusneuvosto 18.11.2020

Esitys:

Todetaan kokous lailliseksi ja päätösvaltaiseksi.

Päätös:

Todetaan kokous lailliseksi ja päätösvaltaiseksi.

2 §

Työjärjestyksen hyväksyminen

Vanhusneuvosto 18.11.2020

Esitys:

Hyväksytään esityslista kokouksen työjärjestykseksi.

Päätös:

Hyväksytään esityslista kokouksen työjärjestykseksi.

3 §

Edellisen kokouksen pöytäkirjan tarkastaminen

Vanhusneuvosto 18.11.2020

Esitys:

Hyväksytään edellisen kokouksen (14.10.2020) pöytäkirja.

Päätös:

Hyväksytään edellisen kokouksen (14.10.2020) pöytäkirja.

SISÄLLYSLUETTELO

Vanhusneuvosto pöytäkirja 14.10.2020

Pöytäkirjan kansilehti	1
Esityslistan kansilehti	3
1 § Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus	5
2 § Työjärjestyksen hyväksyminen	6
3 § Edellisen kokouksen pöytäkirjan tarkastaminen	7
- Vanhusneuvosto pöytäkirja 16.09.2020 13:15	8
4 § Muisti- ja ikäystävällisen asumisen ja asuinympäristön edistäminen	18
5 § MEK kiinnekohtia hankkeen esittely	19
6 § Vanhusneuvoston toimintasuunnitelma vuodelle 2021	21
7 § Kaupungin toimialojen ja seurakuntayhtymän ajankohtaiset asiat	22
8 § Tiedoksi merkittävät asiat	23

Vanhusneuvoston kokous 5/2020

Aika: 14.10.2020 klo 13:15 – 16:00

Paikka: Vantaan Kaupungintalo, Valtuustosali (Asematie 7, 01300 Vantaa)

Osallistujat

Jäsenet		Varajäsenet	
Särkelä Jussi, puheenjohtaja	x	Koskinen Jouko	
Huvila Raimo, varapuheenjohtaja	x	Räisänen Pertti	
Salmenkivi Eija	x	Salmenkaita Maija	
Liimatainen Heimo		Natunen Tuula	
Lahtinen Timo	x	Tiihonen Arto	
Söderberg Reijo	x	Nordlund Ritva	
Lauren Leena	x	Mansner Peter	
Hakanen Paula	x	Laaksonen Sirkka	
Peltonen Varpu	x	Salasto Riitta	
Forsberg Pirkko	x	Mäkynen Leila	
Savela Eija	xx	Salmi- Mehtonen Sirkka	
Palomaa Ulla-Stina		Sandell Håkan	
Asiantuntijaedustajat		Vara-asiantuntijaedustajat	
Salminen Mariela, diakoni Vantaan seurakuntayhtymä	x	Valve Katri, diakonia- ja yhteiskuntatyön asiantuntija Vantaan seurakuntayhtymä	
Hakala Jutta, kulttuurituottaja Kaupunkikulttuurin toimiala	x (etänä)	Pakarinen Anne, erityisliikunnan suunnittelija Kaupunkikulttuurin toimiala	
Pasanen Emmi, liikennejärjestelmäinsinööri Kaupunkiympäristön toimiala	x (etänä)	Hankivuo Petteri, kiinteistökehityspäällikkö Kaupunkiympäristön toimiala	
- , ruotsinkielisten palvelujen koordinaattori Kasvatuksen ja oppimisen toimiala		Vikström Anders, ruotsinkielisen palvelualueen johtaja Kasvatuksen ja oppimisen toimiala	
Lahnalampi- Lahtinen Minna, vanhus- ja vammaispalvelujen johtaja Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala, vanhus- ja vammaispalvelut	x	Kulmala Taina, toimintayksikön esimies Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala, terveyspalvelut	
Eläkejärjestöjen edustajat		Eläkejärjestöjen varaedustajat	
Sihvonen Irma / Eläkeliitto ry	x	Merta-Junkkari Sylvi / Eläkeliitto ry	
Martinaho Ari / Eläkeläiset ry	x	Rosenlund Ilona / Eläkeläiset ry	
Mäntynen Taisto / Eläkkeensaajat ry	x (etänä)	Eklund Jari / Eläkkeensaajat ry	
Nuotio Leila / Kansalliset Seniorit ry	x	Karlsson Ruben / Svenska Pensionärer rf	
Piitulainen Seppo / Vantaan kristilliset	x	- / Julkisen alan eläkeläiset ry	

eläkeläiset ry			
Karhunen Anneli / Opetusalan Seniorijärjestö OSJ ry	x	Kulusjärvi-Touray Taina / Opetusalan Seniorijärjestö OSJ ry	
Muut osallistujat			
Kalle-Pekka Hietala, koordinaattori, sihteeri		x (etänä)	
Anu Anttila, Suunnittelija, Kaupunkikulttuurin toimiala		x	
Ritva Nyberg, Kehittämispäällikkö, Kaupunkikulttuurin toimiala		x	
Anita Ovaska, Suunnittelija, Kaupunkikulttuurin toimiala		x	
Erja Rappe, Vanhempi Tutkija, Ikäinstituutti		x (etänä)	
Paula Loukonen, Projektipäällikkö, Tikkurilan vanhustenkeskus		x	

Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus

Todettiin

Allekirjoitukset

Puheenjohtaja Jussi Särkelä

Pöytäkirjanpitäjä Anu Anttila & Kalle-Pekka Hietala

Pöytäkirja tarkastetaan seuraavassa kokouksessa (18.11.2020).

Vanhusneuvoston kokous 5/2020

Aika: 14.10.2020 klo 13:15 – 16:00

Paikka: Vantaan Kaupungintalo, Valtuustosali (Asematie 7, 01300 Vantaa)

Kutsutut

Jäsenet		Varajäsenet	
Särkelä Jussi, puheenjohtaja	x	Koskinen Jouko	
Huvila Raimo, varapuheenjohtaja	x	Räisänen Pertti	
Salmenkivi Eija	x	Salmenkaita Maija	
Liimatainen Heimo		Natunen Tuula	
Lahtinen Timo	x	Tiihonen Arto	
Söderberg Reijo	x	Nordlund Ritva	
Lauren Leena	x	Mansner Peter	
Hakanen Paula	x	Laaksonen Sirkka	
Peltonen Varpu	x	Salasto Riitta	
Forsberg Pirkko	x	Mäkynen Leila	
Savela Eija	x	Salmi- Mehtonen Sirkka	
Palomaa Ulla-Stina	x	Sandell Håkan	
Asiantuntijaedustajat		Vara-asiantuntijaedustajat	
Salminen Mariela, diakoni Seurakuntayhtymä	x	Valve Katri, diakonia- ja yhteiskuntatyön asiantuntija Vantaan seurakuntayhtymä	
Hakala Jutta, kulttuurituottaja Kaupunkikulttuurin toimiala	x (etänä)	Pakarinen Anne, erityisliikunnan suunnittelija Kaupunkikulttuurin toimiala	
Pasanen Emmi, liikennejärjestelmäinsinööri Kaupunkiympäristön toimiala	x (etänä)	Hankivuo Petteri, kiinteistökehityspäällikkö Kaupunkiympäristön toimiala	
- , ruotsinkielisten palvelujen koordinaattori Kasvatuksen ja oppimisen toimiala		Vikström Anders, ruotsinkielisen palvelualueen johtaja Kasvatuksen ja oppimisen toimiala	
Lahnalampi- Lahtinen Minna, vanhus- ja vammaispalvelujen johtaja Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala, vanhus- ja vammaispalvelut	x	Kulmala Taina, toimintaterapian esimies Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala, terveyspalvelut	
Eläkejärjestöjen edustajat		Eläkejärjestöjen varaedustajat	
Irma Sihvonen / Eläkeliitto ry	x	Sylvi Merta-Junkkari / Eläkeliitto ry	
Ari Martinaho / Eläkeläiset ry	x	Ilona Rosenlund / Eläkeläiset ry	
Taisto Mäntynen / Eläkkeensaajat ry	x (etänä)	Jari Eklund/ Eläkkeensaajat ry	
Leila Nuotio / Kansalliset Seniorit ry	x	Ruben Karlsson/ Svenska Pensionärer rf	
Seppo Piitulainen / Vantaan kristilliset eläkeläiset ry	x	- / Julkisen alan eläkeläiset ry	
Anneli Karhunen / Opetusalan Seniorijärjestö OSJ ry	x	Taina Kulusjärvi-Touray / Opetusalan Seniorijärjestö OSJ ry	

Muut osallistujat	
Kalle-Pekka Hietala, koordinaattori,	
Anu Anttila, Koordinaattori, Monikulttuurisuusasiaian neuvottelukunta,	x
Anita Ovaska, Asiantuntija, Kaupunkikulttuurin toimiala, Kehittäminen ja Strategia	x
Anne Aaltio, Projektipäällikkö MEK-kiinnekohia, Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala, Vanhus- ja vammaispalvelut	
Erja Rappe, Vanhempi tutkija, Ikäinstituutti	x (etänä)
Ritva Nyberg, Kehittämispäällikkö, Kaupunkikulttuurin toimiala	
Paula Loukonen, Projektipäällikkö, Tikkurilan vanhustenkeskus	x

Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus

Todettiin kokous lailliseksi ja päätösvaltaiseksi.

Allekirjoitukset

Puheenjohtaja Jussi Särkelä

Pöytäkirjanpitäjä Anu Anttila & Kalle-Pekka Hietala

Pöytäkirja tarkastetaan seuraavassa kokouksessa (18.11.2020).

1 §

Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus

Vanhusneuvosto 14.10.2020

Eesitys

Todetaan kokous lailliseksi ja päätösvaltaiseksi.

Päätös

Todettiin kokous lailliseksi ja päätösvaltaiseksi.

2 §

Työjärjestyksen hyväksyminen

Vanhusneuvosto 14.10.2020

Esitys

Hyväksytään esityslista kokouksen työjärjestykseksi.

Päätös:

Sairaustapauksen vuoksi MEK-kiinnekohtia hankkeen esittely (5) siirretään käsiteltäväksi marraskuun (14.11.2020) vanhusneuvoston kokoukseen. Muilta osin hyväksytään esityslista kokouksen työjärjestykseksi.

3 §

Edellisen kokouksen pöytäkirjan tarkastaminen

Vanhusneuvosto 14.10.2020

Esitys

Hyväksytään edellisen kokouksen (16.9.2020) pöytäkirja.

Päätös

Hyväksytään edellisen kokouksen (16.9.2020) pöytäkirja.

SISÄLLYSLUETTELO

Vanhusneuvosto pöytäkirja 16.09.2020

Esityslistan kansilehti	1
1 § Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus	3
2 § Työjärjestyksen hyväksyminen	4
3 § Edellisen kokouksen pöytäkirjan tarkastaminen	5
4 § Kaupungin toimialojen ja seurakuntayhtymän ajankohtaiset asiat	6
5 § Vuoden vanhustekopalkinto 2020	8
6 § Tiedoksi merkittävät asiat	9

Vanhusneuvoston kokous x/2020

Aika: 16.9.2020 klo 13:15 – 16:00

Paikka: Vantaan kaupungintalo, Kaupunginhallituksen huone (Asematie 7, 01300 Vantaa)

Kutsutut

Jäsenet		Varajäsenet	
Särkelä Jussi, puheenjohtaja	x	Koskinen Jouko	
Huvila Raimo, varapuheenjohtaja	x	Räisänen Pertti	
Salmenkivi Eija	x	Salmenkaita Maija	
Liimatainen Heimo	x	Natunen Tuula	
Lahtinen Timo	x	Tiihonen Arto	
Söderberg Reijo	x	Nordlund Ritva	
Lauren Leena	x	Mansner Peter	x
Hakanen Paula	x	Laaksonen Sirkka	
Peltonen Varpu	x	Salasto Riitta	
Forsberg Pirkko	x	Mäkynen Leila	
Savela Eija	x	Salmi- Mehtonen Sirkka	
Palomaa Ulla-Stina	x	Sandell Håkan	
Asiantuntijaedustajat		Vara-asiantuntijaedustajat	
Salminen Mariela, diakoni Seurakuntayhtymä	x	Valve Katri, diakonia- ja yhteiskuntatyön asiantuntija Vantaan seurakuntayhtymä	
Hakala Jutta, kulttuurituottaja Kaupunkikulttuurin toimiala		Pakarinen Anne, erityisliikunnan suunnittelija Kaupunkikulttuurin toimiala	
Pasanen Emmi, liikennejärjestelmäinsinööri Kaupunki ympäristön toimiala	x	Hankivuo Petteri, kiinteistökehityspäällikkö Kaupunki ympäristön toimiala	
- , ruotsinkielisten palvelujen koordinaattori Kasvatuksen ja oppimisen toimiala		Vikström Anders, ruotsinkielisen palvelualueen johtaja Kasvatuksen ja oppimisen toimiala	
Lahnalampi- Lahtinen Minna, vanhus- ja vammaispalvelujen johtaja Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala, vanhus- ja vammaispalvelut	x	Kulmala Taina, toimintaterapian esimies Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala, terveysterveyst	
Eläkejärjestöjen edustajat		Eläkejärjestöjen varaedustajat	
Irma Sihvonen / Eläkeliitto ry		Sylvi Merta-Junkkari / Eläkeliitto ry	
Ari Martinaho / Eläkeläiset ry	x	Ilona Rosenlund / Eläkeläiset ry	
Taisto Mäntynen / Eläkkeensaajat ry	x	Jari Eklund/ Eläkkeensaajat ry	
Leila Nuotio / Kansalliset Seniorit ry	x	Ruben Karlsson/ Svenska Pensionärer rf	
Seppo Piitulainen / Vantaan kristilliset eläkeläiset ry		- / Julkisen alan eläkeläiset ry	
Anneli Karhunen / Opetusalan Seniorijärjestö OSJ ry		Taina Kulusjärvi-Touray / Opetusalan Seniorijärjestö OSJ ry	x

Muut osallistujat			
Kalle-Pekka Hietala, koordinaattori, sihteeri		x	
Nyberg, Ritva, Kehittämispäällikkö Kaupunkikulttuurin toimiala		x	

Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus

Todettiin

Allekirjoitukset

Puheenjohtaja Jussi Särkelä

Pöytäkirjanpitäjä Kalle-Pekka Hietala

Pöytäkirja tarkastetaan seuraavassa kokouksessa (14.10.2020).

1 §

Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus

Vanhusneuvosto 16.9.2020

Esitys:

Todetaan kokous lailliseksi ja päätösvaltaiseksi.

Päätös:

Hyväksyttiin esitys.

2 §

Työjärjestyksen hyväksyminen

Vanhusneuvosto 16.9.2020

Esitys:

Hyväksytään esityslista kokouksen työjärjestykseksi.

Päätös:

Hyväksytään esityslista työjärjestykseksi.

3 §

Edellisen kokouksen pöytäkirjan tarkastaminen

Vanhusneuvosto 16.9.2020

Eesitys:

Hyväksytään edellisen kokouksen (10.6.2020) pöytäkirja.

Päätös:

Hyväksytään edellisen kokouksen pöytäkirja ja lisätään kokouksen osallistujalistaan Leila Nuotio osallistuneeksi.

Vanhusneuvoston asiantuntijaedustajat Vantaan kaupungin eri toimialoilta sekä Vantaan seurakuntayhtymästä esittelevät lyhyesti oman toimialansa/seurakuntayhtymän ajankohtaisia asioita, jotka saattaisivat kiinnostaa vanhusneuvostoa.

Käsittely:

Sosiaali- ja terveystoimi: Vanhus- ja vammaispalveluiden Johtaja Minna Lahnalampi-Lahtinen esitteli Vanhus- ja vammaispalveluita koskevan katsauksen ajankohtaisista asioista.

Kuljetuspalvelut

Ikä ei ole ensisijaisesti kriteeri kuljetuspalveluiden saamiseksi, mutta osalla ikäihmisistä voi olla kuljetuspalveluiden kriteeri täyttäviä tekijöitä. Kuljetuspalveluiden käyttö väheni koronaviruspandemian aikana ja . Kuljetuspalveluiden palveluntuottajina kolme (3) taksirytystä.

Vanhusneuvostossa tuotiin esille, että kokemukset kuljetuspalveluista olleet vaihtelevia. Invalidien kokemukset taksipalveluista olleet huonoja, koska taksit tulevat paikalle myöhässä ja asiakaspalvelu epäkohteliasta. Huonoja kokemuksia aiheuttanut myös taksikeskuksiin tapahtuvat pitkät soittajat. Neuvostossa tuotiin esille keskusteluun, että sotaveteraanien kokemukset kuljetuspalveluista on ollut hyviä ainakin Länsi-Vantaan alueella. Neuvoston puheenjohtaja tuonut keskustelussa esille, että kuljetuspalveluita koskevissa asioissa on omat toimielimet, jotka käsittelevät kuljetuspalveluita koskevia reklamaatioita.

Havurasti ja Myyrasti

Hankintalain mukaan vähintään 400 000 euron sosiaali- ja terveystoimen hankinnat tulee kilpailuttaa, jota ei olla aiemmin tehty havurastin ja myyrastin palveluita tuottavan marjatta-säätiön kanssa. Kaupungin rahoituksen lisäksi Marjatta-säätiö saanut rahoitusta Sosiaali- ja terveysministeriön alla toimivalta sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskasukselta. Hankintalain uudistuksen myötä sosiaali- ja terveystoimen vastaava apulaiskaupunginjohtaja Aronkytö ja Vanhus- ja vammaispalveluiden johtaja Lahnalampi-Lahtinen tehneet linjaukset, että kaupungin budjettia priorisoidaan sosiaalihuoltolain mukaisesti tehtäviin. Vanhus- ja vammaispalveluiden johtaja Lahnalampi-Lahtinen toi esille, että tällä hetkellä sosiaalihuoltolain mukaisesti päivätoimintapaikkoihin jono 170 ihmistä.

Vanhusneuvoston jäsenet toivat esille, että Havurastin ja Myyrastin asiakkaat pitää huomioida vanhuspalveluissa ja että asiakkaiden kohdalla tulee huomioida sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi.

Katsaus koronavirustilanteesta

Minna Lahnalampi-Lahtinen toi kokouksessa esille, ettei tällä hetkellä Vantaan kaupungin hoitolaitoksissa ei uusia koronavirustartuntoja, mutta hoidossa koronaviruksen johdosta yksi henkilö. terveystoimen alla olevaa henkilöstöä ohjeistettu hyvään käsihygieniaan sekä kasvomaskien käyttöön työvuorojen aikana. Koronatesteissä ollut asiakkaiden/potilaiden lisäksi ammattilaiset ja mahdollisen viruspandemian toisen aallon tulemiseen varauduttu koivukylän sairaalaan priorisoimista varasairaalaksi koronaviruspotilaiden hoitamiseen.

Kaupunkiympäristön toimiala: Liikenteen kehittämispäällikkö Emmi Pasanen esitteli kaupunkiympäristön toimialan ajankohtaiset kuulumiset.

Tieliikennelaki

Uusi tieliikenne astui voimaan 1.6.2020 alkaen, johon liittyen lisäinfoa Liikenne- ja viestintävirasto Traficomin internet-sivuilla.

Kaupungin pysäköinnin uudistaminen

Kaupungin pysäköintijärjestelmää ollaan uudistamassa. Linjauksissa esitetty maksuttoman tunnin pysäköinnin poistaminen parkkipaikka-alueilla, jonka tavoitteena saada parkkipaikkapulaan ratkaisuja pienen maksun avulla.

Neuvostossa tuotu esille, että ikäihmiset käyttävät vähän julkista liikennettä ja polkupyörää ja liikkuminen ilman autoa on haastavaa. Neuvostossa tuotu esille, että erilaiset eläkekerhot eivät ole tunnin mittaisia. Parkkipaikkojen väheneminen on näkyvissä erityisesti Länsi-Vantaan alueella. Vanhusneuvostossa tuotu esille, että tyhjillään olevia invalidipaikkoja voisi myös käyttää eläkeläiset ja Vantaan kaupungin koulujen parkkipaikkoja voisi käyttää maksutta ilta-aikaan.

Vantaan Seurakuntayhtymä: Vantaan seurakuntayhtymän diakoni esitteli Vantaan seurakuntayhtymän ajankohtaiset kuulumiset. Senioritoiminta ollut seisonatilassa keväästä alkaen, mutta syksyn alusta alkaen pyritty toimintaa käynnistämään uudelleen. Vantaan pyhän laurin kirkossa järjestetään messu 23.9, johon toivottu osallistujia.

Vanhusneuvosto 16.9.2020

Esitys:

Merkitään tiedoksi.

Päätös:

Keskusteltiin Havu- ja Myyrastin lopetuksesta ja toivotaan, että Havu- ja Myyrastin asiakkaille tehdään sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi. Merkitään tiedoksi ja lisätään pöytäkirjaan kohdiksi seuraavat asiat:

1. Pyritään edistämään muisti- ja ikäystävällistä kuntaa.
2. Esitetään Kaupunginhallitukselle asiakohdan keskusteluiden pohjalta, että Vantaa Liittyy Maailman terveysjärjestö WHO:n "Global Network for Age-friendly Cities and Communities" -verkostoon.
3. Pyritään edistämään Vanhusneuvoston osallisuutta Tikkurilan Hyvinvointikeskuksen kehittämistyössä.

5 §

Vuoden vanhustekopalkinto 2020

JS/KH

Ehdokkaiden ilmoittamisaika tapahtunut 1.8.2020 - 31.8.2020 välisenä aikana. Hakemuksen määräaikana saapui kaksi (2) kappaletta.

- Korson SPR:n vapaaehtoiset
- Fressi TV:n seniorijumpat

Vanhusneuvosto 16.9.2020

esitys:

Valitaan Vuoden vanhustekopalkinto 2020

Päätös:

Vuoden vanhustekopalkintoa ei jaeta, koska hakemusten puutteellisuuden vuoksi.

6 §

Tiedoksi merkittävät asiat

Vanhusneuvosto 16.9.2020

JS/KH

1. PKS-Kuntien vanhusneuvostojen yhteistapaaminen 20.10.2020
2. Havurasti ja Myyrasti
3. Kuljetuspalvelut
4. Seuraava kokous keskiviikkona 14.10.2020 klo. 13:15 – 16:00
 - a. Kokoukseen lupautunut Ikäinstituutin vanhempi tutkija Erja Rappe, jonka aiheena ”Ikäystävällisten asuinalueiden kehittäminen”

Esitys

Merkitään tiedoksi.

Päätös

Merkitään tiedoksi tiedoksi merkittävät asiat ja lisätään kohta, että Kuultiin Kaupunkikulttuurin toimialan kehittämispäällikkö Ritva Nybergiä.

Vanhusneuvosto 14.10.2020

Ikäinstituutin Vanhempi Tutkija Erja Rappe esittelee ympäristön raporttia aiheena Muisti- ja ikäystävällinen asuminen ja asuinympäristö.

Käsittely:

Ikäinstituutin Vanhempi tutkija Erja Rappe esitteli Ympäristöministeriölle tekemää raporttia, jonka teemana muisti- ja ikäystävällinen asuminen ja asuinympäristö. Rappen mukaan ikäystävällisyyden huomioiminen kaupungeissa tulee korostumaan tulevaisuudessa väestön vanhenemisen myötä, joka tuo mukanaan erilaisia ikääntymiseen liittyviä toimintakyvyn haasteita sekä muistisairauksien lisääntymistä. Muistisairauksiin vuosittain sairastuvien määrä arviolta 14500 ihmistä. Ikäihmisistä moni on yksiasuva, joista myös suurin osa on naisia. Muisti- ja ikäystävällisen kaupungin edistämisen perusteita myös ilmastonmuutos, jonka myötä hellekuolemat mahdollisesti tulevat lisääntymään. Erilaisten sairauksien lisääntymisen myötä haasteet tulevat koskettamaan myös sosiaali- ja terveystalouden rakenteita, jonka vuoksi tietoisuutta aiheesta tullaan tarvitsemaan sekä uudenlaisia ratkaisuja.

Muisti- ja ikäystävällisestä kaupungista Erja Rappe nosti esille, että Ikäystävällisessä asuinympäristössä huomioidaan kokonaisvaltaisuus, asukaslähtöisyys, monitoimijaisuus ja tavoitteena on voimavaralähtöinen ja toimintakykyä ylläpitävä kaupunki. Ikäystävällinen kaupungin käsitteelliseen viitekehyksen ja toimintamalliin hyvä pohja on maailman terveysjärjestö WHO:n malli.

Vanhusneuvosto toi esille kommentaissaan huolen, kuinka eri ikäryhmät huomioidaan kaupunkien suunnittelussa ja kuinka huomioitaisiin paremmin kodin ja koko talon esteettömyys. Vanhusneuvosto nosti esille kommentaissaan, että vanhemmat asuinalueet pitäisi rauhoittaa perheasunnoille ja tällä hetkellä rakennetaan liian pieniä asuntoja, jonka myötä alue muuttuu rauhottomammaksi. Rakennusteollisuudelle pitää viedä myös elämänkaariajattelua. Haasteena tällä hetkellä asuntojen myyminen sijoittajille, jonka myötä taloista tulee vuokrataloja. Vanhusneuvoston mukaan olisi tärkeää huomioida kaupunkisuunnittelussa myös luonnon merkitys ja erityisesti kaupunkiympäristössä pienten metsien merkitys sekä autojen parkkipaikkojen riittävyys myös jatkossa, sillä auto on merkittävässä asemassa liikkumisvälineenä ikäihmisillä.

Esitys:

Merkitään tiedoksi.

Päätös:

Merkitään esitys tiedoksi ja pyritään edistämään muisti- ja ikäystävällistä kaupunkia Vantaan päätöksenteossa.

Vanhusneuvosto 14.10.2020

MEK Kiinnekohtia projektin projektipäällikkö Anne Aaltio esittelee projektin toimintaa.

MEK Kiinnekohtia projekti

MEK Kiinnekohtia -projekti keskittyy palvelujen katvealueeseen jäävien senioreiden palvelujen kehittämiseen ja kohderyhmään kuuluvien henkilöiden tilanteen selvittämiseen. Projektissa mukana olevat ikäihmiset tulevat pääosin asiakasohjauksesta, sosiaalityöstä ja kotihoidosta. Vantaalla projekti kuuluu myönteisen erityiskohtelun toimenpideohjelmahan. Projekti toimii Martinlaakson, Korso-Koivukylän ja Hakunila-Länsimäen alueilla.

MEK Kiinnekohtia Hyvän tekeminen lisääntyy Vantaalla

Ikäihmisen tukemisen ohella kehitetään palveluja katvealueelle jääneille ikäihmisille. Ikäihmisen vierellä saadaan tietoa, mitä hän tarvitsee ja miten palveluja voidaan kehittää sellaisiksi, että ne paremmin vastaavat ikäihmisten tarpeisiin. Hyvän tekemiseen osallistuu monisektorinen hyvinvointiverkosto.

MEK Kiinnekohtia -projekti on osa Diakonissalaitoksella kehitettyä Seniori-Vamos toimintaa. Seniori-Vamos on etsivän työn malli, jossa kohdataan ja kuullaan ikääntyneiden erityisiä tarpeita. Seniori-Vamos toiminta on alkanut vuonna 2013 Helsingin kaupungin ja Diakonissalaitoksen yhteistyönä. Toiminta on laajentunut Espooseen sekä Tampereelle ja nyt myös Vantaalle.

Eesitys

Merkitään tiedoksi.

Päätös:

Asiakohdan käsittely siirretään käsiteltäväksi seuraavaan vanhusneuvoston (18.11) kokoukseen.

Vanhusneuvosto 14.10.2020

Vanhusneuvoston toimintasuunnitelma vuodelle 2021. Käydään alustavaa keskustelua vuoden 2021 toiminnasta ja asioista, joihin vanhusneuvosto pyrkii vaikuttamaan ensi vuonne 2021. Toimintasuunnitelma alustavasti tarkoitus tuoda hyväksyttäväksi marraskuun (18.11.2020) vanhusneuvoston kokoukseen.

Käsittely:

Käytiin lähetekeskustelu toimintasuunnitelmaan liittyen, jossa nousi esille vaikuttaminen kehittäminen ikäystävällisen kunnan edistäminen Vantaalla. Keskustelussa nousi esille, että toimintasuunnitelmaan kirjattaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen seuraaminen ja sekä kaavoituksen ottaminen toimintasuunnitelmaan kirjattavaksi teemoiksi. Lähetekeskustelussa nostettiin esille, että toimintasuunnitelmaan kirjataan myös asioita vuoden 2020 toimintasuunnitelmasta, koska vallitsevan koronapandemian vuoksi toimintasuunnitelmasta jäänyt toteutumatta eri aihekokonaisuuksia.

Esitys:

Merkitään tiedoksi aiheeseen liittyvä keskustelua.

Päätös:

Merkitään tiedoksi aiheeseen liittyvä lähetekeskustelu ja tuodaan toimintasuunnitelma käsiteltäväksi seuraavaan (18.11.2020) vanhusneuvoston kokoukseen.

Kaupungin toimialojen ja seurakuntayhtymän ajankohtaiset asiat

Vanhusneuvoston asiantuntijaedustajat Vantaan kaupungin eri toimialoilta sekä Vantaan seurakuntayhtymästä esittelevät lyhyesti oman toimialansa/seurakuntayhtymän ajankohtaisia asioita, jotka saattaisivat kiinnostaa vanhusneuvostoa.

Käsittely:

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala

Vanhus- ja vammaispalveluiden johtaja Minna Lahnalampi-Lahtinen esitteli, että kaupungin budjettineuvottelut käynnissä ja nosti esille vanhuspalveluiden järjestämisen haasteen tulevaisuudessa väestön ikääntyessä. Tämän hetkiset talouden raamit haastavat vanhus- ja vammaispalveluiden järjestäminen.

Kaupunkiympäristön toimiala

Ei tiedotettavaa.

Kaupunkikulttuurin toimiala

Ei tiedotettavaa.

Vantaan seurakuntayhtymä

Vantaan seurakuntayhtymän henkilöstö ollut etätöissä. vanhusten viikko jäi toteutumatta. Kaupungin kanssa yhteistyöpalaveri, jossa aiheena ikäihmisten aseman parantaminen, mikäli koronapandemian aiheuttama kriisi ja eristäytyminen koteihin jatkuu.

Vanhusneuvosto 14.10.2020

Esitys:

Merkitään tiedoksi.

Päätös:

Merkitään tiedoksi.

Vanhusneuvosto 14.10.2020

1. Jussi Särkelän aloite etenee

Vastaus varavaltuutettu Jussi Särkelän valtuustoaloitteeseen vaikuttamistoimielinten toiminnan varmistamisesta käsiteltiin kaupunginhallituksessa 5.10.2020. Särkelä ja 15 muuta valtuutettua esitti aloitteessaan, että kaupunginhallituksen edustajat nimettäisiin vaikuttamistoimielimiin ja että vaikuttamiselimet voisivat nimetä edustajansa kaikkiin lautakuntiin.

Vastauksessa suhtauduttiin myönteisesti kaupunginhallituksen edustajien nimeämiseen vaikuttamistoimielimiin. Hallintosääntöä muutetaan niin, että nimeäminen on mahdollista vaalikaudelle 2021- 2025. Vaikuttamiselinten jäsenten nimeämistä lautakuntiin kaupunginhallitus ei kuitenkaan kannattanut.

2. KUTSU Pääkaupunkiseudun vanhusneuvostojen yhteiseen etäkokoukseen (Liite). Kutsu laitettu alustavasti Vanhusneuvoston varsinaisille jäsenille sähköpostissa Torstaina 8.10.2020.

3. VAV-asunnot Oy rakennuttaa Vantaan Simonkylään uutta ikäihmisten palvelutaloa, johon on kysytty Vammaisneuvostosta sekä Vanhusneuvostosta olemaan mukana palvelutalon kehittämisessä. Asiasta oltu yhteydessä VAV-asuntojen kanssa.

4. Kaupunkikulttuurin toimialan Asiantuntija Anita Ovaska esittelee Valtionvarainministeriön digitalisaation edistämisen ohjelmaa, johon liittyen Vantaan kaupunki hakemassa rahoitusta. (Liite)

Esitys:

Merkitään tiedoksi.

Päätös:

Merkitään tiedoksi.

Vanhusneuvosto 18.11.2020

AA/K-PH

MEK Kiinnekohtia projektin esittely

projektipäällikkö Anne Aaltio

MEK Kiinnekohtia -projekti keskittyy palvelujen katvealueeseen jäävien senioreiden palvelujen kehittämiseen ja kohderyhmään kuuluvien henkilöiden tilanteen selvittämiseen. Projektissa mukana olevat ikäihmiset tulevat pääosin asiakasohjauksesta, sosiaalityöstä ja kotihoidosta. Vantaalla projekti kuuluu myönteisen erityiskohtelun toimenpideohjelmaan. Projekti toimii Martinlaakson, Korso-Koivukylän ja Hakunila-Länsimäen alueilla.

MEK Kiinnekohtia Hyvän tekeminen lisääntyy Vantaalla

Ikäihmisten tukemisen ohella kehitetään palveluja katvealueelle jääneille ikäihmisille. Ikäihmisen vierellä saadaan tietoa, mitä hän tarvitsee ja miten palveluja voidaan kehittää sellaisiksi, että ne paremmin vastaavat ikäihmisten tarpeisiin. Hyvän tekemiseen osallistuu monisektorinen hyvinvointiverkosto.

MEK Kiinnekohtia -projekti on osa Diakonissalaitoksella kehitettyä Seniori-Vamos toimintaa. Seniori-Vamos on etsivän työn malli, jossa kohdataan ja kuullaan ikääntyneiden erityisiä tarpeita. Seniori-Vamos toiminta on alkanut vuonna 2013 Helsingin kaupungin ja Diakonissalaitoksen yhteistyönä. Toiminta on laajentunut Espooseen sekä Tampereelle ja nyt myös Vantaalle.

Esitys:

Merkitään tiedoksi.

Käsittely:

Projektipäällikkö Anne Aaltio esitteli MEK-ohjelman kiinnekohtia hankkeen, jonka tavoitteena on palvelujen katvealueeseen jääneiden ikäihmisten löytäminen ja etsivän vanhustyön kehittäminen Vantaan kaupungin alueella. MEK-ohjelman myötä keskittyy alueellisesti Korso-Koivukylän, Hakunila-Länsimäen ja Martinlaakson alueille. Hankkeella pyritään esimerkiksi ennaltaehkäisevään työhön, yksinäisyyden torjumiseen. Aaltio nosti esille esittelyssään, ettei hanke tule korvaamaan jo olemassa olevia lähipalveluita.

Vanhusneuvosto nosti puheenvuoroissaan esille huolensa ikäihmisten yksinäisyyden lisääntymisestä ja piti tärkeänä, että kotihoitoa tullaan kehittämään ja yhteistyö kotihoidon kanssa tulisi esille. Vanhusneuvosto kertoi puheenvuoroissaan, että yksinäisyys ilmenee erityisesti Myyrmäen kaupunginosan katukuvassa. Vanhusneuvosto piti tärkeänä hanketta ja antoi hankkeelle tukensa.

Päätös:

Merkitään tiedoksi.

Vanhusneuvosto 18.11.2020

MV/ K-PH

Hankepäällikkö Marja Veikkolainen esittelee sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta Vantaa-Kerava alueen osalta.

Esitys:

Merkitään tiedoksi.

Käsittely:

Hankepäällikkö Marja Veikkolainen esitteli sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen eteneminen Vantaa-Kerava hyvinvointialueen etenemisen, jonka tavoitteena on luoda ihmislähtöiset palvelut ja pyrkiä mahdollistaa myös ihmisten osallisuus tulevaisuuden rakenteissa. Uudistuksen aikataulu on tiukka ja Veikkolainen nosti esille järjestöjen merkityksen uudistuksen tekemisessä. Uudistuksen yhteydessä perustetaan neuvottelukunta.

Vanhusneuvosto nosti kommentaissaan esille, että lääkäriin pääsemisen sujuvuus turvattava kuntalaisen sitä tarvittaessa ja sosiaali- ja terveystalouden rakenteiden miettimisen ja miten määritellään lähipalvelu. Vanhusneuvosto nosti esille myös vammaisneuvoston ja vanhusneuvoston tulevaisuuden aseman, tuleeko neuvostot olemaan kuntakohtaisia vai esimerkiksi hyvinvointialuekohtaisia.

Päätös:

Merkitään tiedoksi.

6 §

Toimintasuunnitelma vuodelle 2021

Vanhusneuvosto 18.11.2020

K-PH

Koordinaattori Kalle-Pekka Hietala esittelee toimintasuunnitelman vuodelle 2021. Käydään keskustelua toimintasuunnitelmasta ja mahdollisista korjausehdotuksista.

Vantaan vanhusneuvoston toimintasuunnitelma 2021

1 Vanhusneuvostotoiminnan lakisääteisyys

Kuntalain § 27 ja vanhuspalvelulain § 11 mukaan vanhusneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisissä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemien palvelujen kannalta. Vanhuspalvelulain § 11 mukaan vanhusneuvosto on otettava mukaan ikääntyneen väestön tukemiseksi laadittuun suunnitelman valmisteluun (5 §) sekä palvelujen riittävyyden ja laadun arviointiin (6 §). Vantaan vanhusneuvoston toimintasuunnitelmassa otetaan huomioon kuntalain ja vanhuspalvelulain velvoitteet.

2 Vantaan vanhusneuvosto

Vantaan vanhusneuvosto on kuntalain 27 §:ssä tarkoitetulla tavalla ikääntyneen väestön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi asetettu vaikuttamistoimielin. Vantaan kaupunginhallitus on hyväksynyt vanhusneuvoston toimintasäännön 28.8.2017

Toimintasäännön mukaan kaupunginhallitus nimeää vanhusneuvoston varsinaiset jäsenet (vähintään 10) sekä heidän varajäsenensä kahden vuoden toimikaudelle. Yksi jäsen valitaan sotaveteraanijärjestöjen edustajista. Kaupungin toimialat ja Vantaan seurakuntayhtymä nimeävät vanhusneuvostoon asiantuntijaedustajat ja heidän henkilökohtaiset varajäsenensä. Vanhusneuvosto voi myös pyytää asiantuntijaksi eri tahojen edustajia kokouskohtaisesti.

Toimikausi 2019-2021

Vantaan kaupunginhallitus on 12.8.2019 kokouksessaan (19 §) nimennyt vanhusneuvoston jäsenet (12) sekä heidän varajäsenensä (12) toimikaudelle 2019-2021. Kaupungin toimialat (4) ja Vantaan seurakuntayhtymä (1) ovat nimenneet vanhusneuvostoon asiantuntijaedustajansa toimintaohjeen mukaisesti.

Kaupunginhallitus päätti lisäksi, että vanhusneuvosto kutsuu edelleen puhe- ja läsnäolo-oikeudella asiantuntijoiksi kuuden (6) eläkejärjestön edustajat. Myös asiantuntijaedustajilla on omat varahenkilönsä.

3 Vuoden 2021 toiminnan painopisteet

3.1 Vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen

Vanhusneuvosto pyrkii kehittämään vaikuttamistyötä yhteistyössä muiden vaikuttamistoimielinten kanssa. Vaikuttamismahdollisuuksien tavoitteena on tuoda kaupungin päätöksentekoielmiin paremmin ikäihmisten tarpeet sekä pyrkiä parantamaan lautakuntien sekä vanhusneuvoston välistä yhteistyötä.

Vanhusneuvosto pyrkii ottamaan kantaa kaupungin toimialojen edustajien esityksiin vireillä oleviin suunnitelmiin ja hankkeisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Vantaan vanhusneuvosto tekee aktiivisesti yhteistyötä muiden pääkaupunkiseudun vanhusneuvostojen kanssa sekä pyrkii kehittämään vaikuttamistyötä yhdessä Pääkaupunkiseudun vanhusneuvostojen sekä kuusikkokuntien vanhusneuvostojen kanssa. Vanhusneuvoston vaikuttamismahdollisuuksien parantamisessa pyritään kehittämään myös vanhusneuvoston viestintää.

3.2 Ikä- ja muistiystävällisen Vantaan kehittäminen

Ikäystävällinen yhdyskuntasuunnittelu ja asuinympäristön ominaisuudet, piha ulkoilun ja osallisuuden toteutumisen alueena, asuinrakennuksen ja asunnon ikä- ja muistiystävälliset ominaisuudet, teknologia sekä ikäystävälliseen suunnitteluun sopivat osallistamisen menetelmät.

Käsitellään vuoden 2021 vanhusneuvoston kokouksissa Vantaan ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelman 2018-2022 kaupunkitasoista raportointia ja painotetaan ikäystävällisen yhdyskuntasuunnittelun ja asuinympäristön merkitystä ikääntyvän väestön hyvinvoinnille. Pidetään ikä- ja muistiystävällisyyteen liittyviä tekijöitä esillä vanhusneuvoston kokouksissa läpi vuoden ja valmistaudutaan samalla hyvinvointisuunnitelman päivittämiseen.

Vanhusneuvosto pyrkii myös edistämään "WHO Global Network for Age-friendly Cities and Communities" – verkostoon liittymistä sekä Ikäystävällisen kaupungin kehittämistä huomioiden kansainvälisen verkoston tuomat hyödyt.

Ikäystävällistä kaupunkia kehittäessä pyritään ottamaan huomioon myös YK:n kestävän kehityksen tavoitteet.

3.3 Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen etenemisen seuraaminen

Vanhusneuvosto seuraa sote-uudistuksen etenemistä ja ottaa siihen tarvittaessa kantaa itsenäisesti, yhdessä pääkaupunkiseudun vanhusneuvostojen tai kuusikkokuntien vanhusneuvostojen kanssa.

3.4. Kuntavaalit 2021 vaikuttaminen

Toimintavuoden 2021 aikana vanhusneuvosto pyrkii nostamaan kunnallisvaalien aikana erilaisia ikäihmisiä koskevia kysymyksiä. Vanhusneuvosto pyrkii omalla toiminnallaan tuomaan esille verkostoistaan kunnallisvaaleissa äänestämisen merkitystä. Vanhusneuvosto pyrkii toiminnassaan:

1. Tekemään yhteistyötä vantaan eläkeläisjärjestöjen kanssa kuntavaalivaikuttamisessa.
2. Tuomaan näkyville ikäihmisiä koskevia kysymyksiä kuntavaaleissa ehdolla olevien ehdokkaiden tietoisuuteen.

3.5 Digitaalisten käytäntöjen edistäminen osaksi päätöksentekoa

Koronapandemian myötä eri päätöksenteko- ja vaikuttamistoimielinten toiminta on kokenut murroksen, joka on haastanut kehittämiin vaihtoehtoisia ratkaisuja päätöksenteko- ja vaikuttamisvalmiuksien turvaamiseksi myös erilaisten kriisien aikana. Erityisesti toiminta on kohdistunut Vantaalla vammaisneuvoston toimintaan. Vammaisneuvoston tavoitteena on vuonna 2021 turvata vaikuttamistoiminnan jatkuvuus:

1. Edistämällä @vantaa.fi- tunnuksien laajempaa käyttöönottoa
2. Kehittämällä digitaalisia osallistumismahdollisuuksia vammaisneuvoston kokouksien toteutumiseksi
3. Olemalla mukana Vantaan kaupungin kehittämistyössä liittyen digitaalisiin ratkaisuihin.

Lisäksi vanhusneuvosto:

- euraa ikäihmisten palvelujen kehittymistä ja laatua
- vaikuttaa digitalisaation hallittuun käyttöönottoon
- huolehtii, että vanhusneuvoston verkkosivut ovat ajantasaiset ja informatiiviset.

4 Vanhusneuvoston kokousaikataulu

Kokous	Aika	Aihe	Muuta huomioitavaa
1 /2021	20.1.2021 klo.13:00 – 16:00 (Valtuustosali + Teams)		
2 /2021	17.2.2021 klo.13:00 – 16:00 (Valtuustosali + Teams)		
3 /2021	31.3.2021 klo. 13:00 – 16:00 (Valtuustosali + Teams)		
4 /2021	26.5.2021 klo. 13:00 – 16:00 (Valtuustosali + Teams)		
Kesätauko			
5 /2021	xx.8.2021 klo. 13:00 – 16:00		
6 /2021	22.9.2021 klo. 13:00 – 16:00 (Valtuustosali + Teams)		
7 /2021	20.10.2021 klo. 13:00 – 16:00 (Valtuustosali + Teams)		
8 /2021	17.11.2021 klo. 13:00 – 16:00		
9 /2021	15.12.2021 klo. 13:00 – 16:00		

Esitys:

Hyväksytään toimintasuunnitelma vuodelle 2021.

Päätös:

Lisätään toimintasuunnitelmaan vuodelle 2021 yhteistyön lisääminen Keravan vanhusneuvoston kanssa sekä yhteisöllisyyden kehittäminen. Edellä mainituilla lisäyksillä hyväksytään toimintasuunnitelma vuodelle 2021.

7 §

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta

Vanhusneuvosto 18.11.2020

K-PH

Oikeusministeriö pyytää lausuntoanne aiheesta:

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta
Kunnissa pyydämme välittämään lausuntopyynnön kunnan vanhusneuvostolle.

Lausuntopyyntö lähetetty 2.11.2020 ja Lausunnot pyydetään toimittamaan lausuntopalvelu.fi:n kautta 15.12.2020 mennessä.

Esitys:

Käydään keskustelua lausunnon antamisesta ja valmistellaan lausunto hyväksyttäväksi seuraavaan vanhusneuvoston kokoukseen.

Päätös:

Vantaan vanhusneuvoston lausuntoa valmistelemaan perustetaan työryhmä, joka koostuu seuraavista henkilöistä:

- Leena Lauren (Vanhusneuvoston jäsen)
- Paula Hakanen (Vanhusneuvoston jäsen)
- Eija Salmenkivi (Vanhusneuvoston jäsen)
- Kalle-Pekka Hietala (Vanhusneuvoston koordinaattori)
- Mikko Pirinen (Kaupunkikulttuurin toimialan lakimies)

Työryhmä valmistelee lausuntoluonnoksen seuraavaan vanhusneuvoston kokoukseen.

livonen Jaana

Lähettilä: OM <noreply@lausuntopalvelu.fi>
Lähetetty: 2. marraskuuta 2020 10:04
Vastaanottaja: YHT Kirjaamo
Aihe: Lausuntopyyntö: Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta

Arvoisa vastaanottaja,

Oikeusministeriö pyytää lausuntoanne aiheesta:
Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta
Kunnissa pyydämme välittämään lausuntopyyntösi kunnan vanhusneuvostolle.

Lausunto pyydetään antamaan vastaamalla lausuntopalvelu.fi:ssä julkaistuun lausuntopyyntöön oheisen linkin kautta.

Linkki suomenkieliseen versioon: <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=af3b90fa-1a6e-4bea-8f8b-3bbfdc09eb01&respondentId=e06b8a02-a7d9-4715-94b5-ccab657f4e94>

Länk till svensk version: <https://www.lausuntopalvelu.fi/SV/Proposal/Participation?proposalId=af3b90fa-1a6e-4bea-8f8b-3bbfdc09eb01&respondentId=e06b8a02-a7d9-4715-94b5-ccab657f4e94&proposalLanguage=9ff64fe9-04da-4471-9f0c-3f2016e71b4f>

Lausunnon antaakseen vastaajan tulee rekisteröityä ja kirjautua lausuntopalvelu.fi:hin. Tarkemmat ohjeet palvelun käyttämiseksi löytyvät lausuntopalvelu.fi:n sivulta Ohjeet > Käyttöohjeet. Voit pyytää tukea palvelun käyttöön osoitteesta lausuntopalvelu.om@om.fi.

HUOM! Tämän viestin liitteenä saamanne linkki on organisaatio-/henkilökohtainen, joten ettehan jaa sitä edelleen. Kaikki annetut lausunnot ovat julkisia ja ne julkaistaan lausuntopalvelu.fi:ssä.

Tämä on lausuntopalvelu.fi:n lähettämä automaattiviesti.
Lausuntopalvelu.fi on oikeusministeriön ylläpitämä verkkopalvelu.

Bästa mottagare,

Oikeusministeriö ber om ert utlåtande om:
Begäran om utlåtande om utkastet till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om äldreombudsmannen.
I kommuner ber vi förmedla begäran om utlåtande till äldrerådet i kommunen.

Vänligen lämna utlåtandet genom att svara på begäran om utlåtande i tjänsten utlåtande.fi. Utlåtandet kan lämnas via länken nedan.

Linkki suomenkieliseen versioon: <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=af3b90fa-1a6e-4bea-8f8b-3bbfdc09eb01&respondentId=e06b8a02-a7d9-4715-94b5-ccab657f4e94>

Länk till svensk version: <https://www.lausuntopalvelu.fi/SV/Proposal/Participation?proposalId=af3b90fa-1a6e-4bea-8f8b-3bbfdc09eb01&respondentId=e06b8a02-a7d9-4715-94b5-ccab657f4e94&proposalLanguage=9ff64fe9-04da-4471-9f0c-3f2016e71b4f>

För att lämna in ett utlåtande ska man registrera sig och logga in i tjänsten utlåtande.fi. Närmare anvisningar om hur tjänsten kan användas finns på utlåtande.fi > Anvisningar > Bruksanvisning. Du kan be om hjälp för att använda tjänsten på adressen lausuntopalvelu.om@om.fi.

OBS! Skicka inte vidare länken som är bifogad till detta meddelande, eftersom länken är person- eller organisationsspecifik. Alla utlåtanden som lämnas in är offentliga och publiceras i tjänsten utlåtande.fi.

Detta är ett automatiskt meddelande från tjänsten utlåtande.fi.
Utlåtande.fi upprätthålls av justitieministeriet.

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta

Johdanto

Oikeusministeriö pyytää lausuntoanne luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta.

Kunnissa pyydämme välittämään lausuntopyynnön kunnan vanhusneuvostolle.

Tausta

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman tavoitteena on ikäystävällisyyden edistäminen. Tavoitteeseen vastataan muun muassa perustamalla vanhusasiavaltuutetun tehtävä ja toimisto (s. 149).

Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on luoda itsenäinen ja riippumaton viranomainen, joka seuraisi ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista laajasti kaikilla yhteiskuntasektoreilla ja toisi havaintojaan sekä ikääntyneiden näkökulmaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

Kyseessä olisi ikääntyneiden oikeuksia edistäviä ja valvovia viranomaisia ja muita toimijoita täydentävä viranomainen. Tavoitteena on välttää päällekkäisiä tehtäviä ja toimivaltuuksia muiden viranomaisten kanssa eikä esityksellä puututa olemassa olevien viranomaisten tehtäviin ja toimivaltuuksiin.

Tavoitteena on luoda valtuutetulle hallinnollinen organisaatio, joka olisi linjassa muiden perus- ja ihmisoikeusalan erityisvaltuutettujen kanssa.

Vastausohjeet vastaanottajille

Oikeusministeriö varaa teille mahdollisuuden antaa lausuntonne luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta. Kunnissa pyydämme välittämään lausuntopyynnön kunnan vanhusneuvostolle. Myös tahot, joita ei ole erikseen mainittu jakelussa, voivat toimittaa ministeriölle lausuntonsa. Lausunnon voi antaa suomen tai ruotsin kielellä.

Lausunnot pyydetään antamaan vastaamalla lausuntopalvelu.fi:ssä julkaistuun lausuntopyyntöön. Lausuntoa ei tarvitse lähettää erikseen sähköpostitse tai postitse ministeriön kirjaamoon. Lausunnon antaakseen vastaajan tulee rekisteröityä ja kirjautua lausuntopalvelu.fi:hin. Tarkemmat ohjeet palvelun käyttämiseksi löytyvät lausuntopalvelu.fi:n sivulta Ohjeet > Käyttöohjeet. Palvelun käyttöönoton tukea voi pyytää osoitteesta lausuntopalvelu.om@om.fi.

Kaikki annetut lausunnot ovat julkisia ja ne julkaistaan lausuntopalvelu.fi:ssä.

Aikataulu

Lausunnot pyydetään toimittamaan lausuntopalvelu.fi:n kautta 15.12.2020 mennessä.

Valmistelijat

Lisätietoja oikeusministeriössä antaa yksikönpäällikkö, kieliainneuvos Corinna Tammenmaa (p. 02951 50181).

Liitteet:

[Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta.pdf](#) - Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta

[Utkast till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om äldreombudsmannen.pdf](#) - Utkast till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om

äldreombudsmannen

Jakelu:

Akaan kaupunki
Alajärven kaupunki
Alavieskan kunta
Alavuden kaupunki
Asikkalan kunta
Askolan kunta
Auran kunta
Centre of Excellence in Research on Ageing and Care (CoE AgeCare)/
Teppo Kröger
Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
Eläkeliitto ry / toiminnanjohtaja Anssi Kemppi
Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU rf – Pensionärsbundens
intresseorganisation rf
Enonkosken kunta
Enontekiön kunta
Espoon kaupunki - Esbo stad

Etelä-Suomen AVI
Eurajoen kunta
Euran kunta
Evijärven kunta
Forssan kaupunki
Förbundet Svenska seniorer i Finland rf / sekreterare Kjell Wennström
Haapajärven kaupunki
Haapaveden kaupunki
Hailuodon kunta
Halsuan kunta
Haminan kaupunki
Hangon kaupunki - Hangö stad
Hankasalmen kunta
Harjavallan kaupunki
Hartolan kunta
Hattulan kunta
Hausjärven kunta
Heinolan kaupunki
Heinäveden kunta
Helsingin kaupunki - Helsingfors stad
Hirvensalmen kunta
Hollolan kunta
Honkajoen kunta
Huittisten kaupunki
Humppilan kunta
Hyrnsalmen kunta
Hyvinkään kaupunki
Hämeenkyrön kunta
Hämeenlinnan kaupunki
Ihmisoikeuskeskus
Ihmisoikeusliitto
Iin kunta
Iisalmen kaupunki
Iitin kunta
Ikaalisten kaupunki
Ikäinstituutti
Ikävihreät ry / pj Auni-Marja Vilavaara
Ilmajoen kunta
Ilomantsin kunta
Imatran kaupunki
Inarin kunta
Ingå kommun - Inkoon kunta
Isojoen kunta
Isokyrön kunta
Itä-Suomen AVI
Itä-Suomen yliopisto Vanhuusoikeuden asiantuntijoiden verkosto (VAASI)
/Henna Nikumaa
Jakobstad - Pietarsaaren kaupunki
Janakkalan kunta
Joensuun kaupunki
Jokioisten kunta

Joroisten kunta
Joutsan kunta
Juankosken kaupunki
Juukan kunta
Juupajoen kunta
Juvan kunta
Jyväskylän kaupunki
Jämijärven kunta
Jämsän kaupunki
Järvenpään kaupunki
Kaarinan kaupunki
Kaavin kunta
Kajaanin kaupunki
Kalajoen kaupunki
Kangasalan kunta
Kangasniemen kunta
Kankaanpään kaupunki
Kannonkosken kunta
Kannuksen kaupunki
Kansallinen senioriliitto ry
Karijoen kunta
Karkkilan kaupunki
Karstulan kunta
Karvian kunta
Kaskisten kaupunki - Kaskis stad
Kauhajoen kaupunki
Kauhavan kaupunki
Kauniaisten kaupunki - Grankulla stad
Kaustisen kunta
Keiteleen kunta
Kemijärven kaupunki
Kemin kaupunki
Keminmaan kunta
Kempeleen kunta
Keravan kaupunki
Keuruun kaupunki
Kihniön kunta
Kimitoö kommun - Kemiönsaaren kunta
Kinnulan kunta
Kirkkonummen kunta - Kyrkslätt kommun
Kiteen kaupunki
Kittilän kunta
Kiuruveden kaupunki
Kivijärven kunta
Kokemäen kaupunki
Kokkolan kaupunki - Karleby stad
Kolarin kunta
Konneveden kunta
Kontiolahden kunta
Korsholm kommun - Mustasaaren kunta
Korsnäs kommun

Kotkan kaupunki
Kouvola kaupunki
Kristinestad - Kristiinankaupunki
Kronoby kommun - Kruunupyyn kunta
Kuhmoisten kunta
Kuhmon kaupunki
Kuntaliitto - Kommunförbundet
Kuopion kaupunki
Kuortaneen kunta
Kurikan kaupunki
Kustavin kunta
Kuusamon kaupunki
Kyyjärven kunta
Kärkölan kunta
Kärsämäen kunta
Lahden kaupunki
Laihian kunta
Laitilan kaupunki
Lapin AVI
Lapinjärven kunta - Lappträsk kommun
Lapinlahden kunta
Lappajärven kunta
Lappeenrannan kaupunki
Lapsiasiavaltuutetun toimisto
Lapuan kaupunki
Larsmo kommun - Luodon kunta
Laukaan kunta
Lehti & kumppanit Oy
Lemin kunta
Lempäälän kunta
Leppävirran kunta
Lestijärven kunta
Liedon kunta
Lieksan kaupunki
Limingan kunta
Liperin kunta
Lohjan kaupunki - Lojo stad
Loimaan kaupunki
Lopen kunta
Lounais-Suomen AVI
Loviisan kaupunki - Lovisa stad
Luhangan kunta
Lumijoen kunta
Luumäen kunta
Luvian kunta
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI
Malax kommun - Maalahden kunta
Marttilan kunta
Maskun kunta
Merijärven kunta
Merikarvian kunta

Miehikkälän kunta
Miina Sillanpään Säätiö / tj Eila Sorvari
Mikkelin kaupunki
Muhoksen kunta
Muistiliitto ry
Multian kunta
Muonion kunta
Muuramen kunta
Mynämäen kunta
Myrskylän kunta - Mörskom kommun
Mäntsälän kunta
Mänttä-Vilppulan kaupunki
Mäntyharjun kunta
Naantalin kaupunki
Nakkilan kunta
Nivalan kaupunki
Nokian kaupunki
Nousiaisten kunta
Nurmeksen kaupunki
Nurmijärven kunta
Nykarleby stad - Uusikaarlepyyn kaupunki
Närpes stad - Närpiön kaupunki
Oikeuskanslerin virasto
Omaishoitajaliitto / toiminnanjohtaja Sari Tervonen
Orimattilan kaupunki
Oripään kunta
Oriveden kaupunki
Oulaisten kaupunki
Oulun kaupunki
Outokummun kaupunki
Padajoen kunta
Paimion kaupunki
Paltamon kunta
Pargas stad - Paraisten kaupunki
Parikkalan kunta
Parkanon kaupunki
Pedersöre kommun - Pedersören kunta
Pelkosenniemen kunta
Pellon kunta
Perhehoitoliitto ry
Perhon kunta
Pertunmaan kunta
Petäjäveden kunta
Pieksämäen kaupunki
Pielaveden kunta
Pihtiputaan kunta
Pirkkalan kunta
Pohjois-Suomen AVI
Polvijärven kunta
Pomarkun kunta
Porin kaupunki

Pornaisten kunta
Porvoon kaupunki - Borgå stad
Posion kunta
Pudasjärven kaupunki
Pukkilan kunta
Punkalaitumen kunta
Puolangan kunta
Puumalan kunta
Pyhtään kunta - Pyttis kommun
Pyhäjoen kunta
Pyhäjärven kaupunki
Pyhännän kunta
Pyhärannan kunta
Pälkäneen kunta
Pöytyän kunta
Raahen kaupunki
Raision kaupunki
Rantasalmen kunta
Ranuan kunta
Raseborg stad - Raaseporin kaupunki
Rauman kaupunki
Rautalammin kunta
Rautavaaran kunta
Rautjärven kunta
Reisjärven kunta
Riihimäen kaupunki
Ristijärven kunta
Rovaniemen kaupunki
Ruokolahden kunta
Ruoveden kunta
Ruskon kunta
Rääkkylän kunta
Saarijärven kaupunki
Sallan kunta
Salon kaupunki
Sastamalan kaupunki
Sauvon kunta
Savitaipaleen kunta
Savonlinnan kaupunki
Savukosken kunta
Seinäjoen kaupunki
Sievin kunta
Siikaisten kunta
Siikajoen kunta
Siikalatvan kunta
Siilinjärven kunta
Simon kunta
Sipoon kunta - Sibbo kommun
Siuntion kunta - Sjundeå kommun
Sodankylän kunta
Soinin kunta

Someron kaupunki
Sonkajärven kunta
Sosiaali- ja terveysministeriö
Sotkamon kunta
Sulkavan kunta
Suomen senioriliike ry
Suomussalmen kunta
Suonenjoen kaupunki
Suvanto ry
Svenska pensionersförbundet rf
Sysmän kunta
Säkylän kunta
Taipalsaaren kunta
Taivalkosken kunta
Taivassalon kunta
Tammelan kunta
Tampereen kaupunki
Tasa-arvovaltuutetun toimisto
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
Tervolan kunta
Tervon kunta
Teuvan kunta
Tiedusteluvalvontavaltuutetun toimisto
Tietosuoja-valtuutetun toimisto
Ti. Kosken kunta
Tohmajärven kunta
Toholammin kunta
Toivakan kunta
Tornion kaupunki
Turun kaupunki - Åbo stad
Tuusniemen kunta
Tuusulan kunta
Tyrvään kunta
Ulkoministeriö
Ulvilan kaupunki
Urjalan kunta
Utajärven kunta
Utsjoen kunta
Uuraisten kunta
Uusikaupunki
Vaaan kunta
Vaasan kaupunki - Vasa stad
Valkeakosken kaupunki
Valtimon kunta
Valvira
Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto Valli ry
Vanhustyön keskusliitto - Centralförbundet för de gamlas väl ry
Vantaan kaupunki - Vanda stad
Varkauden kaupunki
Vehmaan kunta
Vesannon kunta

Vesilahden kunta
Vetelin kunta
Vieremän kunta
Vihdin kunta
Viitasaaren kaupunki
Vimpelin kunta
Virolahden kunta
Virtain kaupunki
Vörå kommun - Vöyrin kunta
Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
Ylitornion kunta
Ylivieskan kaupunki
Ylöjärven kaupunki
Ypäjän kunta
Ålands landskapsregering
Ähtärin kaupunki
Äänekosken kaupunki

Lausunnonantajan lausunto

Voidaanko esityksellä näkemyksenne mukaan parantaa ikääntyneiden asemaa ja edistää ikääntyneiden oikeuksia?

Onko teillä huomioita koskien valtuutetulle säädettäviä tehtäviä?

Muut huomiot esitysluonnoksesta

Suurpää Helka Johanna
OM

Tammenmaa Corinna
OM

Utkast till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om äldreombudsmannen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att det stiftas en lag om äldreombudsmannen. Propositionen baserar sig på regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering.

Propositionens syfte är att inrätta en självständig och oberoende myndighet, som bevakar de äldres ställning och tillgodoseendet av de äldres rättigheter i vid mening i alla sektorer av samhället och för fram sina iakttagelser och de äldres perspektiv i den samhälleliga diskussionen och beslutsfattandet.

Äldreombudsmannen ska främja genomförandet av de äldres rättigheter. Äldreombudsmannen föreslås inte ha befogenhet att avgöra klagomål i enskilda ärenden, utan tyngdpunkten i uppgifterna ligger på uppföljning och utvärdering samt påverkan i förväg. Äldreombudsmannen ska bevaka och bedöma hur de äldres ställning och rättigheter tillgodoses och bevaka lagstiftningen och det samhälleliga beslutsfattandet samt bedöma deras konsekvenser för de äldre. Äldreombudsmannen ska ta initiativ och ge utlåtanden, sammanställa och låta göra utredningar samt offentliggöra rapporter. Vidare ska äldreombudsmannen främja informationsverksamhet och förmedla kunskap om äldre, samt främja samarbetet mellan de aktörer som handlägger ärenden som berör äldre.

Det är fråga om en myndighet som finns i anslutning till jämställdhetsombudsmannens byrå, men som är självständig och oberoende.

Propositionen har samband med tilläggsbudgetpropositionen för 2021 och är avsedd att behandlas i samband med den.

Den föreslagna lagen är avsedd att träda i kraft den 1 juli 2021.

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

I regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering ställs det upp som mål att främja äldreanpassningen. En av metoderna för att uppnå målet är att en tjänst som äldreombudsman och en byrå för denne inrättas.

Inrättandet av en tjänst som äldreombudsman har redan länge varit föremål för samhällelig debatt. Den 7 februari 2006 gav social- och hälsovårdsministeriet professor Sirkka-Liisa Kivelä i uppdrag att utarbeta förslag till åtgärder för kvalitativ

utveckling av den geriatriska vården och äldreomsorgen så att de motsvarar de senaste forskningsrönen. Utredaren föreslog bland annat att en tjänst som äldreombudsman och en byrå för denne ska inrättas. (Sirkka-Liisa Kivelä, Utvecklande av geriatrisk vård och äldreomsorg. Utredarens rapport. Social- och hälsovårdsministeriets rapporter 2006:30). Flera förslag och initiativ har därefter förekommit i ärendet. I tjänsten medborgarinitiativ.fi, som justitieministeriet upprätthåller, har under den senaste åren gjorts två medborgarinitiativ om inrättandet av en äldreombudsman, den 1 april 2018 och den 31 januari 2019. Ingetdera initiativet har fått tillräckligt understöd för att gå vidare till behandling i riksdagen. I riksdagen har det också bland annat gjorts en åtgärdsmotion AM 70/2018 rd i frågan, men behandlingen av den förföll i och med riksdagsvalet.

Under perioden 2007–2010 pågick ett regionalt pilotprojekt med en äldreombudsman i Mellersta Finland som administrerades av Jyväskylän Sotainvalidien asuntosäätiö och Penningautomatföreningen. Den grundläggande tanken när arbetet inleddes var att arbeta för att stärka de äldres ställning och rättigheter i samhället. Avsikten var att verksamheten skulle komplettera det nuvarande systemet, och ombudsmannen utförde till exempel ingen efterhandstillsyn i enskilda fall och tog inte heller upp ärenden som berörde enskilda personer eller ärenden till behandling. Den riksomfattande barnombudsmannens verksamhet utgjorde förebild och modell för arbetet. I den interna utvärderingen av projektet, som genomfördes av projektets styrgrupp, bedömdes projektet som helhet bland annat vara aktuellt och mycket behövligt. Det konstaterades att projektet svarade mot ett verkligt samhälleligt och socialt behov. De viktigaste aspekterna på äldreombudsmannens verksamhet visade sig vara rollen som uttolkare av de äldres livssituation, att göra de äldres röst hörd, utvärdering och bevakning av tjänster för äldre och etablering av verksamheten. För framtiden ansåg styrgruppen det viktigast att projektet fortsätter och att verksamheten utvidgas och blir riksomfattande. Å andra sidan lyftes också vikten av att verksamheten preciseras och koncentreras fram som förbättringsförslag. (Ikäihmisten ääni kuuluviin: vanhusasiavaltuutettu 2007–2009)

1.2 Beredning

Regeringens proposition har beretts som tjänstearbete vid justitieministeriet. Sedan beredningen inletts hörde justitieministeriet olika myndigheter och andra aktörer som bevakar och främjar de äldres rättigheter. Den 29 april 2020 ordnades ett hörande om beredningen, till vilket kallades myndigheter och aktörer som bevakar och främjar de äldres rättigheter, specialombudsmän inom justitieministeriets förvaltningsområde, organisationer för äldre och pensionärer, forskare i äldrefrågor, kommunala äldreråd samt Finlands Kommunförbund rf. Mötet hade 60–70 deltagare. Merparten av de som hördes ansåg att en aktör behövs. Risker för att verksamhetsfältet splittras lyftes dock fram, och en del konstaterade att de hellre stärker de befintliga aktörernas resurser. Vid hörandet kom det fram att äldreombudsmannens uppgifter bör definieras noggrant, så att en verksamhet med begränsade resurser blir så verkningsfull som möjligt och så att överlappande uppgifter med andra myndigheter och aktörer undviks.

Utkastet till proposition sändes ut på remiss...

De arbetsdokument som gäller propositionen finns i den offentliga tjänsten under adress <https://oikeusministerio.fi/sv/projekt-och-lagberedning> med identifieringskod [OM009:00/2020](#).

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1. Lagstiftning och praxis

Bestämmelser i grundlagen och nationell lagstiftning

Med tanke på de äldres rättigheter är jämlikheten, som kompletteras av diskrimineringsförbudet, en viktig grundläggande fri- och rättighet. Enligt 6 § i grundlagen är alla lika inför lagen. Ingen får utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. I bestämmelsen uttrycks utöver det traditionella kravet på likhet inför lagen också idén om faktisk likabehandling. I diskrimineringslagen (1325/2014) finns närmare bestämmelser om främjande av likabehandling och förbud mot diskriminering. I den lagen föreskrivs det bland annat om skyldigheten för myndigheter, utbildningsanordnare och arbetsgivare att bedöma och främja likabehandlingen i sin verksamhet. Enligt diskrimineringslagen får ingen diskrimineras till exempel på grund av ålder. Också flergrundsdiskriminering och intersektionell diskriminering är förbjuden. Förbudet mot diskriminering på grund av ålder skyddar personer i alla åldrar, såväl barn som äldre (RP 17/2014 rd). I diskrimineringslagen finns också bestämmelser om rättsskyddet och rätten till gottgörelse för den som blivit utsatt för diskriminering. Också bestämmelserna i diskrimineringslagen om positiv särbehandling och rimliga anpassningar för att likabehandling för personer med funktionsnedsättning ska uppnås kan ha betydelse för äldre.

I 7 § i grundlagen föreskrivs det om rätten till liv och till personlig frihet, integritet och trygghet. Rätten till personlig integritet skyddar till exempel mot kroppsvisitation och med tvång utförda medicinska eller motsvarande åtgärder.

Utgångspunkten för skyddet för privatliv enligt 10 § i grundlagen är att individen har rätt att leva sitt eget liv utan godtycklig eller ogrundad inblandning av myndigheter eller andra utomstående. Till privatlivet hör bland annat individens rätt att fritt knyta och upprätthålla kontakter till andra människor och miljön samt att själv bestämma om sig själv och sin kropp (RP 309/1993 rd). Med tanke på den bestämmelsen har till exempel 25 § i lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre (980/2012, äldreomsorgslagen) om skyldigheten att göra en anmälan till den kommunala myndighet som ansvarar för socialvården om en äldre person som är i behov av social- eller hälsovård och som är uppenbart oförmögen att sörja för sin omsorg, hälsa eller säkerhet tillmätts betydelse (GrUU 36/2012 rd).

Bestämmelser i grundlagen av betydelse för äldre är också det allmännas skyldighet enligt 14 § 3 mom. att främja den enskildes möjligheter att delta i samhällelig verksamhet och att påverka beslut som gäller honom eller henne själv,

samt med tanke på kulturella och språkliga rättigheter rätten till eget språk och egen kultur enligt 17 §.

I 19 § i grundlagen tryggas rätten för alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv till oundgänglig försörjning och omsorg. Det är fråga om en minimitrygghet som tillkommer den enskilde i alla livssituationer (GrUU 25/1994 rd). Enligt den paragrafen ska det allmänna också garantera rätten för var och en att få sin grundläggande försörjning tryggad i sådana situationer när den enskilde inte har möjlighet att försörja sig. I motiveringen till bestämmelsen nämns ålderdom som en av de typiska situationer när den enskildes möjligheter till försörjning är kraftigt försvagade (RP 309/1993 rd). Enligt 19 § 3 mom. ska det allmänna också, enligt vad som närmare bestäms genom lag, tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa.

I lagstiftningen om social- och hälsovårdstjänster baseras rätten till social- och hälsovårdstjänster i regel på behov, inte på personens ålder. I äldreomsorgslagen föreskrivs det särskilt om kommunens skyldighet att stödja den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand samt om tryggheten av de social- och hälsovårdstjänster de äldre behöver i kommunen, om utredande av och svarande mot äldres servicebehov samt om kvalitetssäkring av tjänster för äldre. Socialskyddet för äldre består utom av tjänster också av förmåner som tryggar försörjningen.

Enligt 22 § i grundlagen ska det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Genom den bestämmelsen utsträcks det allmännas skyldigheter till att utöver de grundläggande fri- och rättigheterna också trygga de mänskliga rättigheter som tryggas i internationella avtal som binder Finland. Ett faktiskt trygghet av de grundläggande fri- och rättigheterna förutsätter ofta aktiva åtgärder av det allmänna, till exempel för att skydda mot externa kränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna eller för att skapa faktiska förutsättningar för att utöva dem. Också utarbetandet av lagstiftning som tryggar och preciserar utövandet av de grundläggande fri- och rättigheter hör till metoderna för att trygga dem (RP 309/1993 rd, s. 79).

Internationella och regionala förpliktelser och förbindelser samt mekanismer för mänskliga rättigheter

Vid tidpunkten för utarbetandet av regeringens proposition fanns inga rättsligt bindande avtal på internationell eller europeisk nivå med uttrycklig inriktning på äldres rättigheter. De internationella och regionala avtalen om mänskliga rättigheter gäller dock också äldre.

Förenta nationerna

Av de centrala FN-fördrag om mänskliga rättigheter som Finland godkänt har bland andra den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (MP-konventionen; FördrS 7 och 8/1976) samt internationella konventionen om

ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ESK-konventionen; FördrS 6/1976) betydelse för äldre. I de konventionerna garanteras alla de mänskliga rättigheter som ingår i dem, utan diskriminering på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan åsikt, nationell eller samhällslig bakgrund, förmögenhet, härkomst eller någon annan omständighet. Trots att ålder inte nämns som diskrimineringsgrund i konventionerna, anses den allmänt ingå i "andra omständigheter". Äldre berörs också av konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (37/1970), konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (FördrS 59 och 60/1989) och dess fakultativa protokoll (FördrS 92 och 93/2014), konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (FördrS 67 och 68/1986) samt i tillämpliga delar också av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (FördrS 26 och 27/2016).

Finland har godkänt fakultativa protokoll om besvärsförfarande till alla de konventioner som nämns ovan, som gör det möjligt för enskilda att besvära sig över påstådda kränkningar av de rättigheter för äldre som tryggas i konventionerna. För fem konventioners del har Finland dessutom godkänt möjligheten för stater att besvära sig över påstådda kränkningar av rättigheterna enligt konventionen. Dessutom har Finland genom de fakultativa protokoll som nämns ovan godkänt befogenheten för kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (CESCR), kommittén mot tortyr (CAT), kommittén för avskaffande av diskriminering av kvinnor (CEDAW) och kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) att på eget initiativ inleda ett undersökningsförfarande vid misstanke om allvarliga och systematiska kränkningar av de rättigheter som tryggas i konventionerna. Undersökningen kan innefatta besök på den fördragsslutande partens territorium.

Vissa tillsynsorgan enligt de konventioner som nämns ovan har godkänt allmänna kommentarer och rekommendationer som innefattar tolkningar av den särskilda betydelsen av bestämmelserna i konventionerna för äldre. FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter godkände till exempel 1995 den allmän kommentaren nummer 6 till ESK-konventionen om äldres ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (E/1996/22). Samma kommitté godkände 2008 den allmänna kommentaren nr 19 till ESK-konventionen om rätt till social trygghet, i vilken äldre behandlas som en grupp (E/C.12/GC/19). Kommittén för avskaffande av diskriminering av kvinnor gav dessutom 2010 rekommendation nr 27 om skydd av äldre kvinnors mänskliga rättigheter (CEDAW/C/GC/27).

År 1991 godkände FN:s generalförsamling FN:s principer för äldre personer (UN Principles for Older Persons; A/RES/46/1991). FN:s generalförsamling uppmuntrar medlemsstaterna att ta in principerna i sina program avseende äldre. Principerna handlar om ett självständigt liv, delaktighet, omsorg, att förverkliga sig själv och människovärde.

FN:s öppna arbetsgrupp om äldre (UN Open-Ended Working Group on Ageing, OEWG) inledde sin verksamhet 2010. Dess uppgift är att utvärdera de internationella strukturerna, att identifiera eventuella brister i tillgodoseendet av

äldres rättigheter och att bedöma behovet av nya instrument och åtgärder för att trygga de äldres rättigheter.

FN:s råd för mänskliga rättigheter inrättade 2013 en tjänst som oberoende expert, som hör till de särskilda mekanismerna (A/HRC/RES/24/20). Den oberoende experten bedömer genomförandet av internationella människorättsinstrument för de äldres del och identifierar bästa praxis för genomförandet, och samtidigt också brister i anslutning till främjandet och tryggheten av äldres rättigheter. Den oberoende experten rapporterar årligen till FN:s råd för mänskliga rättigheter och ger rekommendationer för tryggheten och främjandet av äldres rättigheter.

Europarådet

I Europarådets konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europeiska människorättskonventionen; FördrS 18 och 19/1990, sådan den lyder ändrad i FördrS 71 och 72/1994, FördrS 85 och 86/1998, FördrS 8 och 9/2005, FördrS 6 och 7/2005 samt FördrS 50 och 51/2010) tryggas de fri- och rättigheter som anges i konventionen för var och en som befinner sig inom de fördragsslutande parternas jurisdiktion de fri- och rättigheter som anges i konventionen utan diskriminering på någon grund såsom kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åsikt, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i övrigt. Åldersdiskriminering har ansetts ingå i diskriminering på grund av "ställning i övrigt". Europeiska människorättsdomstolen har i stor omfattning bedömt de rättigheter som tryggas i Europeiska människorättskonventionen ur de äldres perspektiv. Domstolen har bland annat i fråga om artikel 2 i konventionen (rätt till liv) tagit ställning till bristfälliga sjukhusförhållanden eller oändamålsenlig vård för äldre (*Dodov mot Bulgarien*, nr 59548/00 samt *Watts mot Förenade Kungadömet*, nr 53586/09) samt i fråga om artikel 5 (rätt till frihet och säkerhet) placering av äldre på vårdhem genom myndighetsbeslut (*H.M. mot Schweiz*, nr 39187/98).

Likaså ska rättigheterna enligt Europeiska sociala stadgan (FördrS 78 och 80/2002) säkerställas för alla som befinner sig inom medlemsstaternas jurisdiktion utan någon åtskillnad såsom på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationell härstamning eller socialt ursprung, hälsa, tillhörighet till nationell minoritet, börd eller ställning i övrigt. Åldersdiskriminering anses ingå i diskriminering på grund av "ställning i övrigt". Genom stadgan tryggas och främjas de sociala rättigheterna i Europa. Den innehåller allmänna rättigheter och principer som de fördragsslutande parterna förbinder sig till som målsättningar för sin verksamhet. Vidare förbinder sig parterna att iakttä ett visst minimiantal av de andra bestämmelserna i stadgan. I stadgan ingår en artikel som särskilt berör socialt skydd för äldre personer, som hör till de artiklar Finland har förbundit sig att iakttä.

Finland har godkänt befogenheten för Europeiska kommittén för sociala rättigheter att behandla klagomål från organisationer om påstådda kränkningar av rättigheterna enligt stadgan. Klagomål kan anföras av europeiska arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, internationella medborgarorganisationer som uppfyller vissa förutsättningar samt nationellt arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer.

Finland har som enda stat också godkänt rätten för nationella medborgarorganisationer att anföra klagomål.

Äldre berörs också av den europeiska konventionen till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (FördrS 16 och 17/1991), samt i tillämpliga delar också av Europarådets andra avtal som binder Finland, såsom den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (FördrS s23/1998), ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter (FördrS 1 och 2/1998), konventionen om bekämpande av människohandel (FördrS 43 och 44/2012) samt konventionen om förebyggande av våld mot kvinnor och i hemmet (den så kallade Istanbulkonventionen, FördrS 52 och 53/2015).

Europarådets ministerkommitté har godkänt rekommendationer om äldre och deras rättigheter, av vilka den viktigaste är den 2014 godkända rekommendationen till medlemsstaterna om främjande av äldres mänskliga rättigheter (Recommendation CM/Rec(2014)2 of the Committee of Ministers to member States on the promotion of human rights of older persons). Rekommendationens syfte är att säkerställa att äldres mänskliga rättigheter och grundläggande friheter främjas, skyddas och tryggas samt att främja respekten för deras människovärde. Också Europarådets parlamentariska församling (PACE) har antagit ett flertal rekommendationer och resolutioner som berör äldres ställning och rättigheter.

Europeiska unionen

I artikel 21 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna förbjuds all diskriminering, bland annat på grund av ålder. I stadgan ingår artikel 25 som särskilt berör äldres rättigheter, enligt vilken unionen erkänner och respekterar rätten för äldre att leva ett värdigt och oberoende liv och att delta i det sociala och kulturella livet. Stadgan binder EU:s institutioner samt nationella myndigheter när de tillämpar unionsrätten.

Enligt artikel 10 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt ska unionen vid utformningen och genomförandet av sin politik och verksamhet söka bekämpa all diskriminering på grund av kön, ras eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning. I artikel 19 ingår den rättsliga grunden för lagstiftning för bekämpning av diskriminering. Med stöd av den har bland annat direktiv 2000/78/EG om inrättande av en allmän ram för likabehandling utfärdats, i vilket diskriminering i arbetslivet på grund av religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning förbjuds. Sedan 2008 har dessutom ett direktiv om likabehandling beretts i syfte att komplettera EU:s nuvarande bestämmelser om icke-diskriminering och skapa en mer enhetlig lägsta nivå för skydd mot diskriminering. Direktivförslagets syfte är att bekämpa diskriminering på grund av religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning. Det föreslås att direktivet ska tillämpas inom såväl privat som offentlig sektor i fråga om social trygghet, inklusive socialskydd och hälso- och sjukvård, sociala förmåner, utbildning och tillgång till och utbud av allmänt tillgängliga varor och tjänster, inklusive boende. Flera andra EU-författningar, såsom tillgänglighetsdirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster) främjar också tillgodoseendet av de äldres rättigheter.

2.2 Tillsyn över och främjande av äldres rättigheter

Äldres rättigheter övervakas och främjas på flera nivåer och av flera olika myndigheter och andra aktörer.

Riksdagens justitieombudsman övervakar tillgodoseendet av äldres rättigheter hos myndigheter och andra instanser som sköter offentliga uppgifter i vid mening inom alla förvaltningsområden. Dessutom övervakar justitieombudsmannen alla andra myndigheter med tillsynsansvar. Justitieombudsmannen handlägger klagomål, undersöker ärenden på eget initiativ och vidtar inspektioner. Justitieombudsmannen har en omfattande rätt att få information och vidsträckta befogenheter att vidta åtgärder för att avhjälpa olägenheter. Justitieombudsmannen kan också ge utlåtanden och göra förslag om utveckling av lagstiftningen och avhjälpande av brister. År 2017 inrättades vid justitieombudsmannens kansli ett särskilt sakområde för äldre personers rättigheter, vilket gör det möjligt att bättre följa upp ärenden i anslutning till äldre personers rättigheter och skapa en helhetsbild och rapportera. För sakområdet utsågs också en så kallad huvudföredragande med uppgift att särskilt bevaka verksamhet, lagstiftning och rättspraxis på området samt bereda och koordinera kansliets verksamhet inom området. (Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2018). Justitieombudsmannen är nationellt besöksorgan enligt det fakultativa protokollet till FN:s konvention mot tortyr (OPCAT), med uppgift att genomföra kontroller på ställen där personer hålls frihetsberövade. Sådana ställen kan vara till exempel boendeenheter och institutioner för minnessjuka eller psykiskt sjuka äldre.

De försummelser vid boendeenheter för äldre som blev offentliga 2018 ledde till att riksdagen beviljade ett tilläggsanslag för justitieombudsmannens kanslis verksamhetsmedel för 2019 för tillsyn över och främjande av äldres rättigheter. Med anslagen har tre föredragande anställts vid justitieombudsmannens kansli och två vid människorättscentret.

Människorättscentret fungerar administrativt i anslutning till justitieombudsmannens kansli, men är funktionellt självständigt och oberoende. Dess uppgift är bland annat att främja information, fostran, utbildning och forskning i fråga om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna samt samarbetet i anslutning till dem, utarbeta rapporter om hur dessa rättigheter tillgodoses samt ta initiativ och ge utlåtanden för främjande och tillgodoseende av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Utöver den nationella verksamheten deltar människorättscentret aktivt i europeiskt och internationellt samarbete.

Vid människorättscentret inleddes våren 2019 ett arbete för främjandet av äldres rättigheter. Mål för arbetet är att förstärka det rättsliga perspektivet i ärenden som berör äldre, såsom inom äldreomsorgen och i fråga om lika rätt till delaktighet i samhället, påverka värderingar och attityder, påverka kunskaperna om äldre personers rättigheter samt påverka kvaliteten på lagberedningen och innehållet i lagar och rekommendationer om äldre personers rättigheter. För att uppnå dessa mål har människorättscentret bland annat samarbetat med intressegrupper, ordnat utbildning och andra evenemang, utarbetat publikationer, informerat om äldres

rättigheter via olika kanaler, gett utlåtanden och främjat samhällsansvaret i företag inom omsorgssektorn. För att främja delaktigheten har människorättscentret samlat in organisationers information och åsikter om olika frågor som berör äldre. Människorättscentret idkar också internationellt samarbete för främjande av äldres rättigheter. (Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2019).

Människorättscentret har en människorättsdelegation, som består av representanter för medborgarsamhället, forskningen i grundläggande och mänskliga rättigheter samt andra aktörer som deltar i främjandet och tryggheten av de grundläggande och mänskliga fri- och rättigheterna. Delegationen behandlar bland annat långtgående och principiellt viktiga frågor kring de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt är ett nationellt samarbetsorgan för aktörerna inom fältet för de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Våren 2020 utsåg delegationen en sektion för äldres rättigheter i syfte att främja de äldres rättigheter. I det syftet utbyter sektionen information och diskuterar aktuella frågor som berör äldres rättigheter. Sektionen är ett beredande organ till människorättsdelegationen, som kan göra förslag, ta initiativ och bereda ställningstaganden för Människorättscentret och Människorättsdelegationen för främjande av de äldres rättigheter. Människorättscentret kan begära sakkunnighjälp av sektionen i ärenden som berör främjandet av äldres rättigheter, såsom beredningen av olika utlåtanden och initiativ. Sektionen består av ledamöter i Människorättsdelegationen. Dessutom kan delegationen utse andra sakkunniga till medlemmar i sektionen, och bland andra forskarorganisationer och organisationer för äldre är representerade i den. Sektionens mandatperiod är densamma som delegationens.

Justitieombudsmannen, Människorättscentret och dess delegation utgör tillsammans den mekanism som avses i artikel 33.2 i FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, med uppgift att främja, skydda och följa upp konventionens genomförande. Konventionen kan tillämpas på äldre som har en sådan sjukdom eller skada som kan hindra deras deltagande i samhället.

Justitiekanslern i statsrådet ska övervaka lagligheten av statsrådets och republikens presidents ämbetsåtgärder. Justitiekanslern ska också övervaka att domstolarna och andra myndigheter samt tjänstemännen, offentligt anställda arbetstagare och också andra, när de sköter offentliga uppdrag, följer lag och fullgör sina skyldigheter. Vid utövningen av sitt ämbete övervakar justitiekanslern att de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Justitiekanslern handlägger skriftliga klagomål, undersöker ärenden på eget initiativ samt vidtar inspektioner. Under 2019 genomförde biträdande justitiekanslern till exempel ett laglighetskontrollbesök hos Södra Finlands regionförvaltningsverk, som bland annat gällde kvaliteten på och tillsynen över äldreomsorgstjänsterna. Synpunkter angående äldreomsorgen framkom också vid biträdande justitiekanslerns laglighetskontrollbesök hos Valvira, som bland annat gällde Valviras iakttagelser om privatisering av socialservice. Vid besöket diskuterades också egenkontrollen för socialservice. (Justitiekanslerns i statsrådet berättelse för år 2019)

Den 25 september 2018 tillsatte justitieministeriet en arbetsgrupp för att utreda och bedöma nuläge, utvecklingsbehov och utvecklingsmöjligheter för uppgiftsfördelningen mellan riksdagens justitieombudsman och justitiekanslern i statsrådet samt utarbeta förslag till riktlinjer utifrån bedömningen. Möjligheterna att utveckla arbetsfördelningen och samarbetet skulle bedömas enligt grundlagens randvillkor. Arbetsgruppen ansåg att lagen om fördelningen av åligganden mellan justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman (1224/1990) fortfarande på ett grundläggande plan i huvudsak är ändamålsenlig och fungerande. Enligt arbetsgruppen är det dock motiverat att se över lagen så att den bättre motsvarar laglighetsövervakarnas särskilda uppgifter enligt grundlagen och annan lagstiftning samt de specialiseringsområden de har enligt internationella avtal och i praktiken. Arbetsgruppen ansåg det bland annat motiverat att ärenden som berör tryggheten av äldres rättigheter koncentreras till justitieombudsmannens kansli. De ändringar i lagen om fördelningen av åligganden som arbetsgruppen skissade inverkar dock inte på de högsta laglighetsövervakarnas befogenheter, utan fördelningen av åligganden föreslås också framöver endast utgöra en primär handlingsmodell. Det ska vara möjligt att lämna in klagomål till bägge laglighetsövervakarna liksom tidigare, och laglighetsövervakarna ska själva sörja för sin arbetsfördelning. Beredningen fortsätter som tjänstearbete, och avsikten är att en proposition ska ges till riksdagen i december 2020.

Diskrimineringsombudsmannen ska övervaka efterlevnaden av diskrimineringslagen, främja likabehandling i allmänhet samt förebygga diskriminering. I diskrimineringslagen förbjuds bland annat diskriminering på grund av ålder. Diskrimineringsombudsmannen har en omfattande rätt att få information samt befogenhet att ingripa vid diskriminering. Diskrimineringsombudsmannen kan till exempel bistå den som blivit utsatt för diskriminering i rätten, vidta åtgärder för att nå förlikning, ta ställning till diskriminering i enskilda fall eller hänskjuta ett ärende till diskriminerings- och jämställdhetsnämnden. Diskrimineringsombudsmannen kan också ge allmänna rekommendationer för förebyggande av diskriminering och främjande av jämställdhet. Diskrimineringsombudsmannen kan dessutom bland annat sammanställa och låta genomföra utredningar, offentliggöra rapporter och ta initiativ, ge råd och utlåtanden samt främja informationsverksamhet, fostran och utbildning. Diskrimineringsfrågor övervakas också av diskriminerings- och jämställdhetsnämnden, som ger rättsskydd till dem som blivit utsatta för diskriminering. Arbetarskyddsmyndigheterna övervakar att förbudet mot diskriminering i arbetslivet följs.

Fullgörandet av äldres rättigheter till exempel i kommunala social- och hälsovårdstjänster samt i äldreomsorgen övervakas såväl av serviceproducenterna själva (egenkontroll) som av de kommuner som har organiseringsansvaret för tjänsterna. Regionförvaltningsverken övervakar och styr servicen på sitt område. Bestämmelser om regionförvaltningsverkens uppgifter och befogenhet samt om tillsynsmetoder finns i författningar om de olika sektorerna och uppgifterna. Metoderna omfattar bland annat handläggning av tillståndsärenden och inspektioner när tillstånd beviljas samt handläggning av klagomål. Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården Valvira styr regionförvaltningsverken i syfte att tillsynen och styrningen av äldreomsorgen ska vara enhetlig i hela landet.

Valvira handlägger också ärenden inom social- och hälsovården som gäller flera regionförvaltningsverks område eller annars är principiellt viktiga eller vittsyftande. Också Valvira kan vidta inspektioner och ta emot klagomål. Såväl regionförvaltningsverket som Valvira genomför utöver efterhandstillsynen så kallad planmässig tillsyn, som innefattar informationsstyrning, styrnings- och bedömningsbesök samt systematiska enkäter.

Enligt 27 § i kommunallagen ska kommunstyrelsen inrätta ett äldreåd för att garantera den äldre befolkningens möjligheter att delta och påverka samt sörja för äldreådets verksamhetsförutsättningar. Kommunen beslutar om äldreådets sammansättning och om hur det utses och arbetar, och det varierar från kommun till kommun.

Också medborgarsamhället har en viktig roll för att främja äldres rättigheter och bevaka att de fullgörs. I Finland finns ett flertal organisationer för äldre och pensionärer. I Finland bedrivs dessutom framstående forskning om äldres rättigheter. Spetsforskningsenheten för åldrande och omsorg (CoE AgeCare) är en av Finlands Akademis spetsforskningsenheter under perioden 2018–2025. Spetsforskningsenheten är ett gemensamt projekt för fyra forskargrupper vid Jyväskylä, Tammerfors och Helsingfors universitet, som genomförs i nära samarbete med ledande internationella forskare på området. Dit hör också en internationell vetenskaplig styrgrupp samt en nationell delegation.

I anslutning till social- och hälsovårdsministeriet finns delegationen för äldre- och pensionsärenden. Delegationen tillsätts för tre år åt gången och dess syfte är att vara ett diskussionsforum för sakkunniga som företräder viktiga instanser som handlägger äldre- och pensionsärenden, som lyfter fram ärenden om är viktiga för äldre. Närmare bestämmelser om delegationen finns i statsrådets förordning om delegationen för äldre- och pensionärsärenden (867/2000).

2.3 Specialombudsmännen för grundläggande och mänskliga rättigheter

I Finland verkar fem självständiga och oberoende specialombudsmän för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna: diskrimineringsombudsmannen, jämställdhetsombudsmannen, barnombudsmannen, dataombudsmannen och underrättelsetillsynsombudsmannen. De hör till justitieministeriets förvaltningsområde, och ministeriet sköter bland annat deras resultatstyrning och administrativa stöd. Det finns betydande skillnader i ombudsmännens uppgifter och befogenheter. I samband med justitieministeriet verkar dessutom diskriminerings- och jämställdhetsnämnden.

Diskrimineringsombudsmannen ska på det sätt som beskrivs ovan övervaka efterlevnaden av diskrimineringslagen (1325/2014), främja likabehandling i allmänhet samt förebygga diskriminering. Diskrimineringsombudsmannen är också rapportör om människohandel och övervakar avlägsnande av utlänningar ur landet.

Jämlikhetsombudsmannen övervakar att jämställdhetslagen (609/1986), och i första hand förbudet mot diskriminering och förbudet mot diskriminerande annonsering, följs. Till jämlikhetsombudsmannen hör också att främja fullgörandet av jämlikhetslagens syfte, ge information om jämlikhetslagstiftningen och tillämpningspraxis för den samt bevaka hur jämlikheten genomförs inom olika sektorer av samhällslivet.

Såväl diskrimineringsombudsmannen som jämlikhetsombudsmannen har rätt att trots sekretessbestämmelserna få de uppgifter som är nödvändiga för fullgörandet av deras uppgifter. De kan vidta inspektioner, och de har tillgång till olika metoder för att ingripa vid diskriminering med vilka de kan handlägga enskilda diskrimineringsfall och främja likabehandling på ett mer allmänt plan.

Barnombudsmannen har till uppgift att främja barnens intressen och ta tillvara barns rättigheter i samarbete med andra myndigheter samt organisationer och övriga liknande aktörer inom sitt verksamhetsområde. Tyngdpunkten i barnombudsmannens uppgifter ligger inte på den sistnämnda övervakningen av enskilda fall, utan på bevakning på ett allmänt plan samt förhandspåverkan av barnens intressen och rättigheter. Inom ramen för sin uppgift ska barnombudsmannen bedöma hur barnens intressen och rättigheter omsätts i praktiken samt följa barns och ungdomars levnadsförhållanden, bevaka lagstiftningen och det samhälleliga beslutsfattandet samt bedöma deras effekter på barns välfärd, genom initiativ, råd och anvisningar påverka det samhälleliga beslutsfattandet i frågor som gäller barn och driva på att barnens intressen tillvaratas i samhället, upprätthålla kontakter med barn och ungdomar och förmedla deras synpunkter till beslutsfattarna, utveckla former för samarbete mellan olika aktörer och förmedla information om barnfrågor till barn, till människor som arbetar med barn, till myndigheter och till allmänheten. Barnombudsmannens rätt att få information är inte lika omfattande som diskrimineringsombudsmannens och jämlikhetsombudsmannens. Barnombudsmannen har rätt att av andra myndigheter avgiftsfritt få den information som behövs för skötseln av ombudsmannens uppgifter, om inte något annat följer av sekretessbestämmelserna.

Dataombudsmannen är den nationella tillsynsmyndighet som avses i dataskyddsförordningen (EU) 2016/679 och övervakar efterlevnaden av dataskyddslagstiftningen. Bestämmelser om dataskyddsombudsmannens uppgifter och befogenheter finns i dataskyddsförordningen, dataskyddslagen (1050/2018) och andra lagar. Dataombudsmannen har rätt att trots sekretessbestämmelserna få de uppgifter som behövs för skötseln av sina uppgifter. För att fullgöra sina uppgifter kan dataskyddsombudsmannen bland annat vidta inspektioner och meddela administrativa påföljder.

Underrättelsetillsynsombudsmannen ska övervaka lagenligheten vid användning av underrättelseinhämtningsmetoder och underrättelseinformation samt i övrig underrättelseverksamhet, övervaka tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna i underrättelseverksamheten, främja rättssäkerheten och god praxis i anknytning till den i underrättelseverksamheten samt inom sitt ansvarsområde ge akt på och bedöma hur verkkningsfull lagstiftningen är och lägga fram de utvecklingsförslag som han eller hon anser vara behövliga. Klagomål och

begäranden om undersökning kan göras till underrättelsetillsynsombudsmannen, som också har den rätt att få information och de befogenheter som behövs för uppgiften. Underrättelsetillsynsombudsmannen verkar i anslutning till dataskyddsombudsmannens byrå. Enligt förarbetena till lagen om tillsyn över underrättelseverksamheten (121/2019) eftersträvades synergifördelar med den föreslagna organisationsmodellen. Underrättelsetillsynsombudsmannen är dock självständig och oberoende, och beslutar självständigt om utnämning och anställning av sin personal, användningen och inriktningen av sina personella och ekonomiska resurser samt skötseln av sina laglighetsövervakningsuppgifter och utövningen av sina befogenheter. Genom arrangemanget kringskärs inte heller dataskyddsombudsmannens ställning, uppgifter eller befogenheter (RP 199/2017 rd).

Den 19 mars 2020 tillsatte justitieministeriet ett utredningsprojekt för att eventuellt omorganisera stöd- och förvaltningsfunktionerna för byråerna för specialmyndigheterna inom ministeriets förvaltningsområde, såsom de ombudsmän som nämns ovan. Förändringens syfte är att förtydliga ministeriets uppgifter och ordna myndigheternas administrativa uppgifter så att de bättre än tidigare betjänar verksamheten samt att i ökande grad rikta resurserna såväl till justitieministeriets som specialmyndigheternas substansverksamhet. Syftet var också att beakta verksamhetsmässiga och ekonomiska synergiförmåner samt minska aktörernas sårbarhet. En faktor som styrde utredningsarbetet var tryggheten av myndigheternas självständighet och oberoende. Utredningen utgjorde en fortsättning på den utredning om centralisering av små aktörers administrativa uppgifter och stöduppgifter inom förvaltningsområdet som Juhani Jokinen gjorde 2019 (Justitieministeriets publikationer, utredningar och anvisningar 2019:11).

I utredningsprojektet utreddes två alternativa organisationsmodeller: ett ämbetsverk inom vilket specialmyndigheterna inom justitieförvaltningen utgör självständiga och oberoende myndighetsfunktioner som betjänas av en gemensam enhet för förvaltningstjänster, och en servicecentral som utgör en bokföringsmässig enhet och betjänar de specialmyndigheter som verkar i anslutning till den som egna organisationer. Bägge alternativen förutsätter att ett lagberedningsarbete och ett administrativt förändringsprojekt inleds. Utredaren föreslår i utredningen att det förstnämnda alternativet väljs som utgångspunkt för den fortsatta beredningen. (Utredning om behovet att inrätta ett ämbetsverk för justitieförvaltningen. 30.6.2020. VN/6598/2018-OM-36.) Fortsatta åtgärder övervägs vid justitieministeriet.

2.4 Bedömning av nuläget

Det har redan länge fästs vikt vid de problem som uppdagats med fullgörandet av äldres rättigheter. Missförhållanden i omsorg om och tjänster för äldre har särskilt lyfts fram. Bristerna i förhållandena för och bemötandet av de äldre var till exempel ett av de tio centrala problem i fråga om de grundläggande och mänskliga rättigheterna i Finland som tas upp i justitieombudsmannens berättelse för år 2013, om som justitieombudsman Jämskeläinen framförde vid expertseminariet för utvärdering av Finlands nationella program för de grundläggande och mänskliga rättigheterna i december 2013. Problemen hade sammanställts utifrån iakttagelser

från justitieombudsmannens verksamhet. (Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2013, s. 69–70). Samma tio problem, inklusive bristerna i förhållandena för och bemötandet av äldre, var fortfarande aktuella 2014 (Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2014, s. 78–79), och de har också behandlats i senare berättelser.

I justitieombudsmannens berättelse år 2019 lyfts bristerna i institutionsvården och serviceboendet samt i hälso- och sjukvårdstjänsterna fram. Man har också till exempel fäst vikt vid åtgärder som kringskar självbestämmanderätten samt brister i rättsskyddet. Det konstateras också att digitaliseringen av myndigheternas tjänster äventyrar de äldres tillgång till service. (Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2019, s. 129). Ärenden som berör äldres rättigheter har också granskats inom sakområdena hälso- och sjukvård, specialomsorger, intressebevakning och ekonomisk verksamhet.

Också i Valviras och regionförvaltningsverkens verksamhet har man fäst vikt vid brister i de äldres rättigheter. I Valviras utlåtande (Dnr V/41435/2019) till riksdagens social- och hälsovårdsutskott om regeringens proposition med förslag till lag om ändring av äldreomsorgslagen (RP 4/2020) sägs det att det redan under några års tid har kommit till Valviras kännedom ett ökande antal anmälningar om missförhållanden och brister i tjänster för äldre och i tjänster dygnet runt (och allt mer också i tjänster som ges i hemmet). De problem som uppdagats vid tillsynsmyndigheternas tillsyn har bland annat gällt otillräckligt personalantal i förhållande till klienternas servicebehov. Anmälningarna om missförhållanden har också gällt andra problem med vårdens och omsorgens kvalitet. Tillsynsmyndigheterna har i ökande grad blivit tvungna att övergå från lättare administrativ styrning till att meddela kraftigare tillsynssanktioner.

De äldres rättigheter har under senare tid också varit aktuella till följd av coronavirusepidemin. Såväl den samhälleliga diskussionen som tillsynsmyndigheternas ställningstaganden i fråga om de äldres rättigheter har i synnerhet lett till restriktioner och rekommendationer som syftar till att bromsa och hindra virusets spridning.

De missförhållanden i äldreomsorgen som lyfts fram i offentligheten under 2018 och 2019 har lett till ökade resurser för de myndigheter som övervakar och främjar de äldres rättigheter och till en effektivare tillsyn. I och med en ändring i äldreomsorgslagen som trädde i kraft den 1 oktober 2020 (565/2020) föreskrivs det i lag om personaldimensioneringen för effektiviserat serviceboende och långvarig institutionsvård för äldre. Samtidigt fogades till lagen en bestämmelse om ett enhetligt nationellt bedömningssystem som ska utredning och bedömning av servicebehovet, vilket gör bedömningen av servicebehovet enhetligt och stöder utvecklingen av tjänsternas kvalitet. Avsikten är också att under regeringsperioden genom lagstiftning stärka självbestämmanderätten för dem som utnyttjar social- och hälsovårdstjänster.

Enligt justitieombudsmannens berättelse för 2018 försvagas genomförandet av de äldres mänskliga rättigheter av att de ofta ses som en enhetlig grupp. Äldre kan ses endast som personer i en beroende ställning som är sårbara, inte engagerar sig i ekonomisk verksamhet, har funktionshinder och behöver stöd. Man glömmer då att varje äldre tillkommer människovärde, självbestämmanderätt samt rätt till privatliv, autonomi och delaktighet. Äldre möter också ofta diskriminering, social marginalisering och ekonomiska utmaningar. (Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2018, s. 257.)

De äldre är en växande befolkningsgrupp i Finland. De äldre är också en väldigt heterogen grupp, och vilka utmaningar de äldre möter beror utom på åldern också på flera andra faktorer, såsom hälsotillstånd, funktionsförmåga, ekonomisk situation, boendeort och härkomst eller minoritetsställning i övrigt. De utmaningar som följer med åldrandet och som de äldre möter berör ett vitt spektrum av samhällsområden. Flera instanser främjar, bevakar och övervakar de äldres ställning och fullgörandet av deras rättigheter, och allt större vikt fästs vid dem. Av de skäl som nämns ovan förutsätter bevakningen av de äldres ställning och tillgodoseendet av deras rättigheter en omfattande och mångsidig sakkunskap och en djup förtrogenhet. Därför kan det utöver de nuvarande aktörerna anses motiverat att inrätta en myndighet som bevakar de äldres ställning och tillgodoseendet av deras rättigheter på ett sätt om omfattar alla samhällssektorer, sammanställer information från olika instanser och lyfter fram de fenomen och missförhållanden den identifierat samt de äldres perspektiv i den samhälleliga diskussionen och beslutsfattandet.

3 Målsättning

Syftet med denna proposition är att förbättra de äldres ställning och främja de äldres rättigheter genom att inrätta en uppgift och funktion som äldreombudsman.

Syftet är att inrätta en självständig och oberoende myndighet, som bevakar hur de äldres rättigheter tillgodoses i vid mening i alla sektorer av samhället och för fram sina iakttagelser och de äldres perspektiv i den samhälleliga diskussionen och beslutsfattandet.

Det är fråga om en myndighet som kompletterar de myndigheter och andra aktörer som främjar och övervakar de äldres rättigheter. Syftet är att undvika överlappande uppgifter och befogenheter med andra myndigheter, och genom propositionen ändras inte befintliga myndigheters uppgifter eller befogenheter. I fråga om tillsynen över tillgodoseendet av de äldres grundläggande och mänskliga rättigheter ska den viktigaste tillsynsmyndigheten fortfarande vara riksdagens justitieombudsman, och för äldreomsorgens del specialmyndigheterna för tillsyn över social- och hälsovården. Diskrimineringsombudsmannen ska fortfarande övervaka efterlevnaden av diskrimineringslagen och förebygga diskriminering på grund av ålder.

Syftet är att för ombudsmannen inrätta en motsvarande förvaltningsorganisation som för andra specialombudsmän för grundläggande och mänskliga rättigheter.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

I denna proposition föreslås det att det stiftas en lag om äldreombudsmannen. I lagen föreskrivs det om äldreombudsmannens uppgifter och om organiseringen av verksamheten.

Äldreombudsmannen ska främja genomförandet av de äldres rättigheter.

I fråga om uppgifter och befogenheter är det fråga om en motsvarande myndighet som barnombudsmannen. Det föreslås att äldreombudsmannen inte ska utöva tillsyn i efterhand i enskilda ärenden, utan tyngdpunkten i uppgifterna ligger på uppföljning och utvärdering samt påverkan i förväg. Äldreombudsmannen ska bevaka och bedöma de äldres ställning och hur rättigheterna tillgodoses, bevaka lagstiftningen och det samhälleliga beslutsfattandet samt bedöma konsekvenserna av detta för de äldre. Äldreombudsmannen föreslås inte ha befogenhet att avgöra klagomål i enskilda ärenden. Genom initiativ och utlåtanden kan ombudsmannen utveckla det samhälleliga beslutsfattandet i ärenden som berör äldre och främja fullgörandet av de äldres rättigheter i samhället. Det föreslås att äldreombudsmannen ska kunna sammanställa och låta göra utredningar samt offentliggöra rapporter, främja informationsverksamhet och förmedla kunskap om äldre. Ytterligare ska ombudsmannen främja samarbete mellan aktörer som handlägger ärenden som gäller äldre och som representerar äldre. Avsikten är dock att i första hand utnyttja befintliga samarbetsformer och inte skapa nya överlappande arrangemang.

Det föreslås att äldreombudsmannen ska ha rätt att av andra myndigheter avgiftsfritt få den information som behövs för skötseln av äldreombudsmannens uppgifter. Rätten att få information föreslås inte gå före sekretessbestämmelserna, utan föreslås gälla offentliga handlingar. Avsikten är dock att äldreombudsmannen ska kunna få information och handlingar i ett så tidigt skede av beredningen som möjligt för att säkerställa faktiska möjligheter att påverka.

Det föreslås att äldreombudsmannen ska höra till justitieministeriets förvaltningsområde och vara placerad i anslutning till diskrimineringsombudsmannens byrå. Som myndighet föreslås äldreombudsmannen dock vara självständig och oberoende i sin verksamhet. Äldreombudsmannens verksamhet innebär inte heller några förändringar eller begränsningar i diskrimineringsombudsmannens befogenhet eller uppgifter. Äldreombudsmannen kan verka i samma utrymmen som diskrimineringsombudsmannen, och de kan till exempel utnyttja gemensamma förvaltnings- och lokaltjänster. Synergifördelar kan också sökas i form av personalresurser. Gemensamma funktioner för kommunikation och allmän förvaltning gör det till exempel möjligt att snabbt inleda den nya myndighetens verksamhet och att göra funktionerna mindre sårbara. Det föreslås att äldreombudsmannafunktionen, liksom de andra specialombudsmännen för grundläggande och mänskliga rättigheter, ska höra till justitieministeriets förvaltningsområde. Det föreslås att justitieministeriet ska bereda utnämningen av samt sköta resultatstyrningen och ekonomiförvaltningsstödet för äldreombudsmannen. Äldreombudsmannen beslutar dock själv till exempel om utnämning och anställning av sin personal samt om användningen och inriktningen av de personella och ekonomiska resurser som anvisats för

äldreombudsmannen. Den föreslagna förvaltningsmodellen motsvarar det som föreskrivs om underrättelsetillsynsombudsmannen.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

Ekonomiska konsekvenser

Det är fråga om en ny statlig myndighet. Därför är det inte möjligt att exakt bedöma alla ekonomiska konsekvenser. Bedömningen av de ekonomiska konsekvenserna kan inte heller helt baseras på någon befintlig specialombudsmans verksamhet.

Verksamhetsutgifterna för barnombudsmannens byrå kan dock betraktas som riktgivande. Utöver ombudsmannen arbetade 2019 fyra personer vid barnombudsmannens byrå: en överinspektör, en jurist, en specialforskare och en administrativ assistent. Byråns utgifter var 2019 ca 550 000 euro. Personalkostnaderna (5,2 årsverken) var ca 380 000 euro, hyror ca 40 000 euro och andra utgifter, såsom reskostnader och köpta tjänster ca 115 000 euro. I utgifterna ingår inte avgifterna till servicecentret för statens ekonomi- och personalförvaltning och ikt-servicecenter.

I planen för den offentliga ekonomin har en finansieringsram på 500 000 reserverats för äldreombudsmannens verksamhet från och med 2021. För att anställa en ombudsman behövs inklusive lönebikostnader ett anslag på ca 100 000–110 000 euro per år. Det kan bedömas att anslaget utöver ombudsmannens lönekostnader räcker till lönekostnader för ytterligare en eller två personer. Den årliga lönekostnaden för en sakkunnig tjänsteman i huvudsyssla (kravnivå 18–19) kan till exempel inklusive lönebikostnader uppskattas till ca 70 000–85 000 euro.

Lokalkostnaderna kan på årsnivå uppskattas till ca 30 000 euro och IKT-kostnaderna till ca 10 000 euro. Utöver lokalkostnader och IKT-kostnader uppkommer sedvanliga verksamhetskostnader bland annat för statens ekonomi- och personalförvaltnings tjänster, företagshälsovård och resor. De kan uppskattas till ca 25 000 euro.

Genom att uppgiften som äldreombudsman placeras i anslutning till diskrimineringsombudsmannens byrå blir det möjligt att uppnå synergiförmåner inom kostnader för allmän förvaltning och utrymmen samt andra motsvarande kostnader. Den föreslagna förvaltningsmodellen möjliggör synergifördelar också till exempel inom kommunikations- och förvaltningstjänster. Om ansvaret för de gemensamma tjänsterna koncentreras hos diskrimineringsombudsmannens byrå, kan det bedömas att placeringen av äldreombudsmannafunktionen i anslutning till diskrimineringsombudsmannens byrå medför ett behov av tilläggsresurser också för diskrimineringsombudsmannens byrå. Det förutsätter att anslaget täcker eventuella kostnader för tillhandahållandet av gemensamma tjänster för diskrimineringsombudsmannens byrå.

Vid uppskattningen av verksamhetsutgifterna finns det också skäl att beakta till exempel kostnader för att låta göra utredningar, för publikationer, evenemang, översättning och tolkning samt andra motsvarande tjänster. Det finns skäl att reservera ca 50 000–100 000 euro för dem.

Det reserverade anslaget kan bedömas räcka till för de kostnader som inrättandet av tjänsten och funktionen som äldreombudsman förorsakar äldreombudsmannafunktionen och diskrimineringsombudsmannens byrå.

De ekonomiska konsekvenserna av att tjänsten och funktionen inrättas och upprätthålls är till stor del bestående och återkommande. För 2021 är kostnaderna dock lägre, eftersom verksamheten endast omfattar en del av året. Å andra sidan bör det också noteras att det kan krävas extra utgifter för att inleda verksamheten, till exempel för investeringar av engångsnatur såsom att skapa en webbplats eller ta i bruk ett ärendehanteringssystem.

Det kan uppskattas att ca 300 000–400 000 euro behövs för verksamheten som helhet under 2021.

Konsekvenser för myndigheterna

Det föreslås att äldreombudsmannafunktionen ska höra till justitieministeriets förvaltningsområde, där barnombudsmannen, jämlikhetsombudsmannen, underrättelsetillsynsombudsmannen, dataskyddsombudsmannen och diskrimineringsombudsmannen redan verkar. På så vis kan specialombudsmännens verksamhetsförutsättningar tryggas och stödtjänsterna skötas på ett koordinerat och konsekvent sätt på ministerienivå.

Det föreslås att äldreombudsmannen med personal ska verka i anslutning till diskrimineringsombudsmannens byrå, men vara självständig och oberoende i sin verksamhet. Genom den föreslagna organisationsmodellen eftersträvas administrativa synergifördelar. I praktiken kan äldreombudsmannen verka i samma utrymmen som diskrimineringsombudsmannen, och de kan till exempel utnyttja gemensamma tjänster för allmän förvaltning och kommunikation samt gemensamma lokaltjänster. I fråga om gemensamma utrymmen och tjänster bör det dock ses till att sekretessaspekterna i diskrimineringsombudsmannens verksamhet inte äventyras.

Det föreslås att äldreombudsmannen ska vara självständig och oberoende, och besluta själv till exempel om utnämning och anställning av sin personal samt om användningen och inriktningen av anvisade personella och ekonomiska resurser. Genom arrangemanget kringskärs inte heller diskrimineringsombudsmannens ställning, uppgifter eller befogenheter.

Förslaget inverkar inte heller på andra myndigheters lagstadgade uppgifter eller befogenheter. Riksdagens justitieombudsman är fortfarande den viktigaste myndigheten som övervakar tillgodoseendet av de äldres grundläggande och mänskliga rättigheter, och tillgodoseendet av de äldres rättigheter i äldreomsorgen övervakas liksom i nuläget av specialmyndigheterna för tillsyn över social- och hälsovården.

Inrättandet av en tjänst och funktion som äldreombudsman kompletterar de andra myndigheternas verksamhet, och äldreombudsmannen ska ha ett nära samarbete med andra myndigheter och aktörer.

Samhälleliga konsekvenser

Förslaget kan bedömas förbättra de äldres ställning och främja tillgodoseendet av de äldres rättigheter. Det föreslås att äldreombudsmannen ska bevaka och främja tillgodoseendet av de äldres rättigheter i vid mening inom alla samhällssektorer, och påverka tillgodoseendet av de äldres grundläggande och mänskliga rättigheter och

beaktandet av de äldres rättigheter i samhället och beslutsfattandet. Genom att hålla kontakt till äldre och förmedla information från dem till beslutsfattandet kan äldreombudsmannen också inverka på de äldres möjligheter att påverka det samhälleliga beslutsfattandet.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

För att uppnå ekonomiska och administrativa synergier har möjligheten att placera tjänsten som äldreombudsman i anslutning till någon befintlig aktör utretts under beredningen. En alternativ placering till statsrådet för äldreombudsmannen som har bedömts är riksdagen, i synnerhet människorättscentret som finns i anslutning till riksdagens justitieombudsmans kansli. Också vid det hörande justitieministeriet ordnade ansågs det att det alternativet bör utredas.

Det kan anses lämpligt att äldreombudsmannafunktionen placeras i anslutning till människorättscentret, eftersom dess verksamhet främjar de äldres rättigheter. Det skulle möjliggöra ett maximalt utnyttjande av sakkunskapen angående de äldres rättigheter vid justitieombudsmannens kansli och människorättscentret och de resurser som under senare år riktats till tillsynen över och främjandet av de äldres rättigheter. En placering i anslutning till människorättscentret skulle också stödja målsättningen som fanns när människorättscentret inrättades att samordna och komplettera de delvis splittrade och bristfälligt koordinerade strukturerna för verksamheten avseende grundläggande och mänskliga rättigheter och att inrätta en paraplystruktur för institutionerna, vilket skulle medföra synergier såväl för befintliga strukturer för som arbetet med grundläggande och mänskliga rättigheter (RP 205/2010 rd). I fråga om detta alternativ bör det dock noteras att det för tydliga befogenhetsförhållanden mellan de högsta statsorganen är viktigt att ombudsmannen, liksom människorättscentrets personal, utnämns av riksdagens justitieombudsman som väljs av riksdagen. Ombudsmannen ska också rapportera direkt till riksdagen. Därmed avviker detta alternativ från hur de andra specialombudsmännen utnämns och hur deras verksamhet och förvaltning är ordnad.

Det alternativ som valts som förslag motsvarar de andra specialombudsmännen såsom barnombudsmannen, diskrimineringsombudsmannen och jämställdhetsombudsmannen i fråga om placering, utnämning och administrativa arrangemang, och är därför kongruent med dem. Dessutom möjliggör förslaget att specialombudsmännens verksamhetsförutsättningar och stödtjänster kan skötas på ett koordinerat sätt på ministerienivå.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

Tillsynen över de äldres grundläggande och mänskliga rättigheter har ordnats olika i olika länder. Systemen varierar från ombudsmän som uttryckligen främjar eller övervakar de äldres rättigheter till justitieombudsmän eller andra ombudsmän som i allmänhet övervakar tillgodoseendet av grundläggande och mänskliga rättigheter eller likabehandling, inklusive de äldres rättigheter och diskriminering på grund av ålder. Ombudsmän som uttryckligen främjar och övervakar de äldres rättigheter finns veterligen åtminstone i Norge, Wales och Nordirland samt på Malta.

I Norge trädde lagen om äldreombudsmannen (Lov om Eldreombudet) i kraft den 1 juli 2020. Lagens syfte är att främja de äldres intressen i samhället genom inrättandet av en tjänst som äldreombudsman. Förebilden för ombudsmannen är den tjänst som barnombudsman (barneombud) som tidigare fanns i landet. Äldreombudsmannens uppgift är att främja de äldres intressen på alla samhällsområden och bland annat bevaka att de beaktas tillräckligt, föreslå åtgärder för att stärka dem eller lösa eller förebygga utmaningar, sprida kunskap, främja samarbete samt ge råd och anvisningar. Äldreombudsmannen kan agera på eget initiativ eller på grund av kontakter utifrån. Ombudsmannen har dock inte befogenhet att ta ställning till enskilda fall och utgör inget organ för sökande av ändring i förvaltningsbeslut. Enligt regeringens proposition (Prop. 64 L (2019 – 2020). Proposisjon til Stortinget [forslag til lovvedtak]. Lov om Eldreombudet. 27. mars 2020) hänvisas i lagen i stället för äldres rättigheter till äldres intressen bland annat för att tydliggöra att det inte är fråga om en myndighet som övervakar tillgodoseendet av enskilda personers rättigheter utan om en aktör som i vidare mening främjar de äldres intressen. Enligt regeringens proposition ska intressena dock förstås i vidare mening, så att de också omfattar de äldres rättigheter och behov. Också termen äldre bör enligt regeringens proposition ges en vid och flexibel innebörd utan att åldersgruppen definieras. Vid bedömningen av om ett ärende hör till äldreombudsmannens befogenhet bör det vara centralt om ärendet inverkar på de äldres intressen och om åldern är en grund för utmaningar i en viss fråga. Äldreombudsmannens byrå underlyder administrativt det ministerium som svarar för hälsovårds- och omsorgstjänster, men är självständig och oberoende i sin verksamhet.

I de andra nordiska länderna finns veterligen ingen riksomfattande tjänst som äldreombudsman. I Sverige har två riksdagsmannamotioner i ärendet gjorts under senare år (2017/18:591 av Hillevi Larsson (S) och 2018/19:833 av Maria Strömkvist m.fl. (S)), men riksdagen har inte sett behov att vidta några åtgärder med anledning av motionerna (se socialutskottets betänkanden 2017/18:SoU14 och 2018/19:SoU13). Det finns dock lokala ombudsmän bland annat i Stockholm, Göteborg, Uppsala och Linköping.

I Wales trädde en lag om äldreombudsmannen (Commissioner for Older People (Wales) Act 2006) i kraft 2006. Den ombudsman som tillträdde sin tjänst 2008 var veterligen världens första äldreombudsman. Ombudsmannen ska främja medvetenheten och utbudet av olika möjligheter samt undanröjandet av diskriminering, främja bästa praxis för bemötandet av äldre samt bevaka tillräckligheten och effektiviteten hos de lagar som berör äldres intressen. Ombudsmannen kan bland annat vidta inspektioner och begära utredningar, undersöka enskilda fall samt bistå enskilda personer. Befogenheten i enskilda fall är dock begränsad till sådana fall som har vidare betydelse för de äldres rättigheter. I lagen föreskrivs också om skyldigheten att samarbeta med andra ombudsmän och ombud. I lagen avses med äldre personer som har fyllt 60 år. I fråga om de äldres rättigheter hänvisas till FN:s principer avseende äldre.

I Nordirland trädde en lag om äldreombudsmannen (Commissioner for Older People Act (Northern Ireland) 2011) i kraft 2011. Liksom ombudsmannen i Wales ska ombudsmannen i Nordirland främja medvetenheten, bedöma tillräckligheten och effektiviteten hos lag och praxis samt hos de tjänster som riktas till äldre, främja utbudet av möjligheter och

avskaffandet av diskriminering samt främja bästa praxis i bemötandet av äldre. Ombudsmannen ska också främja ett positivt förhållningssätt till äldre och uppmuntra äldre att delta i det offentliga livet. För fullgörandet av sina uppgifter kan ombudsmannen bland annat vidta inspektioner och formella utredningar, ta emot klagomål, inleda eller delta som intervenient i rättsliga förfaranden samt bistå enskilda äldre. En förutsättning för behandling av klagomål är att det gäller en principiell fråga och att ärendet inte omfattas av något annat lagstadgat besvärsförfarande. Ombudsmannen har ingen befogenhet i brottmål. I lagen avses med äldre enligt huvudregeln personer som har fyllt 60 år. I enskilda fall kan också den som fyllt 50 år betraktas som äldre.

På Malta trädde lagen om äldreombudsmannen (Chapter 553. Commissioner for Older Persons Act. Legislation Malta 15th October 2016) i kraft 2016. I den lagen föreskrivs det om äldreombudsmannen, som har befogenhet att främja och bevaka de äldres intressen, samt att undersöka påstådda eller möjliga brott mot äldres mänskliga rättigheter. Liksom i Wales och Nordirland ska ombudsmannen främja och driva äldres mänskliga rättigheter och intressen, främja utbudet av möjligheter samt undanröjandet av diskriminering, främja bästa praxis för bemötandet av äldre samt bevaka tillräckligheten och effektiviteten hos de lagar som berör äldres intressen. I sin verksamhet ska ombudsmannen också fästa vikt vid skyddet mot felaktigt bemötande av äldre, vid deras hälsa, utbildning, fritid, rekreation och socialservice, samt vid fattigdom och social marginalisering bland äldre. Ombudsmannen bör dessutom främja och bevaka fullgörandet av FN:s principer som berör äldre samt av andra internationella förpliktelser som Malta godkänt. Ombudsmannen har befogenhet att ta emot klagomål samt att inleda utredningar på eget initiativ. I lagen avses med äldre personer som har fyllt 60 år. Med äldres mänskliga rättigheter avses FN:s principer som berör äldre.

6 Remissvar

7 Specialmotivering

7.1 Lag om äldreombudsmannen

1 §. Äldreombudsmannen. I 1 mom. föreskrivs det om äldreombudsmannens verksamhetsområde. Det föreslås att äldreombudsmannens verksamhetsområde ska omfatta främjandet av de äldres rättigheter enligt vad som föreskrivs i den föreslagna lagen. Tillgodoseendet av äldres grundläggande och mänskliga rättigheter och lagligheten i myndigheternas verksamhet ska fortfarande övervakas av riksdagens justitieombudsman och justiekanslern i statsrådet. Diskrimineringsombudsmannen ska fortfarande övervaka efterlevnaden av diskrimineringslagen och förebygga diskriminering på grund av ålder. I fråga om äldreomsorgen svarar de särskilda tillsynsmyndigheterna för social- och hälsovården liksom hittills för tillsynen.

De äldres rättigheter är i regel inte knutna till en viss ålder. Också de utmaningar de äldre möter beror på flera andra faktorer än ålder, såsom personens funktionsförmåga. Därför är det inte heller motiverat att knyta ombudsmannens verksamhet till en viss i förväg definierad åldersgrupp, utan det är ändamålsenligt att termen äldre ges en vid och flexibel innebörd. Liksom i äldreomsorgslagen kan dock den ålder som berättigar till ålderspension

betraktas som riktgivande. Äldreombudsmannens ska inte begränsa sig till att bevaka efterlevnaden av en viss lag eller tillgodogörandet av de rättigheter som tryggas i ett internationellt fördrag, utan ska bedöma och främja tillgodoseendet av de äldres rättigheter i vid mening.

Det föreslås att äldreombudsmannafunktionen ska inrättas i anslutning till diskrimineringsombudsmannens byrå, för att skapa en så administrativt lätt organisationsmodell som möjligt. Det är fråga om en funktionellt självständig enhet, som hör till justitieministeriets förvaltningsområde. Äldreombudsmannen kan verka i samma utrymmen som diskrimineringsombudsmannen, och de kan till exempel utnyttja gemensamma förvaltnings- och lokaltjänster. Det administrativa arrangemanget bör dock vara sådant att bägge ombudsmännen har tillgång till tillräckliga och ändamålsenliga utrymmen, personalresurser och andra resurser för sin verksamhet. Arrangemanget bör också beakta sekretessaspekterna, som är viktiga i diskrimineringsombudsmannens verksamhet.

I 2 mom. föreskrivs det att äldreombudsmannen är självständig och oberoende i sin verksamhet. Äldreombudsmannen föreslås vara en självständig statlig myndighet, som självständigt handlägger de ärenden som hör till dess verksamhetsområde. I sin verksamhet är äldreombudsmannen oberoende av påverkan från andra instanser, såsom myndigheter eller olika intressegrupper. Äldreombudsmannen beslutar också självständigt om inriktningen av de resurser som anvisas funktionen samt om anställning och utnämning av personal.

2 §. Utnämning och behörighetsvillkor. I 1 mom. föreskrivs det om utnämning av äldreombudsmannen. Enligt momentet utnämner statsrådet äldreombudsmannen för högst fem år i sänder. Till den delen motsvarar förslaget vad som föreskrivs om andra specialombudsmän. I momentet föreskrivs dessutom att den som utnämns till äldreombudsman är fri från skötseln av annan statlig eller kommunal tjänst under sin tid som ombudsman. Till den delen motsvarar förslaget vad som föreskrivs om diskrimineringsombudsmannen, dataskyddsombudsmannen och underrättelsetillsynsombudsmannen.

I 2 mom. föreskrivs det om behörighetsvillkor för äldreombudsmannen. Behörighetsvillkor för äldreombudsmannen är för tjänsten lämplig högre högskoleexamen. Ytterligare behörighetsvillkor för äldreombudsmannen är god förtroendenhet med de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna och tjänstens uppgiftsområde. Äldreombudsmannen bör ha sådan sakkunskap och sådant kunnande som gör det möjligt att sköta uppgifterna som specialombudsman på behörigt sätt. Främjandet av de äldres rättigheter kan anses förutsätta kännedom om de grundläggande fri- och rättigheter och de mänskliga rättigheter för äldre som tryggas i grundlagen och de internationella fördragen om mänskliga rättigheter samt om de internationellt eller regionalt omfattade rekommendationer och principer som berör äldres rättigheter. Handhavandet av det omfattande bevakningsfältet och påverkansarbetet gynnas också av kännedom om det verksamhetsfält som inverkar på de äldres ställning och rättigheter och om de utmaningar de äldre möter.

Den som utnämns till äldreombudsman bör också ha i praktiken visad ledarförmåga. Kravet på ledarförmåga motsvarar bland annat vad som föreskrivs om diskrimineringsombudsmannen och jämställdhetsombudsmannen.

3 §. Uppgifter. I paragrafen föreskrivs det om äldreombudsmannens uppgifter. Enligt 1 mom. ska äldreombudsmannen främja genomförandet av de äldres rättigheter. Äldreombudsmannen ska bevaka och bedöma genomförandet av de äldres rättigheter som helhet samt främja genomförandet av de äldres rättigheter genom att påverka i förväg. Det är fråga om en myndighet som kompletterar andra myndigheter och aktörer, och uppgiften förutsätter ett nära samarbete med andra myndigheter och aktörer. Ombudsmannen ska inte utföra laglighetsövervakning eller tillsyn över enskilda fall. Om äldreombudsmannen kontaktas i ett ärende som hör till en annan myndighet, ska ombudsmannen hänvisa till eller överföra ärendet till den behöriga myndigheten i enlighet med 8 och 21 § i förvaltningslagen (434/2003).

I 2 mom. förtecknas äldreombudsmannens uppgifter närmare. Äldreombudsmannen kan definiera tyngdpunktsområden för sin verksamhet för olika tidsperioder.

Enligt 1 punkten ska äldreombudsmannen bevaka och bedöma de äldres ställning och genomförandet av deras rättigheter. Vidare ska ombudsmannen enligt 2 punkten bevaka lagstiftningen och det samhälleliga beslutsfattandet, såsom olika myndigheters praxis, samt bedöma deras konsekvenser för de äldre. Uppgifterna förutsätter insamling av information på olika sätt och av olika instanser. Det är dock fråga om offentligt tillgänglig information. Ombudsmannen föreslås inte ha rätt att få sekretessbelagda uppgifter eller befogenhet att vidta inspektioner till exempel i boendeenheter för äldre.

De initiativ och utlåtanden som nämns i 3 punkten är en påverkansmetod för äldreombudsmannen. Enligt 4 punkten ska ombudsmannen vidare sammanställa och låta göra utredningar och offentliggöra rapporter.

Avsikten är att äldreombudsmannen ska lyfta fram de äldres perspektiv och den kunskap som byggts upp i verksamheten i den samhälleliga debatten och beslutsfattandet. Därför ska äldreombudsmannen enligt 5 punkten främja informationsverksamhet och förmedla kunskap om äldre. Informationen ska produceras som grund för politiska beslutsfattare och myndigheter, men också för äldre och dem som arbetar med äldre, befolkningen i övrigt och media. Dessutom förutsätter uppgiften att ombudsmannen håller kontakt till äldre och instanser som företräder dem och förmedlar kunskap från dem.

Enligt 6 punkten ska ombudsmannen främja samarbetet mellan aktörer som handlägger ärenden som gäller äldre och som representerar äldre. Avsikten är att i första hand utnyttja befintliga samarbetsformer och inte skapa nya överlappande strukturer. Därför föreskrivs det inte i lagen om någon särskild delegation eller motsvarande i samband med ombudsmannen, utan ombudsmannen kan till exempel utnyttja människorättsdelegationen vid människorättscentret och dess sektion för äldres rättigheter för att nätverka, sprida kunskap och diskutera ärenden som berör äldres rättigheter med olika aktörer.

4 §. Rätt att få information. I paragrafen föreskrivs det om äldreombudsmannens rätt att få information. Det föreslås att äldreombudsmannen ska ha rätt att av andra myndigheter

avgiftsfritt få den information som behövs för skötseln av äldreombudsmannens uppgifter. Rätten att få information har samband med arten av äldreombudsmannens uppgifter. Därför behövs ingen rätt att få information trots sekretessbestämmelserna, utan rätten att få information omfattar sådana offentliga uppgifter och handlingar som myndigheterna innehar. För skötseln av sina uppgifter bör äldreombudsmannen dock få information och handlingar i ett så tidigt skede av beredningen som möjligt för att säkerställa faktiska möjligheter att påverka.

5 §. Berättelse. Enligt 1 mom. ska äldreombudsmannen årligen ge statsrådet en berättelse om sin verksamhet. Berättelsen ska omfatta hela verksamheten inom ombudsmannens verksamhetsområde under berättelseåret. Den bör innefatta ombudsmannens iakttagelser om genomförandet av de äldres rättigheter samt om de äldres ställning i samhället, samt en bedömning av lagstiftningens och beslutsfattandets konsekvenser för dem. Ombudsmannen kan i sin berättelse göra förslag om korrigerande av de uppdagade problemen och om utveckling i frågor som hör till uppgiftsområdet. I berättelsen kan också centrala uppgifter presenteras till exempel om utredningar som ombudsmannen har sammanställt eller låtit göra under året. Det är motiverat att berättelsen ges senast den 31 mars året efter verksamhetsåret. Iakttagelserna och förslagen i berättelsen kan då beaktas inom respektive förvaltningsområden vid beredningen av verksamheten och budgeten för följande år.

I 2 mom. föreskrivs det att äldreombudsmannen dessutom en gång vart fjärde år ska ge riksdagen en berättelse. Uttrycket "en gång vart fjärde år" anger att berättelsen i regel ska ges en gång per mandatperiod vid en tidpunkt som anses lämplig. Äldreombudsmannen avgör självständigt betoningarna och det detaljerade innehållet i den berättelse som ges till riksdagen.

6 §. Personal. I paragrafen föreskrivs det om äldreombudsmannens personal. Enligt 1 mom. ska äldreombudsmannen ha ett behövligt antal föredragande, som ska vara förtrogna med ombudsmannens uppgiftsområde, och annan personal. Det föreslås inga särskilda bestämmelser om behörighetsvillkor för personalen. Med tanke på äldreombudsmannens uppgifter är det viktigt att de sakkunniga tjänstemännen såväl till utbildning som erfarenhet är förtrogna med ombudsmannens verksamhetsområde.

I bestämmelsen används termen äldreombudsmannafunktionen. Därmed betonas att äldreombudsmannen med personal utgör en självständig och oberoende statlig myndighet. Eftersom äldreombudsmannen ska verka i anslutning till diskrimineringsombudsmannens byrå, tydliggörs det genom termen funktion att äldreombudsmannen inte hör till diskrimineringsombudsmannens byrå. Äldreombudsmannafunktionen organiseras för att handha de uppgifter som ankommer på äldreombudsmannen. Äldreombudsmannen har ett självständigt och oberoende ansvar för sina uppgifter. Termen funktion har också betydelse för äldreombudsmannens utnämning av tjänstemän och anställning av personal. Arrangemanget motsvarar administrativt underrättelsetillsynsombudsmannafunktionen.

I 2 mom. föreskrivs det att äldreombudsmannen utnämner tjänstemännen och anställer den övriga personalen vid äldreombudsmannafunktionen. Personalen utnämns till

äldreombudsmannafunktionen. Genom bestämmelsen genomförs ombudsmannens självständiga och oberoende ställning enligt 1 § 2 mom. i lagförslaget.

7 §. Arbetsordning. Enligt paragrafen godkänner äldreombudsmannen en arbetsordning för sin verksamhet. I den kan ingå bestämmelser om den praktiska organiseringen av äldreombudsmannafunktionen. Liksom 6 § 2 mom. har bestämmelsen betydelse med tanke på ombudsmannens självständiga och oberoende ställning. Äldreombudsmannen beslutar själv om arbetsordningens innehåll.

8 §. Ikraftträdande. I paragrafen ingår en sedvanlig ikraftträdelsebestämmelse.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

I propositionen ingår inget förslag till bestämmelser på lägre nivå än lag, och i lagförslaget ingår inga bemyndiganden att utfärda förordning.

9 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2021.

10 Verkställighet och uppföljning

11 Förhållande till andra propositioner

11.1 Samband med andra propositioner

11.2 Förhållande till budgetpropositionen

Propositionen har samband med tilläggsbudgetpropositionen för 2021 och är avsedd att behandlas i samband med den.

Det föreslås att i tilläggsbudgeten tas in ett anslag på 400 000 euro för äldreombudsmannens verksamhet under 2021.

12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Syftet med inrättandet av en tjänst som äldreombudsman är bland annat att öka medvetenheten om åldrande och de äldres rättigheter samt att påverka det allmännas förutsättningar för att beakta de äldres rättigheter. Propositionen kan anses främja det allmännas möjligheter att på det sätt som förutsätts i 22 § i grundlagen se till att de grundläggande fri- och rättigheterna enligt 2 kap. i grundlagen tillgodoses för de äldres del.

Det föreslås ingen förändring i laglighetsövervakningsuppgifterna eller befogenheterna för justiekanslern i statsrådet eller riksdagens justitieombudsman enligt 10 kap. i grundlagen.

Äldreombudsmannens rätt att få information enligt 4 § i lagförslaget åsidosätter inte sekretessbestämmelserna, och propositionen innebär ingen inskränkning i skyddet för privatlivet som tryggas i 10 § i grundlagen eller i skyddet för personuppgifter som det föreskrivs om med stöd av den paragrafen.

På de grunder som anges ovan kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

LAGFÖRSLAG

Lag om äldreombudsmannen

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 § Äldreombudsmannen

För förbättrande av de äldres ställning och främjande av deras rättigheter finns det en äldreombudsman i anslutning till diskrimineringsombudsmannens byrå.

Äldreombudsmannen är självständig och oberoende i sin verksamhet.

2 § Utnämning och behörighetsvillkor

Statsrådet utnämner äldreombudsmannen för högst fem år i sänder. Den som utnämns till äldreombudsman är fri från skötseln av annan tjänst under sin tid som ombudsman.

Behörighetsvillkor för äldreombudsmannen är för tjänsten lämplig högre högskoleexamen, god förtrogenhet med de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna och tjänstens uppgiftsområde samt i praktiken visad ledarförmåga.

3 § Uppgifter

Äldreombudsmannen ska främja genomförandet av de äldres rättigheter.

För skötseln av uppgifterna ska äldreombudsmannen

- 1) bevaka och bedöma de äldres ställning och genomförandet av deras rättigheter,
- 2) bevaka lagstiftningen och det samhälleliga beslutsfattandet samt bedöma deras konsekvenser för de äldre,
- 3) ta initiativ och ge utlåtanden,
- 4) sammanställa och låta göra utredningar och offentliggöra rapporter,
- 5) främja informationsverksamhet och förmedla kunskap om äldre,
- 6) främja samarbete mellan aktörer som handlägger ärenden som gäller äldre och som representerar äldre.

4 § Rätt att få information

Äldreombudsmannen har rätt att av andra myndigheter avgiftsfritt få den information som behövs för skötseln av sina uppgifter, om inte något annat följer av sekretessbestämmelserna.

5 § Berättelse

Äldreombudsmannen ska årligen ge statsrådet en berättelse om sin verksamhet.

Äldreombudsmannen ska dessutom en gång vart fjärde år ge riksdagen en berättelse.

6 § *Personal*

Äldreombudsmannen har ett behövligt antal föredragande, som ska vara förtrogna med ombudsmannens uppgiftsområde, och annan personal (*äldreombudsmannafunktionen*).

Äldreombudsmannen utnämner tjänstemännen och anställer den övriga personalen vid äldreombudsmannafunktionen.

7 § *Arbetsordning*

Äldreombudsmannen godkänner en arbetsordning för sin verksamhet.

8 § *Ikraftträdande*

Denna lag träder i kraft den 2021.

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki vanhusasiavaltuutetusta. Esitys perustuu pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmaan.

Esityksen tavoitteena on luoda itsenäinen ja riippumaton viranomainen, joka seuraisi ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista laajasti kaikilla yhteiskuntasektoreilla ja toisi havaintojaan sekä ikääntyneiden näkökulmaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

Vanhusasiavaltuutetun tehtävänä olisi edistää ikääntyneiden oikeuksien toteutumista. Vanhusasiavaltuutetulla ei olisi toimivaltaa ratkaista yksittäistapauksiin liittyviä kanteluita vaan tehtävät painottuisivat seurantaan ja arviointiin sekä ennakolliseen vaikuttamiseen. Vanhusasiavaltuutetun tehtävänä olisi seurata ja arvioida ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista ja seurata lainsäädäntöä ja yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä arvioida niiden vaikutuksia ikääntyneisiin. Vanhusasiavaltuutettu tekisi aloitteita ja antaisi lausuntoja, laatisi ja teettäisi selvityksiä sekä julkaisisi raportteja. Lisäksi valtuutettu edistäisi tiedotusta ja välittäisi ikääntyneitä koskevaa tietoa, sekä edistäisi yhteistyötä ikääntyneiden asioita käsittelevien toimijoiden välillä.

Kyseessä olisi yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteydessä toimiva, mutta toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton viranomainen.

Esitys liittyy valtion vuoden 2021 lisätalousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.7.2021.

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmassa on asetettu tavoitteeksi ikäystävällisyyden edistäminen. Tavoitteeseen vastataan muun muassa perustamalla vanhusasiavaltuutetun tehtävä ja toimisto.

Vanhusasiavaltuutetun viran perustamisesta on käyty yhteiskunnallista keskustelua jo pitkään. Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 7.2.2006 professori Sirkka-Liisa Kivelän laatimaan ehdotukset toimenpiteistä, joiden avulla geriatria hoitoa ja vanhustyötä voidaan laadullisesti kehittää vastaamaan uusinta tutkimustietoa. Selvityshenkilö ehdotti muun ohella vanhusasiamiehen ja hänen toimistonsa perustamista. (Sirkka-Liisa Kivelä, Geriatriksen hoidon ja vanhustyön kehittäminen. Selvityshenkilön raportti.

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:30.) Asiasta on sittemmin tehty useita esityksiä ja aloitteita. Vanhusasiavaltuutetun perustamisesta on oikeusministeriön ylläpitämässä kansalaisaloite.fi -palvelussa tehty viime vuosina kaksi kansalaisaloitetta, 1.4.2018 ja 31.1.2019. Kumpikaan aloitteista ei kerännyt vaadittavaa määrää kannatusilmoituksia edetäkseen eduskunnan käsittelyyn. Asiasta on myös tehty muun muassa kansanedustajan toimenpidealoite TPA 70/2018 vp, jonka käsittely kuitenkin raukesi eduskuntavaalien myötä.

Keski-Suomessa toimi vuosina 2007-2010 Jyväskylän Sotainvalidien asuntosäätiön hallinnoima ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama hanke, jossa vanhusasiavaltuutetun toimintaa pilotoitiin alueellisesti. Perusajatuksena työn käynnistymisessä oli vaikuttaa ja työskennellä vanhusten aseman ja oikeuksien vahvistamiseksi yhteiskunnassa. Toiminnan oli tarkoitus täydentää nykyistä järjestelmää, eikä valtuutettu siten esimerkiksi suorittanut jälkikäteistä yksittäistapauksellista valvontaa eikä ottanut yksittäisiä henkilöitä tai tapauksia koskevia asioita käsiteltäväkseen. Esikuvana ja toimintamallina työlle toimi valtakunnallisen lapsiasiavaltuutetun toiminta. Hankkeen sisäisessä arvioinnissa, joka toteutettiin hankkeen ohjausryhmän toimesta, hanketta kokonaisuutena arvioitiin muun muassa ajankohtaiseksi ja hyvin tarpeelliseksi. Hanke todettiin tulleen todelliseen yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen tilaukseen. Tärkeimmiksi asioiksi vanhusasiavaltuutettu toiminnassa nousivat esiin vanhusten elämäntilanteiden tulkitsijan rooli, ikääntyvän äänen kuuluminen, vanhusten palveluiden arviointi ja seuranta ja toiminnan juurruttaminen. Tulevaisuudessa ohjausryhmä piti tärkeimpänä hankkeen jatkuvuutta ja toiminnan laajenemista valtakunnalliseksi. Toisaalta myös toiminnan täsmentäminen ja tiivistäminen nousivat arvioinnissa esiin parannusehdotuksina. (Ikäihmisten ääni kuuluviin: vanhusasiavaltuutettu 2007–2009)

1.2 Valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu virkatyönä oikeusministeriössä. Oikeusministeriö kuuli valmistelun käynnistyttyä eri ikääntyneiden oikeuksia valvovia ja edistäviä viranomaisia sekä muita toimijoita. Valmistelusta järjestettiin 29.4.2020 kuulemistilaisuus, johon kutsuttiin ikääntyneiden oikeuksia valvovia ja edistäviä viranomaisia ja toimijoita, oikeusministeriön hallinnonalan erityisvaltuutettuja, vanhus- ja eläkeläisjärjestöjä, vanhuustutkijoita, kunnallisia vanhusneuvostoja sekä Kuntaliitto ry. Tilaisuuteen osallistui 60–70 henkilöä. Pääosa kuultavista oli sitä mieltä, että tarvetta toimijalle on. Riski toimintakentän hajaantumisesta nostettiin kuitenkin esille ja osa totesi vahvistavansa mieluummin olemassa olevien toimijoiden resursseja. Kuulemisessa nousi esille, että vanhusasiavaltuutetun tehtävät tulisi määritellä tarkkaan, jotta toiminta rajatuilla resursseilla olisi mahdollisimman vaikuttavaa, ja jotta vältettäisiin päällekkäisiä tehtäviä muiden viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Luonnoksesta hallituksen esitykseksi järjestettiin lausuntokierros...

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://oikeusministerio.fi/hankkeet-ja-saadostvalmistelu> tunnuksella [OM009:00/2020](https://oikeusministerio.fi/hankkeet-ja-saadostvalmistelu).

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Perustuslain säännökset ja kansallisen lainsäädäntö

Ikääntyneiden oikeuksien kannalta keskeinen perusoikeus on yhdenvertaisuus ja sitä täydentävä syrjinnän kieltö. Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Säännöksessä ilmastaan paitsi perinteinen vaatimus oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta, myös ajatus tosiasiallisesta tasa-arvosta. Yhdenvertaisuuden edistämistä ja syrjinnän kiellosta on säädetty tarkemmin yhdenvertaisuuslailla (1325/2014). Laissa säädetään muun muassa viranomaisen, koulutuksen järjestäjän ja työnantajan velvollisuudesta arvioida ja edistää yhdenvertaisuutta toiminnassaan. Yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa syrjiä muun muassa iän perusteella. Kiellettyä on myös moniperusteinen ja intersektionaalinen syrjintä. Ikäsyrjinnän kieltö suojaa kaikenikäisiä, niin lapsia kuin varttuneempiakin (HE 17/2014 vp). Yhdenvertaisuuslaissa säädetään myös syrjityksi tulleen oikeussuojasta ja hänen oikeudestaan saada hyvitystä. Myös yhdenvertaisuuslain säännös positiivisesta erityiskohtelusta ja säännös kohtuullisesta mukautuksesta vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi voivat olla merkityksellisiä ikääntyneille.

Perustuslain 7 § sisältää säännöksen oikeudesta elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen antaa suojaa esimerkiksi henkilöön käypiä tarkastuksia ja pakolla toteutettavia lääketieteellisiä tai muita vastaavia toimenpiteitä vastaan.

Perustuslain 10 §:ssä säädetään yksityiselämän suojasta, jonka lähtökohtana on, että yksilöllä on oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista hänen yksityiselämäänsä. Siihen kuuluu muun muassa yksilön oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin ja ympäristöön sekä oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan. (HE 309/1993 vp). Säännöksen kannalta merkityksellisenä on pidetty esimerkiksi ikääntyneiden väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012, vanhuspalvelulaki) 25 §:ää velvollisuudesta ilmoittaa kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle iäkkäistä henkilöstä, joka on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan (PeVL 36/2012 vp).

Ikääntyneiden henkilöiden kannalta merkityksellisiä perustuslain säännöksiä ovat myös 14 §:n 3 momentissa säädetty julkisen vallan velvollisuus edistää yksilön mahdollisuuksia vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon, sekä sivistyksellisten ja kielellisten oikeuksien kannalta keskeinen 17 §:ssä säädetty oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin.

Perustuslain 19 § turvaa jokaiselle, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, oikeuden välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Kyseessä on yksilölle kaikissa elämäntilanteissa kuuluvasta vähimmäisturvasta (PeVM 25/1994 vp). Pykälässä asetetaan lisäksi lainsäätäjälle velvoite taata perustoimeentulon turva tilanteissa, joissa yksilöllä ei ole mahdollisuutta hankkia toimeentuloa. Vanhuus mainitaan säännöksen perusteluissa yhtenä niistä tyypillisistä tilanteista, joissa yksilön toimeentulomahdollisuudet ovat merkittävästi heikentyneet (HE 309/1993 vp). Lisäksi julkisen vallan on 19 §:n 3 momentin mukaan turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä.

Sosiaali- ja terveyspalveluita koskeva lainsäädäntö oikeuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin pääsääntöisesti niiden tarpeen, ei henkilön iän, mukaan. Vanhuspalvelulaissa säädetään erikseen kunnan velvollisuudesta huolehtia ikääntyneen väestönsä hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemisesta sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamisesta kunnassa, iäkkään henkilön palveluntarpeiden selvittämisestä ja niihin vastaamisesta, sekä iäkkäille henkilöille järjestettävien palvelujen laadun varmistamisesta. Iäkkäiden sosiaaliturva koostuu palveluiden lisäksi toimeentulon turvaavista etuuksista.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Säännös ulottaa julkisen vallan turvaamisvelvollisuuden perusoikeuksien ohella myös Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa turvattuihin ihmisoikeuksiin. Perusoikeuksien tosiasiallinen toteutuminen edellyttää usein julkisen vallan aktiivisia toimenpiteitä esimerkiksi perusoikeuksien suojaamiseksi ulkopuolisilta loukkauksilta tai tosiasiallisten edellytysten luomiseksi perusoikeuksien käyttämiselle. Turvaamiskeinoihin kuuluu myös perusoikeuden käyttöä turvaavan ja täsmentävän lainsäädännön aikaansaaminen (HE 309/1993 vp, s. 75).

Kansainväliset ja alueelliset ihmisoikeusvelvoitteet ja -sitoumukset sekä ihmisoikeusmekanismit

Hallituksen esityksen laatimishetkellä kansainvälisellä tai Euroopan tasolla ei ole nimenomaisesti ikääntyneiden oikeuksiin keskittyviä oikeudellisesti velvoittavia sopimuksia. Kansainväliset ja alueelliset ihmisoikeussopimukset koskevat kuitenkin myös ikääntyneitä henkilöitä.

Yhdistyneet kansakunnat

Suomen hyväksymistä YK:n keskeisistä ihmisoikeussopimuksista merkityksellisiä ikääntyneiden henkilöiden kannalta ovat muun muassa kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (KP-sopimus; SopS 7 ja 8/1976) sekä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (TSS-sopimus; SopS 6/1976). Näissä yleissopimuksissa taataan kaikki niiden sisältämät ihmisoikeudet kaikille henkilöille ilman rotuun, väriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun

mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan perustuvaa syrjintää. Vaikka yleissopimuksissa ei mainita ikää yhtenä syrjintäperusteena, sen katsotaan yleensä sisältyvän ”muihin seikkoihin”. Ikääntyneitä henkilöitä koskee niin ikään kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (37/1970), kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus (SopS 59 ja 60/1989) ja sen valinnainen pöytäkirja (SopS 92 ja 93/2014, kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (SopS 67 ja 68/1986) sekä soveltuvin osin myös vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus (SopS 26 ja 27/2016).

Suomi on hyväksynyt kaikkiin edellä mainittuihin yleissopimuksiin tehdyt valinnaiset pöytäkirjat valitusmenettelystä, jotka mahdollistavat yksilövalitusten tekemisen ikääntyneitä henkilöitä koskevista yleissopimuksilla turvattujen oikeuksien väitetyistä loukkauksista. Viiden yleissopimuksen osalta Suomi on lisäksi hyväksynyt valtiovalitusmahdollisuuden yleissopimuksen oikeuksien väitetystä loukkauksesta. Lisäksi Suomi on hyväksynyt edellä mainituilla valinnaisilla pöytäkirjoilla taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia käsittelevän komitean (CESCR), kidutuksen vastaisen komitean (CAT), naisten syrjinnän poistamista käsittelevän komitean (CEDAW) ja vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean (CRPD) toimivallan ryhtyä niiden omasta aloitteesta tutkintamenettelyyn epäiltäessä vakavia ja järjestelmällisiä yleissopimuksella turvattujen oikeuksien loukkauksia. Tutkintaan voi sisältyä käynti sopimuspuolen alueella.

Eräät edellä mainittujen yleissopimusten valvontaelimet ovat hyväksyneet yleiskommentteja ja -suosituksia, joilla tulkitaan yleissopimusten määräysten merkitystä erityisesti ikääntyneiden henkilöiden kannalta. Esimerkiksi YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea hyväksyi vuonna 1995 TSS-sopimukseen liittyvät yleiskommentin nro 6 ikääntyneiden henkilöiden taloudellisista, sosiaalisista ja sivistyksellisistä oikeuksista (E/1996/22). Samainen komitea hyväksyi vuonna 2008 sopimukseen liittyvän yleiskommentin nro 19 oikeudesta sosiaaliturvaan, jossa käsitellään yhtenä ryhmänä iäkkäitä henkilöitä (E/C.12/GC/19). Lisäksi YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea antoi vuonna 2010 yleissuosituksen nro 27 ikääntyneiden naisten ihmisoikeuksien suojelusta (CEDAW/C/GC/27).

YK:n yleiskokous hyväksyi vuonna 1991 ikääntyneitä koskevat periaatteet (UN Principles for Older Persons; A/RES/46/1991). YK:n yleiskokous kannustaa jäsenvaltioita sisällyttämään periaatteet ikääntyneitä koskeviin kansallisiin ohjelmiinsa. Periaatteet käsittelevät itsenäistä elämää, osallisuutta, hoivaa, itsensä toteuttamista ja ihmisarvoa.

YK:n ikääntymistä koskeva avoin työryhmä (UN Open-Ended Working Group on Ageing, OEWG) aloitti toimintansa vuonna 2010. Sen tehtävänä on arvioida kansainvälisiä rakenteita, tunnistaa mahdollisia suojeluaukkoja ikääntyneiden henkilöiden oikeuksien toteutumisen kannalta sekä arvioida tarvetta uusille instrumenteille ja toimille ikääntyneiden oikeuksien suojelemiseksi.

YK:n ihmisoikeusneuvosto perusti vuonna 2013 erityismekanismeihin kuuluvan itsenäisen asiantuntijan tehtävän (A/HRC/RES/24/20). Itsenäinen asiantuntija arvioi kansainvälisten ihmisoikeusinstrumenttien täytäntöönpanoa iäkkäiden henkilöiden osalta ja yksilöi täytäntöönpanon parhaita käytäntöjä ja samalla myös niitä puutteita, jotka liittyvät iäkkäiden henkilöiden oikeuksien edistämiseen ja suojeluun. Itsenäinen asiantuntija raportoi vuosittain ihmisoikeusneuvostolle tehden suosituksia ikääntyneiden henkilöiden oikeuksien suojelemiseksi ja edistämiseksi.

Euroopan neuvosto

Euroopan neuvoston yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (Euroopan ihmisoikeussopimus; SopS 18 ja 19/1990; sellaisena kuin se on myöhemmin muutettuna SopS 71 ja 72/1994, SopS 85 ja 86/1998, SopS 8 ja 9/2005, SopS 6 ja 7/2005 sekä SopS 50 ja 51/2010)) takaa jokaiselle sopimuspuolten lainkäyttövaltaan kuuluvalla sopimuksessa määritellyt oikeudet ja vapaudet ilman minkäänlaista sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää. Ikäsyrjinnän on katsottu sisältyvän ”muuhun asemaan” perustuvaan syrjintään. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on arvioinut laajalti Euroopan ihmisoikeussopimuksessa taattuja oikeuksia ikääntyneiden henkilöiden kannalta. Tuomioistuin on arvioinut muun muassa sopimuksen 2 artiklaa (oikeus elämään) liittyen ikääntyneiden henkilöiden huonoihin sairaalaolosuhteisiin tai epäasianmukaiseen hoitoon (*Dodov v. Bulgaria*, nro 59548/00 sekä *Watts v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 53586/09) sekä 5 artiklaa (oikeus vapauteen ja turvallisuuteen) liittyen ikääntyneen henkilön sijoittamiseen hoitokotiin viranomaisen päätöksellä (*H.M. v. Sveitsi*, nro 39187/98).

Vastaavasti uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan (SopS 78 ja 80/2002) oikeudet on taattava kaikille jäsenvaltion oikeudenkäyttöpiirissä oleville henkilöille ilman rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, terveyteen, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää. Ikäsyrjinnän katsotaan sisältyvän ”muuhun asemaan” perustuvaan syrjintään. Peruskirja turvaa ja edistää sosiaalisia oikeuksia Euroopassa. Se sisältää yleisiä oikeuksia ja periaatteita, joita sopimuspuolet sitoutuvat pitämään toimintansa tavoitteina. Lisäksi sopimuspuolet sitoutuvat noudattamaan tiettyä vähimmäismäärää peruskirjan muista määräyksistä. Peruskirja sisältää erityisesti ikääntyneiden henkilöiden oikeutta sosiaaliseen suojeluun koskevan artiklan, jota Suomi on muiden ohella sitoutunut noudattamaan.

Suomi on hyväksynyt Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean toimivallan käsitellä peruskirjan nojalla tehtyjä järjestökanteluja peruskirjan oikeuksien väitetyistä loukkauksista. Järjestökantelun voivat tehdä eurooppalaiset työnantaja- ja työntekijäjärjestöt, tietyt edellytykset täyttävät kansainväliset kansalaisjärjestöt sekä kansalliset työnantaja- ja työntekijäjärjestöt. Suomi on tunnustanut ainoana valtiona myös kansallisten kansalaisjärjestöjen kanteluoikeuden.

Ikääntyneitä henkilöitä koskee myös eurooppalainen yleissopimus kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi (SopS 16 ja 17/1991), sekä soveltuvien osin myös muut Euroopan neuvoston Suomea velvoittavat sopimukset, kuten alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskeva eurooppalainen peruskirja (SopS 23/1998), kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puiteyleissopimus (SopS 1 ja 2/1998), yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta (SopS 43 ja 44/2012) sekä yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (nk. Istanbulin sopimus; SopS 52 ja 53/2015).

Euroopan neuvoston ministerikomitea on hyväksynyt suosituksia ikääntyneistä henkilöistä ja heidän oikeuksistaan, joista merkittävin on vuonna 2014 hyväksytty suositus jäsenvaltioille ikääntyneiden henkilöiden ihmisoikeuksien edistämisestä (Recommendation CM/Rec(2014)2 of the Committee of Ministers to member States on the *promotion* of human rights of older persons). Suositus pyrkii varmistamaan ikääntyneiden henkilöiden ihmisoikeuksien ja perusvapauksien edistämisen, suojelun ja turvaamisen sekä edistämään heidän ihmisarvonsa kunnioitusta. Myös Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous (PACE) on tehnyt lukuisia suosituksia ja päätöslauselmia, jotka liittyvät ikääntyneiden henkilöiden asemaan ja oikeuksiin.

Euroopan unioni

Euroopan unionin perusoikeuskirjan 21 artikla kieltää kaikenlaisen syrjinnän joka perustuu muun muassa ikään. Perusoikeuskirja sisältää lisäksi erityisesti ikääntyneiden henkilöiden oikeuksia koskevan artiklan 25, jonka mukaan unioni tunnustaa ikääntyneiden henkilöiden oikeuden ihmisarvoiseen ja itsenäiseen elämään sekä oikeudet osallistua yhteiskunnalliseen elämään ja kulttuurielämään, ja kunnioittaa näitä oikeuksia. Perusoikeuskirja sitoo EU:n toimielimiä sekä kansallisia viranomaisia silloin, kun ne soveltavat unionin lainsäädäntöä.

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 10 artiklan mukaan unioni pyrkii politiikkojensa ja toimiensa määrittelyssä ja toteuttamisessa torjumaan kaiken sukupuoleen, rotuun, etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän. Sopimuksen 19 artikla sisältää oikeudellisen perustan syrjintää torjuvan lainsäädännön säätämiseksi. Sen perusteella on muun muassa annettu yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskeva direktiivi 2000/78/EY, joka kieltää uskontoon, vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän työelämässä. Vuodesta 2008 EU:ssa on lisäksi valmisteltu yhdenvertaisuusdirektiiviä, jonka tarkoituksena on täydentää EU:n nykyistä syrjinnänvastaista sääntelyä ja näin luoda aikaisempaa yhdenmukaisempi vähimmäistaso suojalle syrjintää vastaan. Direktiiviehdotuksen tarkoituksena on torjua uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää. Direktiiviä sovellettaisiin julkisella ja yksityisellä sektorilla, kun on kyse sosiaalisesta suojelusta, sosiaaliturva ja terveydenhuolto mukaan lukien, sosiaalietuuksista, koulutuksesta ja yleisesti saatavilla olevien tavaroiden ja palveluiden saatavuudesta ja tarjonnasta, asuminen

mukaan lukien. Moni muu EU-säädös kuten ns. esteettömyysdirektiivi (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/882 tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksista) edistää myös ikääntyneiden oikeuksien toteutumista.

2.2 Ikääntyneiden oikeuksien valvonta ja edistäminen

Ikääntyneiden oikeuksia valvotaan ja edistetään usealla tasolla ja usean viranomaisen ja muun toimijan toimesta.

Eduskunnan oikeusasiamies valvoo vanhusten oikeuksien toteutumista viranomaisten ja julkista tehtävää hoitavien toiminnassa laajasti kaikilla hallinnonaloilla. Lisäksi oikeusasiamies valvoo kaikkia muita valvontavastuussa olevia viranomaisia. Oikeusasiamies käsittelee kanteluita, ottaa asioita tutkittavaksi omasta aloitteestaan sekä toimittaa tarkastuksia. Oikeusasiamiehellä on kattavat tiedonsaantioikeudet sekä laajat toimivaltuudet ryhtyä toimenpiteisiin havaitsemiensa epäkohtien poistamiseksi. Oikeusasiamies voi myös antaa lausuntoja ja tehdä esityksiä lainsäädännön kehittämiseksi ja puutteiden poistamiseksi. Vanhusten oikeuksista muodostettiin oikeusasiamiehen kansliassa vuonna 2017 oma asiaryhmänsä, joka mahdollistaa vanhusten oikeuksien koskevien asioiden paremman seurannan, kokonaiskuvan saamisen ja raportoinnin. Asiaryhmälle määrättiin myös oma ns. pääesittelijä, jonka tehtävänä on erityisesti seurata alan toimintaa, lainsäädäntöä ja oikeuskäytäntöä, sekä valmistella ja koordinoita kanslian toimintaa alalla. (Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2018.) Oikeusasiamies toimii lisäksi YK:n kidutuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OPCAT) mukaisena kansallisena valvontaelimenä, jonka tehtävänä on tehdä tarkastuksia paikkoihin, joista henkilö ei voi omasta tahdostaan poistua. Tällaisia paikkoja voivat olla esimerkiksi muistisairaiden tai psyykkisesti sairaiden vanhusten asumisyksiköt ja laitokset.

Vuonna 2018 julkisuuteen tulleet laiminlyönnit vanhusten asumispalveluyksiköissä johtivat siihen, että eduskunta myönsi oikeusasiamiehen kanslian vuoden 2019 toimintamenoihin lisämäärärahoja käytettäväksi ikäihmisten oikeuksien toteutumisen valvontaan ja edistämiseen. Määrärahoilla on palkattu oikeusasiamiehelle kolme esittelijää ja Ihmisoikeuskeskukselle kaksi asiantuntijaa.

Ihmisoikeuskeskus toimii hallinnollisesti oikeusasiamiehen kanslian yhteydessä, mutta on toiminnallisesti itsenäinen ja riippumaton. Sen tehtävänä on muun muassa edistää perus- ja ihmisoikeuksia koskevaa tiedotusta, kasvatusta, koulutusta ja tutkimusta sekä näihin liittyvää yhteistyötä, laatia selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta, tehdä aloitteita sekä antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi. Kansallisen toiminnan lisäksi Ihmisoikeuskeskus on aktiivisesti mukana eurooppalaisessa ja kansainvälisessä yhteistyössä.

Ihmisoikeuskeskuksessa alkoi keväällä 2019 työ ikäihmisten oikeuksien edistämiseksi. Työn tavoitteena on oikeusperustaisen näkökulman vahvistaminen ikäihmisiä koskevissa asioissa, kuten vanhuspalveluissa ja oikeudessa yhdenvertaiseen osallisuuteen yhteiskunnassa, vaikuttaminen arvoihin ja

asenteisiin sekä tietoon ja tietämykseen ikääntyneiden oikeuksista, vaikuttaminen ikääntyneiden oikeuksiin liittyvän lainvalmistelun laatuun sekä lakien ja suositusten sisältöön sekä ikäihmisten osallisuuden edistäminen. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi Ihmisoikeuskeskus on muun muassa tehnyt sidosryhmäyhteistyötä, järjestänyt koulutuksia ja muita tilaisuuksia, laatinut julkaisuja, tiedottanut vanhusten oikeuksista eri kanavissa, antanut lausuntoja ja toiminut yritysvastuun edistämiseksi hoiva-alan yrityksissä. Osallisuuden edistämiseksi Ihmisoikeuskeskus on kerännyt järjestöiltä tietoa ja näkemyksiä erilaisista ikääntyneisiin liittyvistä kysymyksistä. Ihmisoikeuskeskus tekee myös kansainvälistä yhteistyötä ikääntyneiden oikeuksien edistämiseksi. (Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2019.)

Ihmisoikeuskeskuksella on Ihmisoikeusvaltuuskunta, joka koostuu kansalaisyhteiskunnan, perus- ja ihmisoikeustutkimuksen sekä muiden perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen osallistuvien toimijoiden edustajista. Valtuuskunnan tehtävänä on muun muassa käsitellä laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita sekä toimia perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä. Valtuuskunta asetti keväällä 2020 ikääntyneiden oikeuksien jaoston, jonka tarkoituksena on edistää ikääntyneiden oikeuksia. Tässä tarkoituksessa jaosto vaihtaa tietoja ja keskustelee ajankohtaisista ikääntyneiden oikeuksia koskevista kysymyksistä. Jaosto on ihmisoikeusvaltuuskunnan valmisteluelin, joka voi tehdä esityksiä, aloitteita ja valmistella kannanottoja Ihmisoikeuskeskukselle ja Ihmisoikeusvaltuuskunnalle ikääntyneiden oikeuksien edistämiseksi. Ihmisoikeuskeskus voi pyytää jaostolta asiantuntija-apua ikääntyneiden oikeuksien edistämiseen liittyvissä tehtävissä, kuten erilaisten lausuntojen ja aloitteiden valmistelussa. Jaosto koostuu Ihmisoikeusvaltuuskunnan jäsenistä. Lisäksi valtuuskunta voi nimittää muita asiantuntijoita jaostoon ja siinä on muun muassa tutkijoiden ja ikääntyneiden järjestöjen edustus. Jaoston toimikausi on valtuuskunnan toimikauden mittainen.

Eduskunnan oikeusasiamies, Ihmisoikeuskeskus ja sen ihmisoikeusvaltuuskunta toimivat yhdessä YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaisena elimenä, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata sopimuksessa taattujen oikeuksien toteutumista. Sopimusta voidaan soveltaa vanhuksiin, joilla on sellainen sairaus tai vamma, joka voi estää heidän osallistumisensa yhteiskuntaan.

Valtioneuvoston oikeuskanslerin tehtävänä on valvoa valtioneuvoston ja tasavallan presidentin virkatoimen lainmukaisuutta. Lisäksi oikeuskansleri valvoo, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtävänsä hoitaessaan oikeuskansleri valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista. Oikeuskansleri käsittelee kirjallisia kanteluita, ottaa oma-aloitteisesti asioita tutkittavakseen sekä tekee tarkastuksia. Esimerkiksi vuonna 2019 apulaisoikeuskansleri teki laillisuusvalvontakäynnin Etelä-Suomen aluehallintovirastoon, jossa aiheena oli muun muassa vanhushuollon palvelujen laatu ja valvonta. Vanhuspalveluihin liittyvät näkökohdat olivat esillä myös apulaisoikeuskanslerin Valviraan tekemällä laillisuusvalvontakäynnillä, jossa aiheena oli mm. Valviran sosiaalipalvelujen yksityistämisestä tekemät havainnot.

Tilaisuudessa keskusteltiin myös sosiaalihuollon omavalvonnasta. (Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 2019).

Oikeusministeriö asetti 25.9.2018 työryhmän selvittämään ja arvioimaan eduskunnan oikeusasiamiehen ja valtioneuvoston oikeuskanslerin välisen tehtävien jaon nykytilaa, kehittämistarpeita ja -mahdollisuuksia sekä laatimaan arviointiin perustuvat linjausehdotukset. Työnjaon ja yhteistyön kehittämismahdollisuudet tuli arvioida perustuslain asettamissa reunaehdoissa. Työryhmä piti valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta annettua lakia (1224/1990) perusteiltaan edelleen pääosin tarkoituksenmukaisena ja toimivana. Työryhmän mielestä mainittua lakia olisi kuitenkin perusteltua tarkistaa paremmin vastaamaan laillisuusvalvojien perustuslaissa ja muussa lainsäädännössä säädettyjä erityistehtäviä sekä kansainvälisistä sopimuksista johtuvia ja tosiasiallisia erikoistumisaloja. Työryhmä piti perusteltuna keskittää muun muassa vanhusten oikeuksien turvaamista koskevat asiat oikeusasiamiehen kansliaan. Työryhmän kaavailemilla tehtävienjakolain muutoksilla ei kuitenkaan olisi vaikutusta ylimpien laillisuusvalvojien toimivaltaan, vaan tehtävien jakaminen olisi vastaisuudessaakin ainoastaan ensisijainen toimintatapa. Kummallekin laillisuusvalvojalle voisi kannella entiseen tapaan ja laillisuusvalvojat huolehtisivat itse työnjaostaan. Valmistelua jatketaan virkavalmisteluna ja hallituksen esitys on tarkoitus antaa joulukuussa 2020.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu valvoo yhdenvertaisuuslain noudattamista, yleisesti edistää yhdenvertaisuuden toteutumista sekä ehkäisee syrjintää.

Yhdenvertaisuuslaki kieltää mm. ikään perustuvan syrjinnän.

Yhdenvertaisuusvaltuutetulla on laajat tiedonsaantioikeudet sekä toimivaltuudet puuttua syrjintään. Yhdenvertaisuusvaltuutettu voi esimerkiksi avustaa syrjinnän uhriksi joutuneita henkilöitä oikeudessa, ryhtyä toimenpiteisiin sovinnon aikaansaamiseksi, ottaa kantaa syrjintään yksittäistapauksessa, taikka saattaa asia yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan ratkaistavaksi. Se voi myös antaa yleisiä suosituksia syrjinnän ehkäisemiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Lisäksi yhdenvertaisuusvaltuutettu muun muassa laatii ja teettää selvityksiä, julkaisee raportteja ja tekee aloitteita, antaa neuvoja ja lausuntoja, sekä edistää tiedotusta, kasvatusta ja koulutusta. Syrjintää valvoo myös yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta, jonka tehtävänä on tarjota oikeussuojaa syrjinnän kohteeksi joutuneille. Työsuojeluviranomaiset valvovat syrjintäkiellon noudattamista työelämässä.

Ikääntyneiden oikeuksien toteutumista esimerkiksi kunnallisissa sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä vanhustenhuollossa valvovat sekä palveluntuottajat itse (omavalvonta) että palveluiden järjestämisvastuussa olevat kunnat.

Aluehallintovirastot valvovat ja ohjaavat palveluja alueellaan. Aluehallintovirastojen tehtävistä ja toimivallasta sekä valvontaan liittyvästä keinovalikoimasta säädetään eri toimialoja ja tehtäviä koskevissa säädöksissä. Keinoihin kuuluu muun muassa lupa-asoiden käsittelyä ja luvan myöntämiseen liittyviä tarkastuksia, sekä kanteluiden käsittelyä. Sosiaali- ja terveydenhuollon lupa- ja valvontavirasto Valvira ohjaa aluehallintovirastoja niin, että vanhustenhuollon valvonta ja siihen liittyvä ohjaus olisivat yhdenmukaisia koko maassa. Valvira käsittelee lisäksi asioita, jotka koskevat useamman aluehallintoviraston alueelle kuuluvia tai muutoin

periaatteellisesti tärkeitä tai laajakantoisia sosiaali- ja terveydenhuollon asioita. Myös Valvira voi tehdä tarkastuksia ja vastaanottaa kanteluita. Sekä aluehallintovirastot että Valvira toteuttavat jälkikäteisen valvonnan lisäksi niin sanottua suunnitelmallista valvontaa, joka sisältää informaatio-ohjausta, ohjaus- ja arviointikäyntejä sekä systemaattisia kyselyjä.

Kuntalain 27 §:n mukaan ikääntyneen väestön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kunnanhallituksen on asetettava vanhusneuvosto. Vanhusneuvoston kokoonpano, valinta ja toimintatavat ovat kunnan päätettävissä, ja ne vaihtelevat kunnittain.

Myös kansalaisyhteiskunnalla on tärkeä rooli ikääntyneiden oikeuksien edistämisessä ja niiden toteutumisen seurannassa. Suomessa toimii lukuisia vanhus- ja eläkeläisjärjestöjä. Suomessa on lisäksi vahvaa vanhusten oikeuksiin liittyvää tutkimusta. Ikääntymisen ja hoivan tutkimuksen huippuyksikkö (CoE AgeCare) toimii vuosina 2018–2025 yhtenä Suomen Akatemian tutkimuksen huippuyksikkönä. Huippuyksikkö on Jyväskylän, Tampereen ja Helsingin yliopistoissa toimivan neljän tutkimusryhmän yhteinen hanke, joka toteutetaan läheisessä yhteistoiminnassa alan johtavien kansainvälisten tutkijoiden kanssa. Siihen kuuluu myös kansainvälinen tieteellinen ohjausryhmä sekä kansallinen neuvottelukunta.

Sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimii vanhus- ja eläkeläisasioiden neuvottelukunta. Neuvottelukunta asetetaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan ja sen tarkoituksena on toimia merkittäviä vanhus- ja eläkeläisasiota käsitteleviä tahoja edustavien asiantuntijoiden keskustelufoorumina, joka nostaisi esiin iäkkäille ihmisille tärkeitä asioita. Neuvottelukunnan tehtävistä on säädetty tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa vanhus- ja eläkeläisasioiden neuvottelukunnasta (867/2000).

2.3 Perus- ja ihmisoikeusasioiden erityisvaltuutetut

Suomessa toimii viisi itsenäistä ja riippumatonta perus- ja ihmisoikeusasioiden erityisvaltuutettua: yhdenvertaisuusvaltuutettu, tasa-arvovaltuutettu, lapsiasiavaltuutettu, tietosuojavaltuutettu sekä tiedusteluvalvontavaltuutettu. Ne sijaitsevat oikeusministeriön hallinnonalalla, ja ministeriö huolehtii muun muassa niiden tulosohtauksesta sekä hallinnon tuesta. Valtuutettujen tehtävissä ja toimivaltuuksissa on merkittäviäkin keskinäisiä eroja. Oikeusministeriön yhteydessä toimii lisäksi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävänä on edellä kuvatulla tavalla valvoa yhdenvertaisuuslain (1325/2014) noudattamista sekä yleisesti edistää yhdenvertaisuuden toteutumista ja ehkäistä syrjintää. Yhdenvertaisuusvaltuutettu toimii lisäksi ihmiskaupparaportoitajana ja valvoo ulkomaalaisten maasta poistamista.

Tasa-arvovaltuutettu valvoo tasa-arvolain (609/1986) sekä ensisijaisesti syrjinnän kiellon ja syrjivän ilmoittelun kiellon noudattamista. Lisäksi tasa-arvovaltuutetun tehtäviin kuuluu edistää tasa-arvolain tarkoituksen toteuttamista, antaa tietoja tasa-arvolainsäädännöstä ja sen soveltamiskäytännöistä sekä seurata tasa-arvon toteutumista yhteiskuntaelämän eri aloilla.

Sekä yhdenvertaisuus- että tasa-arvovaltuutetulla on oikeus saada salassapitosääntöjen estämättä tehtäviensä kannalta tarpeellisia tietoja, selvityksiä tai asiakirjoja eri toimijoilta. Ne voivat tehdä tarkastuksia, ja niillä on käytössään erilaisia keinoja syrjintään puuttumiseksi, joiden avulla ne voivat käsitellä yksittäisiä syrjintätapauksia sekä edistää yhdenvertaisuutta yleisemmällä tasolla.

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on yhteistyössä muiden viranomaisten sekä toimialansa järjestöjen ja vastaavien muiden toimijoiden kanssa edistää lapsen edun ja oikeuksien toteutumista. Lapsiasiavaltuutetun tehtävät painottuvat jälkikäteisen yksittäistapauksellisen valvonnan sijasta lasten edun ja oikeuksien yleisen tason seurantaan sekä ennakolliseen vaikuttamiseen. Tehtävässään lapsiasiavaltuutettu arvioi lapsen edun ja oikeuksien toteutumista ja seuraa lasten ja nuorten elinolosuhteita; seuraa lainsäädäntöä ja yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä arvioi niiden vaikutuksia lasten hyvinvointiin; aloittein, neuvoin ja ohjein kehittää yhteiskunnallista päätöksentekoa lasta koskevissa asioissa ja edistää lapsen edun toteutumista yhteiskunnassa; pitää yhteyksiä lapsiin ja nuoriin ja välittää heiltä saamaansa tietoa päätöksentekoon; kehittää yhteistyömuotoja eri toimijoiden välille; ja välittää lapsia koskevaa tietoa lapsille, lasten parissa työskenteleville, viranomaisille sekä muulle väestölle. Lapsiasiavaltuutetun tiedonsaantioikeus on suppeampi kuin yhdenvertaisuusvaltuutetulla ja tasa-arvovaltuutetulla. Lapsiasiavaltuutetulla on oikeus saada muilta viranomaisilta maksutta tehtäviensä hoidon kannalta tarpeellisia tietoja, jollei salassapitosäännöksistä muuta johdu.

Tietosuojavaltuutettu toimii yleisessä tietosuoja-asetuksessa (EU) 2016/679 tarkoitettuna kansallisena valvontaviranomaisena ja valvoo tietosuojalainsäädännön noudattamista. Sen tehtävistä ja toimivaltuuksista säädetään tietosuoja-asetuksessa, tietosuojalaissa (1050/2018) sekä muissa laeissa. Tietosuojavaltuutetulla on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä tehtäviensä hoidon kannalta tarpeelliset tiedot. Se voi tehtäviensä hoitamiseksi muun muassa tehdä tarkastuksia ja määrätä hallinnollisia seuraamuksia.

Tiedusteluvalvontavaltuutettu valvoo tiedustelumenetelmien ja tiedustelutiedon käytön sekä muun tiedustelutoiminnan lainmukaisuutta sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista tiedustelutoiminnassa, edistää oikeusturvan toteutumista ja siihen liittyviä hyviä käytäntöjä tiedustelutoiminnassa sekä seuraa ja arvioi toimialallaan lainsäädännön toimivuutta ja tekee tarpeelliseksi katsomiaan kehittämis ehdotuksia. Tiedusteluvalvontavaltuutetulle voi tehdä kanteluja ja tutkimispyyntöjä ja sillä on tehtäviensä hoitamiseksi tarvittavat tiedonsaantioikeudet sekä toimivaltuudet. Tiedusteluvalvontavaltuutettu toimii tietosuojavaltuutetun toimiston yhteydessä. Tiedustelutoiminnan valvonnasta annetun lain (121/2019) esitöiden mukaan ehdotetulla organisatorisella mallilla pyrittiin hallinnollisiin

synergiaetuihin. Tiedusteluvalvontavaltuutettu on kuitenkin itsenäinen ja riippumaton, ja päättää henkilöstönsä nimittämisestä ja palvelukseen ottamisesta, henkilöstö- ja taloudellisten resurssiensa käytöstä ja kohdentamisesta sekä laillisuusvalvontatehtäviensä hoidosta ja toimivaltuuksiensa käytöstä itsenäisesti. Järjestelyllä ei myöskään rajoiteta tietosuojavaltuutetun asemaa, tehtäviä tai toimivaltaa. (HE 199/2017 vp.)

Oikeusministeriö asetti 19.3.2020 selvityshankkeen ministeriön hallinnonalalla toimivien erityisviranomaisten, kuten edellä mainittujen valtuutettujen toimistojen tuki- ja hallintotehtävien mahdolliseksi uudelleen järjestämiseksi. Muutoksen tavoitteena on ministeriön tehtävien selkiyttäminen ja viranomaisten hallinnollisten palvelujen järjestäminen siten, että ne palvelevat entistä paremmin toimintaa sekä resurssien suuntaamista kasvavassa määrin niin oikeusministeriön kuin erityisviranomaisten sisältötyöhön. Tavoitteena oli myös toiminnallisten ja taloudellisten synergiaetujen huomioiminen sekä toimijoiden haavoittuvuuden vähentäminen. Selvitystyötä ohjaavana tekijänä oli viranomaisten itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaaminen. Selvitys oli jatkoa selvityshenkilö Juhani Jokisen vuonna 2019 laatimalle selvitykselle hallinnonalan pienten toimijoiden hallinto- ja tukitehtävien yhteenkokoamisesta (Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita 2019:11).

Selvityshankkeessa selvitettiin kahta organisaatiovaihtoehtoa: virastoa, jossa oikeushallinnon erityisviranomaiset toimisivat itsenäisinä ja riippumattomina viranomaistoimintoina, joita palvelisi yhteinen hallintopalveluyksikkö; sekä palvelukeskusta, joka toimisi kirjanpitoyksikkönä ja palvelisi omina organisaatioinaan sen yhteydessä toimivia erityisviranomaisia. Molemmat vaihtoehdot edellyttävät lainvalmistelutyön ja hallinnollisen muutoshankkeen käynnistämistä. Selvityshenkilö esittää selvityksessä, että näistä jatkovalmistelun pohjaksi valitaan ensimmäinen. (Selvitys oikeusministeriön hallinnonalalla toimivien erityisviranomaisten tuki- ja hallintotehtävien uudelleen järjestämisestä. 30.6.2020. VN/6598/2018-OM-36.) Jatkotoimenpiteitä harkitaan oikeusministeriössä.

2.4 Nykytilan arviointi

Ikääntyneiden oikeuksien toteutumisessa havaittuihin ongelmiin on kiinnitetty huomiota jo pitkään. Esillä on ollut erityisesti epäkohdat vanhusten huollossa ja palveluissa. Puutteet vanhusten oloissa ja kohtelussa oli esimerkiksi yksi oikeusasiamiehen toimintakertomuksessa vuodelta 2013 kerrotuista kymmenestä keskeisestä suomalaisesta perus- ja ihmisoikeusongelmasta, jotka oikeusasiamies Jääskeläinen esitti Suomen kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman evaluaatioon liittyvässä asiantuntijaseminaarissa joulukuussa 2013. Ongelmat oli koottu oikeusasiamiehen toiminnassa tehtyjen havaintojen perusteella. (Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2013, s. 66–67). Samat kymmenen ongelmaa, mukaan lukien puutteet vanhusten oloissa ja kohtelussa, olivat edelleen ajankohtaisia vuonna 2014 (Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2014, s. 75–76) ja niitä on käsitelty myös myöhemmissä kertomuksissa.

Oikeusasiamiehen kertomuksessa vuodelta 2019 nostetaan esille puutteita laitoshoidossa ja palveluasumisessa sekä terveystalouksissa. Huomiota on myös kiinnitetty esimerkiksi itsemääräämisoikeuden rajoittamistoimenpiteisiin sekä puutteisiin oikeusturvassa. Myös viranomaisten palvelujen muuttuminen sähköiseksi todetaan vaarantavan ikääntyneiden henkilöiden palveluiden saatavuutta. (Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2019, s. 129). Vanhusten oikeuksia koskevia asioita on tarkasteltu lisäksi terveydenhoitoa, vammaispalvelua, edunvalvontaa ja taloudellista toimintaa koskevissa asiaryhmissä.

Puutteisiin ikääntyneiden oikeuksien toteutumisessa on kiinnitetty huomiota myös Valviran ja aluehallintovirastojen toiminnassa. Valviran lausunnossa (Dnro V/41435/2019) eduskunnan sosiaali- ja terveystalouksille hallituksen esityksestä laiksi vanhuspalvelulain muuttamisesta (HE 4/2020) todetaan, että Valviran tietoon on jo muutaman vuoden ajan tullut lisääntyvässä määrin epäkohtailmoituksia iäkkäiden henkilöiden palveluja koskevista puutteista ja epäkohdista ympärivuorokautisissa palveluissa (ja yhä enemmän myös kotiin annettavissa palveluissa). Valvontaviranomaisten valvonnassa havaitut ongelmat ovat liittyneet muun muassa riittämättömän henkilökunnan määrään suhteessa asiakkaiden palvelujen tarpeisiin. Epäkohtailmoitukset ovat koskeneet lisäksi myös muita hoidon ja huolenpidon laatuun liittyviä epäkohtia. Valvontaviranomaiset ovat joutuneet siirtymään lisääntyvästi kevyemmästä hallinnollisesta ohjauksesta voimakkaampien valvontasanktioiden antamiseen.

Ikääntyneiden oikeudet ovat olleet esillä viime aikoina myös koronavirusepidemian vuoksi. Yhteiskunnallista keskustelua samaten kuin valvontaviranomaisten kannanottoja ikääntyneiden oikeuksien näkökulmasta ovat herättäneet erityisesti viruksen leviämisen hidastamiseen ja estämiseen tähtäävät rajoitustoimenpiteet ja suositukset.

Vuosina 2018 ja 2019 julkisuudessa esille nousseet ja keskustelua herättäneet epäkohdat vanhustenhuollossa ovat johtaneet ikääntyneiden oikeuksia valvovien ja edistävien viranomaisten resurssien lisäämiseen ja valvonnan tehostamiseen. 1.10.2020 voimaan tulleen vanhuspalvelulain muutoksen (565/2020) myötä henkilöstömitoituksesta iäkkäiden henkilöiden tehostetussa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa säädetään jatkossa laissa. Samalla lakiin lisättiin säännös palvelutarpeen selvittämisessä ja arvioinnissa käytettävästä kansallisesti yhtenäisestä seuranta- ja arviointijärjestelmästä, joka yhtenäistää palvelutarpeiden arviointia ja tukee palvelujen laadun kehittämistä. Hallituskaudella on myös tarkoitus vahvistaa lainsäädännöllä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen käyttäjien itsemääräämisoikeutta.

Oikeusasiamiehen 2018 kertomuksen mukaan vanhusten ihmisoikeuksien toteutumista heikentää se, että heitä tarkastellaan usein yhtenäisenä ryhmänä. Vanhukset saatetaan nähdä vain riippuvaisessa asemassa olevina ja haavoittuvina, taloudellisesta toiminnasta vetäytyvinä sairaina, vammaisina ja tukea tarvitsevinä henkilöinä. Tällöin unohtuu, että jokaiselle vanhukselle kuuluu ihmisarvo, itsemääräämisoikeus, oikeus yksityisyyteen, autonomia ja osallistumisoikeus.

Vanhukset kohtaavat usein myös syrjintää, sosiaalista syrjäytymistä ja taloudellisia haasteita. (Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2018, s. 242.)

Ikääntyneet ovat Suomessa kasvava väestöryhmä. Ikääntyneet ovat myös hyvin heterogeeninen ryhmä, ja ikääntyneiden kohtaamat haasteet riippuvat paitsi iästä, myös useasta muusta tekijästä, kuten terveydestä, toimintakyvystä, taloudellisesta tilanteesta, asuinpaikasta, alkuperästä tai muusta vähemmistöasemasta. Ikääntymisen tuomat ja ikääntyneiden henkilöiden kohtaamat haasteet ulottuvat laajasti eri yhteiskunnan aloille. Ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista edistetään, seurataan ja valvotaan usean tahon toimesta ja niihin kiinnitetään huomiota yhä enenevässä määrin. Ikääntyneiden aseman ja oikeuksien toteutumisen seuranta edellyttää edellä mainituista syistä laajaa ja monipuolista asiantuntemusta ja syvällistä perehtyneisyyttä. Sen vuoksi nykyisten toimijoiden rinnalle voidaan kuitenkin pitää perusteltuna luoda viranomaistaho, joka seuraisi ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista laajasti kaikilla yhteiskuntasektoreilla, kokoaisi tietoa eri tahoilta ja toisi havaitsemiaan ilmiöitä ja epäkohtia sekä ikääntyneiden näkökulmaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on parantaa ikääntyneiden asemaa ja edistää ikääntyneiden oikeuksia perustamalla vanhusasiavaltuutetun tehtävä ja toiminto.

Tavoitteena on luoda itsenäinen ja riippumaton viranomainen, joka seuraisi ikääntyneiden oikeuksien toteutumista laajasti kaikilla yhteiskuntasektoreilla ja toisi havaintojaan sekä ikääntyneiden näkökulmaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

Kyseessä olisi ikääntyneiden oikeuksia edistäviä ja valvovia viranomaisia ja muita toimijoita täydentävä viranomainen. Tavoitteena on välttää päällekkäisiä tehtäviä ja toimivaltuuksia muiden viranomaisten kanssa eikä esityksellä puututa olemassa olevien viranomaisten tehtäviin ja toimivaltuuksiin. Ikääntyneiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen valvonnan osalta keskeisin valvova viranomainen olisi jatkossakin eduskunnan oikeusasiamies ja vanhusten huollon osalta sosiaali- ja terveydenhuollon erityisvalvontaviranomaiset. Yhdenvertaisuusvaltuutettu valvoisi jatkossakin yhdenvertaisuuslain noudattamista ja ehkäisisi ikään perustuvaa syrjintää.

Tavoitteena on luoda valtuutetulle hallinnollinen organisaatio, joka olisi linjassa muiden perus- ja ihmisoikeusalan erityisvaltuutettujen kanssa.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki vanhusasiavaltuutetusta. Laissa säädettäisiin vanhusasiavaltuutetun tehtävistä ja toiminnan järjestämisestä.

Vanhusasiavaltuutetun tehtävänä olisi edistää ikääntyneiden oikeuksien toteutumista.

Kyseessä olisi tehtäviltään ja toimivaltuuksiltaan lapsiasiavaltuutetun kaltainen viranomainen. Vanhusasiavaltuutettu ei suorittaisi jälkikäteistä yksittäistapauksellista valvontaa, vaan sen tehtävät painottuisivat seurantaan ja arviointiin sekä ennakolliseen vaikuttamiseen. Vanhusasiavaltuutetun tehtävänä olisi seurata ja arvioida ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista ja seurata lainsäädäntöä ja yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä arvioida niiden vaikutuksia ikääntyneisiin. Vanhusasiavaltuutetulla ei olisi toimivaltaa ratkaista yksittäistapauksia koskevia kanteluita. Se voisi aloittein ja lausunnoin kehittää yhteiskunnallista päätöksentekoa ikääntyneitä koskevissa asioissa ja edistää ikääntyneiden oikeuksien toteutumista yhteiskunnassa. Vanhusasiavaltuutettu voisi laatia ja teettää selvityksiä sekä julkaista raportteja, edistää tiedotusta ja välittää ikääntyneitä koskevaa tietoa. Lisäksi valtuutettu edistäisi yhteistyötä ikääntyneiden asioita käsittelevien sekä ikääntyneitä edustavien toimijoiden välillä. Tarkoitus olisi kuitenkin hyödyntää ensisijaisesti jo olemassa olevia yhteistyömuotoja eikä luoda niiden kanssa päällekkäisiä järjestelyjä.

Vanhusasiavaltuutetulla olisi oikeus saada muilta viranomaisilta maksutta tehtäviensä hoidon kannalta tarpeellisia tietoja. Tiedonsaantioikeus ei syrjäyttäisi salassapitosäännöksiä vaan kattaisi julkiset asiakirjat. Tarkoituksena kuitenkin olisi, että vanhusasiavaltuutettu voisi saada tietoa ja asiakirjoja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa valmistelua todellisten vaikutusmahdollisuuksien varmistamiseksi.

Vanhusasiavaltuutettu sijaitsisi oikeusministeriön hallinnonalalla yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteydessä. Vanhusasiavaltuutettu olisi kuitenkin toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton viranomainen. Vanhusasiavaltuutetun toiminta ei muuttaisi tai rajoittaisi myöskään yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltaa tai tehtäviä. Vanhusasiavaltuutettu voisi toimia samoissa toimitiloissa yhdenvertaisuusvaltuutetun kanssa ja esimerkiksi hyödyntää sen kanssa yhteisiä hallinto- ja toimitilapalveluita. Synergiahyötyjä olisi mahdollista hakea myös henkilöstöresursseista. Esimerkiksi yhteiset viestinnän ja yleishallinnon toiminnot mahdollistaisivat nopean uuden viranomaisen käynnistymisen, sekä vähemmän haavoittuvat toiminnot. Vanhusasiavaltuutetun toiminto kuuluisi muiden perus- ja ihmisoikeusalan erityisvaltuutettujen tavoin oikeusministeriön hallinnonalaan. Oikeusministeriö vastaisi vanhusasiavaltuutetun nimittämisen valmistelusta ja tulosohjauksesta sekä taloushallinnon tuesta. Vanhusasiavaltuutettu päättäisi kuitenkin itse esimerkiksi henkilöstönsä nimittämisestä ja palvelukseen ottamisesta sekä sen käyttöön osoitettujen henkilöstö- ja taloudellisten resurssiensa käytöstä ja kohdentamisesta. Ehdotettu hallintomalli vastaa tiedusteluvalvontavaltuutetun osalta säädettyä.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Kyse olisi uudesta valtion viranomaisesta. Kaikkia taloudellisia vaikutuksia ei siten ole mahdollista arvioida täsmällisesti. Taloudellisten vaikutusten arviointia ei voida myöskään perustaa täysin jonkin olemassa olevan erityisvaltuutetun toimintaan. Suuntaa-antavana voidaan kuitenkin pitää lapsiasiavaltuutetun toimiston toimintamenoja.

Lapsiasiavaltuutetun toimistolla työskenteli vuonna 2019 valtuutetun lisäksi neljä henkilöä: ylitarkastaja, lakimies, erikoistutkija ja hallinnollinen avustaja. Toimiston menot olivat vuonna 2019 noin 550 000 euroa. Henkilöstökulut (5,2 htv) olivat noin 380 000 euroa,

toimitilavuokrat noin 40 000 euroa ja muut menot, kuten matkakulut ja palvelujen ostot noin 115 000 euroa. Menot eivät sisällä valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskukselle tai ict-palvelukeskuksille maksettavia menoja.

Vanhusasiavaltuutetun toimintaan on Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2020–2023 varattu kehysrahoituksena 500 000 euroa vuodesta 2021 lukien. Valtuutetun palkkaamisesta henkilöstösivukuluineen aiheutuisi noin 100 000 – 110 000 euron vuosittainen määrärahan tarve. Määrärahan voidaan arvioida riittävän valtuutetun palkkakustannusten lisäksi kahden tai kolmen henkilön palkkakustannuksiin. Esimerkiksi yhden päätoimisen asiantuntijavirkamiehen (vaativuustaso 18–19) vuosittaisten palkkakustannusten voidaan arvioida olevan henkilöstösivukuluineen noin 70 000–85 000 euroa.

Toimitilakulujen voidaan arvioida olevan vuositasolla noin 30 000 euroa, ICT-kustannusten noin 10 000 euroa. Toimitilakulujen ja ICT-kustannusten lisäksi tavanomaisia toiminnan kustannuksia muodostuisi muun muassa valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palveluista, työterveyshuollosta sekä matkustamisesta. Näiden voidaan arvioida olevan noin 25 000 euroa.

Vanhusasiavaltuutetun toimen sijoittaminen yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteyteen mahdollistaisi synergiaetujen saamisen yleishallinnosta ja toimitiloista sekä muusta vastaavasta aiheutuvien kulujen osalta. Ehdotettu hallinnollinen malli mahdollistaa synergiaetuja myös muun muassa yhteisien viestinnän ja hallinnon palvelujen osalta. Mikäli yhteisiä palveluja keskitetään yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston vastuulle, voidaan vanhusasiavaltuutetun toiminnon sijoittamisesta yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteyteen arvioida aiheutuvan lisäresursoinnin tarvetta myös yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistolle. Tämä edellyttää, että määrärahasta katetaan mahdollisten yhteisien palvelujen tarjoamisesta yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistolle aiheutuvat kulut.

Toimintamenojen arvioinnissa on myös syytä varautua esimerkiksi selvitysten teettämisestä, julkaisuista, tilaisuuksien järjestämisestä, käännöksistä ja tulkkauksista sekä muista vastaavista palveluista aiheutuviin kustannuksiin. Näihin olisi syytä varata noin 50 000–100 000 euroa.

Varatun määrärahan voidaan arvioida riittävän vanhusasiavaltuutetun viran ja toiminnon perustamisesta vanhusasiavaltuutetun toiminnolle ja yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistolle aiheutuviin kustannuksiin.

Viran ja toiminnon perustamisesta ja ylläpitämisestä aiheutuvat taloudelliset vaikutukset olisivat monilta osin pysyviä ja toistuvia. Vuoden 2021 osalta kulut olisivat kuitenkin pienemmät, koska kyseessä on vain osittainen toimintavuosi. Toisaalta on myös huomioitava, että toiminnan käynnistäminen saattaa edellyttää lisäkuluja esimerkiksi kertaluonteisista investoinneista kuten verkkosivujen luomisesta tai asianhallintajärjestelmän käyttöönotosta.

Vuonna 2021 toimintaan voidaan arvioida tarvittavan kokonaisuudessaan noin 300 000–400 000 euroa.

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Vanhusasiavaltuutetun toiminto kuuluisi oikeusministeriön hallinnonalaan, jolla toimivat jo entuudestaan lapsiasiavaltuutettu, tasa-arvovaltuutettu, tiedusteluvalvontavaltuutettu, tietosuojavaltuutettu ja yhdenvertaisuusvaltuutettu. Näin voidaan ministeriötasolla huolehtia koordinoitulla ja johdonmukaisella tavalla erityisvaltuutettujen toimintaedellytysten turvaamisesta ja tukipalveluista.

Vanhusasiavaltuutettu henkilöstöineen toimisi yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteydessä, mutta olisi toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton. Ehdotetulla organisatorisella mallilla pyritään hallinnollisiin synergiaetuihin. Vanhusasiavaltuutettu voisi käytännössä toimia samoissa toimitiloissa yhdenvertaisuusvaltuutetun kanssa ja hyödyntää esimerkiksi yleishallinnon ja viestinnän palveluita sekä yhteisiä toimitilapalveluita. Yhteisien toimitilojen ja palvelujen osalta olisi kuitenkin pidettävä huoli siitä, etteivät yhdenvertaisuusvaltuutetun toimintaan liittyvät salassapitönäkökohdat vaarannu.

Vanhusasiavaltuutettu olisi itsenäinen ja riippumaton, ja päättäisi itse esimerkiksi henkilöstönsä nimittämisestä ja palvelukseen ottamisesta sekä sen käyttöön osoitettujen henkilöstö- ja taloudellisten resurssien käytöstä ja kohdentamisesta. Ehdotetulla järjestelyllä ei myöskään rajoitettaisi yhdenvertaisuusvaltuutetun asemaa, tehtäviä tai toimivaltaa.

Ehdotuksella ei puututtaisi myöskään muiden viranomaisten lakisääteisiin tehtäviin tai toimivaltuuksiin. Eduskunnan oikeusasiamies olisi jatkossakin keskeisin ikääntyneiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista valvova viranomainen ja ikääntyneiden oikeuksien toteutumista vanhustenhuollossa valvoisi nykyiseen tapaan sosiaali- ja terveydenhuollon erityisvalvontaviranomaiset.

Vanhusasiavaltuutetun viran ja toiminnon perustamisessa olisi kyse muiden viranomaisten toiminnan täydentämisestä ja vanhusasiavaltuutetun tulisi tehdä tiivistä yhteystyötä muiden viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Yhteiskunnalliset vaikutukset

Ehdotuksen voidaan arvioida parantavan ikääntyneiden asemaa ja edistävän ikääntyneiden oikeuksien toteutumista. Vanhusasiavaltuutettu seuraisi ja edistäisi ikääntyneiden oikeuksien toteutumista laajasti kaikilla yhteiskuntasektoreilla ja vaikuttaisi osaltaan ikääntyneiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen sekä ikääntyneiden oikeuksien huomioimiseen yhteiskunnassa ja päätöksenteossa. Pitämällä yhteyttä ikääntyneisiin ja välittämällä heiltä saamaansa tietoa päätöksentekoon, vanhusasiavaltuutettu voisi myös vaikuttaa ikääntyneiden henkilöiden mahdollisuuksiin vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Taloudellisten ja hallinnollisten synergiaetujen saamiseksi valmistelussa on selvitetty mahdollisuutta sijoittaa vanhusasiavaltuutetun virka jonkun olemassa olevan toimijan yhteyteen. Valtioneuvostolle vaihtoehtoisena sijaintina vanhusasiavaltuutetun toiminnolle on arvioitu eduskuntaa, erityisesti eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian yhteydessä toimivaa Ihmisoikeuskeskusta. Tämän vaihtoehdon selvittämistä peräänkuulutettiin myös oikeusministeriön järjestämässä kuulemisessa.

Vanhusasiavaltuutetun toiminnon voidaan katsoa sopivan Ihmisoikeuskeskuksen yhteyteen tämän ikääntyneiden oikeuksien edistämistä koskevan toiminnan vuoksi. Se mahdollistaisi eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian sekä Ihmisoikeuskeskuksen ikääntyneiden oikeuksia koskevan asiantuntemuksen sekä ikääntyneiden oikeuksien valvontaan ja edistämiseen viime vuosina kohdennettujen resurssien maksimaalisen hyödyntämisen. Sijoittaminen Ihmisoikeuskeskuksen yhteyteen tukisi myös osaltaan Ihmisoikeuskeskuksen perustamisen yhteydessä ollutta tavoitetta yhteensovittaa ja täydentää osin hajanaisia ja puutteellisesti koordinoituja perus- ja ihmisoikeustoiminnan rakenteita ja luoda sateenvarjomainen instituutiorakenne, olla olisi synergiavaikutuksia nykyisiin perus- ja ihmisoikeusrakenteisiin sekä perus- ja ihmisoikeustyöhön (HE 205/2010 vp). Vaihtoehdon osalta on kuitenkin huomioitava, että ylimpien valtionelinten toimivallan ja selkeyden kannalta olisi tärkeää, että valtuutetun nimittäisi Ihmisoikeuskeskuksen henkilöstön tavoin eduskunnan valitsema eduskunnan oikeusasiamies. Valtuutettu myös raportoi suoraan eduskunnalle. Siten vaihtoehto poikkeaisi muiden erityisvaltuutettujen nimittämisestä, toiminnasta ja hallinnon järjestämisestä.

Ehdotukseksi valittu vaihtoehto vastaisi muiden erityisvaltuutettujen kuten lapsiasiavaltuutetun, yhdenvertaisuusvaltuutetun ja tasa-arvovaltuutetun sijaintia, nimittämistä ja hallinnollista järjestelyä ja olisi siten yhdenmukainen niiden kanssa. Lisäksi ehdotus mahdollistaisi sen, että erityisvaltuutettujen toimintaedellytysten ja tukipalveluiden ministeriötasoisesta kehittämisestä voidaan huolehtia koordinoitulla tavalla.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Ikääntyneiden perus- ja ihmisoikeuksien valvonta on järjestetty eri maissa eri tavoin. Järjestelmät vaihtelevat nimenomaan ikääntyneiden oikeuksia edistävästä tai valvovista valtuutetuista yleisesti perus- ja ihmisoikeuksien tai yhdenvertaisuuden toteutumista, mukaan lukien ikääntyneiden oikeuksia ja ikään perustuvaa syrjintää valvoviin oikeusasiamiehiin tai valtuutettuihin. Nimenomaan ikääntyneiden oikeuksia edistäviä ja valvovia valtuutettuja on tiettävästi ainakin Norjassa, Walesissa, Pohjois-Irlannissa sekä Maltalla.

Norjassa laki vanhusvaltuutetusta (Lov om Eldreombudet) tuli voimaan 1.7.2020. Lain tavoitteena on edistää ikääntyneiden etuja yhteiskunnassa perustamalla vanhusvaltuutetun virka. Mallina valtuutetulle toimii maassa ennestään toimiva lapsiasiavaltuutetun (barneombud) virka. Vanhusvaltuutetun tehtävänä on edistää ikääntyneiden etuja kaikilla yhteiskunnan aloilla, ja muun muassa seurata niiden riittävää

huomioimista, tehdä ehdotuksia niitä vahvistaviksi taikka haasteita ratkaiseviksi tai ehkäiseviksi toimenpiteiksi, jakaa tietoa, edistää yhteistyötä sekä antaa neuvoja ja ohjeita. Vanhusvaltuutettu voi toimia omasta aloitteestaan, tai muiden yhteydenottojen perusteella. Valtuutetulla ei kuitenkaan ole toimivaltaa ottaa kantaa yksittäistapauksiin eikä se toimi muutoksenhakuelimenä hallinnon päätöksille. Hallituksen esityksen (Prop. 64 L (2019 – 2020). Proposisjon til Stortinget [förslag til lovvedtak]. Lov om Eldreombudet. 27. mars 2020) mukaan laissa viitataan ikääntyneiden oikeuksien sijaan ikääntyneiden etuihin muun muassa sen selventämiseksi, ettei kyseessä ole yksittäisten henkilöiden oikeuksien toteutumisesta valvova viranomainen vaan ikääntyneiden etuja laajemmin edistävää toimijaa. Edut tulee hallituksen esityksen mukaan kuitenkin ymmärtää laajemmassa merkityksessä, kattaen myös ikääntyneiden oikeudet sekä tarpeet. Myös termi ikääntynyt tulisi hallituksen esityksen mukaan ymmärtää laajasti ja joustavasti ilman määriteltäviä ikäryhmiä. Keskeistä arvioitaessa kuuluuko asia vanhusvaltuutetun toimivaltaan tulisi olla se, vaikuttaako asia ikääntyneiden etuihin ja onko ikä perusta haasteille tietyssä asiassa.

Vanhusasiavaltuutetun toimisto sijaitsee hallinnollisesti terveys- ja hoivapalveluista vastaavan ministeriön alaisuudessa mutta on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton.

Muissa Pohjoismaissa ei tiettävästi ole valtakunnallista vanhusvaltuutetun virkaa. Ruotsissa asiasta on tehty valtiopäiville viime vuosina kaksi edustajan aloitetta (2017/18:591 av Hillevi Larsson (S) ja 2018/19:833 av Maria Strömkvist m.fl. (S)) mutta valtiopäivät ei ole nähnyt tarvetta ryhtyä toimenpiteisiin aloitteiden johdosta (ks. sosiaalivaliokunnan mietinnöt 2017/18:SoU14 ja 2018/19:SoU13). Valtuutettuja on kuitenkin paikallisesti muun muassa Tukholmassa, Göteborgissa, Uppsalassa ja Linköpingissä.

Walesissa laki vanhusvaltuutetusta (Commissioner for Older People (Wales) Act 2006) tuli voimaan 2006. 2008 virkaan astunut valtuutettu oli tiettävästi maailman ensimmäinen vanhusvaltuutettu. Valtuutetun tehtävänä on edistää tietoisuutta ja erilaisten mahdollisuuksien tarjoamista sekä syrjinnän poistamista, edistää parhaita käytäntöjä ikääntyneiden kohtelussa sekä seurata ikääntyneiden etuja koskevien lakien riittävyttä ja tehokkuutta. Valtuutettu voi muun muassa suorittaa tarkastuksia ja pyytää selvityksiä, tutkia yksittäistapauksia sekä avustaa yksittäisiä henkilöitä. Toimivalta yksittäistapauksissa on kuitenkin rajattu tapauksiin, joilla on merkitystä ikääntyneiden oikeuksille laajemmin. Laissa on myös säädetty velvollisuudesta tehdä yhteistyötä muiden valtuutettujen ja asiamiesten kanssa. Laissa ikääntyneellä tarkoitetaan henkilöä, joka on täyttänyt 60 vuotta. Ikääntyneiden etujen osalta laissa viitataan YK:n ikääntyneitä koskeviin periaatteisiin.

Pohjois-Irlannissa laki vanhusvaltuutetusta (Commissioner for Older People Act (Northern Ireland) 2011) tuli voimaan vuonna 2011. Valtuutetun tehtävänä on Walesin valtuutetun tavoin edistää tietoisuutta, arvioida lakien ja käytäntöjen sekä ikääntyneille suunnattujen palvelujen riittävyttä ja tehokkuutta, edistää mahdollisuuksien tarjoamista ja syrjinnän poistamista sekä edistää parhaita käytäntöjä ikääntyneiden kohtelussa. Lisäksi valtuutetun tulee edistää positiivista suhtautumista ikääntyneitä kohtaan ja rohkaista ikääntyneitä osallistumaan julkiseen elämään. Valtuutettu voi tehtäviensä hoitamiseksi muun muassa suorittaa tarkastuksia ja muodollisia selvityksiä, vastaanottaa valituksia, käynnistää

oikeudellisia menettelyjä tai osallistua niihin väliintulijana, sekä avustaa yksittäisiä ikääntyneitä henkilöitä. Valitusten käsittelyn edellytyksenä on, että kyseessä on periaatteellinen kysymys, eikä asia kuulu muun lakisääteisen valitusmenettelyn soveltamisalaan. Valtuutetulla ei ole toimivaltaa rikosasioissa. Laissa ikääntyneellä tarkoitetaan pääsääntöisesti henkilöä, joka on täyttänyt 60 vuotta. Yksittäistapauksissa iäkkääksi voidaan katsoa myös 50 vuotta täyttänyt.

Maltalla laki vanhusvaltuutetusta (Chapter 553. Commissioner for Older Persons Act. Legislation Malta 15th October 2016) tuli voimaan vuonna 2016. Lailla säädetään vanhusvaltuutetusta, jolla on toimivalta edistää ja suojata ikääntyneiden etuja, sekä tutkia väitettyjä tai mahdollisia ikääntyneiden ihmisoikeuksien rikkomisia. Valtuutetun tehtävänä on Walesin ja Pohjois-Irlannin valtuutettujen tapaan edistää ja ajaa ikääntyneiden ihmisoikeuksia ja etuja, edistää mahdollisuuksien tarjoamista sekä syrjinnän poistamista, suosia parhaita käytäntöjä ikääntyneiden kohtelussa, sekä arvioida ikääntyneiden etuihin liittyvien ja niitä koskevien lakien riittävyyttä ja tehokkuutta. Valtuutetun tulee toiminnassaan kiinnittää huomiota myös ikääntyneiden suojeluun kaltoinkohtelulta, terveyteen, koulutukseen, vapaa-aikaan, virkistystoimintaan ja sosiaalipalveluihin, sekä köyhyyteen ja sosiaaliseen syrjäytymiseen. Valtuutetun tulee lisäksi edistää sekä seurata YK:n ikääntyneitä koskevien periaatteiden sekä muiden Maltan hyväksymien kansainvälisten velvoitteiden noudattamista. Valtuutetulla on toimivalta vastaanottaa valituksia sekä käynnistää selvityksiä omasta aloitteestaan. Laissa ikääntyneellä tarkoitetaan henkilöä, joka on täyttänyt 60 vuotta. Ikääntyneiden ihmisoikeuksilla viitataan YK:n ikääntyneitä koskeviin periaatteisiin.

6 Lausuntopalaute

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki vanhusasiavaltuutetusta

1 §. Vanhusasiavaltuutettu. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vanhusasiavaltuutetun toimialasta. Vanhusasiavaltuutetun toimiala kattaisi ikääntyneiden oikeuksien edistämisen siten kuin ehdotetussa laissa säädetään. Ikääntyneiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista ja viranomaisten toiminnan lainmukaisuutta valvoisivat jatkossakin eduskunnan oikeusasiamies ja valtioneuvoston oikeuskansleri. Yhdenvertaisuusvaltuutettu valvoisi jatkossakin yhdenvertaisuuslain noudattamista ja ehkäisisi ikään perustuvaa syrjintää. Vanhusten huollon osalta valvonnasta vastaisivat nykyiseen tapaan sosiaali- ja terveydenhuollon erityisvalvontaviranomaiset.

Ikääntyneiden oikeudet eivät ole pääsääntöisesti sidottu tiettyyn ikään. Myös ikääntyneiden ihmisten kohtaamat haasteet riippuvat iän lisäksi useasta muusta tekijästä, kuten henkilön toimintakyvystä. Siten myöskään valtuutetun toimintaa ei ole perusteltua sitoa tiettyyn ennalta määriteltyn ikäryhmään vaan on tarkoituksenmukaista, että ikääntyneet ymmärretään laajasti ja joustavasti. Suuntaa-antavana voidaan kuitenkin pitää vanhuspalvelulain tavoin vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä olevia. Vanhusasiavaltuutettu ei keskittyisi toiminnassaan tietyn lain noudattamisen tai

kansainvälisessä sopimuksessa turvattujen oikeuksien toteutumisen seurantaan, vaan arvioisi ja edistäisi ikääntyneiden oikeuksien toteutumista laajasti.

Vanhusasiavaltuutetun toiminto ehdotetaan perustettavaksi yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteyteen hallinnollisesti mahdollisimman kevyen organisaatiomallin luomiseksi. Kyse olisi toiminnallisesti itsenäisestä yksiköstä, joka kuuluisi oikeusministeriön hallinnonalaan. Vanhusasiavaltuutettu ja yhdenvertaisuusvaltuutettu voisivat toimia samoissa toimitiloissa ja hyödyntää esimerkiksi yhteisiä hallinto- ja toimitilapalveluja. Tämän hallinnollisen järjestelyn tulisi kuitenkin olla sellainen, että kummallakin valtuutetulla olisi käytettävissään toimintansa kannalta riittävät ja asianmukaiset tilat, henkilöstöresurssit ja muut voimavarat. Järjestelyn tulisi myös ottaa huomioon yhdenvertaisuusvaltuutetun toiminnassa korostuvat salassapitonäkökohdat.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että vanhusasiavaltuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton. Vanhusasiavaltuutettu olisi itsenäinen valtion viranomainen, joka hoitaisi itsenäisesti toimialaansa kuuluvat asiat. Vanhusasiavaltuutettu olisi siten toiminnassaan riippumaton muiden tahojen kuten viranomaisten tai eri intressiryhmien vaikutuksesta. Vanhusasiavaltuutettu myös päättäisi itsenäisesti valtuutetun toiminnon käyttöön osoitettujen resurssien kohdentamisesta sekä henkilöstön palvelukseen ottamisesta ja nimittämisestä.

2 §. Nimittäminen ja kelpoisuusvaatimukset. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin valtuutetun nimittämisestä. Momentin mukaan vanhusasiavaltuutetun nimittäisi valtioneuvosto, enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Ehdotus vastaa tältä osin muista erityisvaltuutetuista säädettyä. Momentissa säädettäisiin lisäksi, että valtuutetuksi nimitetty vapautuu hoitamasta muuta valtion tai kunnan virkaa siksi ajaksi, kun hän hoitaa valtuutetun tehtävää. Ehdotus vastaisi tältä osin yhdenvertaisuusvaltuutetusta, tietosuojavaltuutetusta ja tiedusteluvalvontavaltuutetusta säädettyä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin valtuutetun kelpoisuusvaatimuksista. Vanhusasiavaltuutetun kelpoisuusvaatimuksena olisi virkaan soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. Vanhusasiavaltuutetun viran kelpoisuusvaatimuksena olisi lisäksi hyvä perehtyneisyys perus- ja ihmisoikeuksiin ja viran tehtäväälaan. Vanhusasiavaltuutetulla tulisi olla sellainen asiantuntemus ja osaaminen, joka mahdollistaisi erityisvaltuutetun tehtävien asianmukaisen hoitamisen. Vanhusten oikeuksien edistämisen voidaan katsoa edellyttävän ikääntyneiden perustuslaissa ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa turvattujen perus- ja ihmisoikeuksien sekä ikääntyneiden oikeuksia koskevien, kansainvälisesti tai alueellisesti hyväksytyjen suositusten ja periaatteiden tuntemusta. Lisäksi ikääntyneiden asemaan ja oikeuksiin vaikuttavan toimintakentän sekä ikääntyneiden kohtaamien haasteiden tuntemus hyödyttäisi laaja-alaisen seurantatehtävän ja vaikuttamistyön hoitamista.

Vanhusasiavaltuutetuksi nimitettävällä tulisi myös olla käytännössä osoitettu johtamistaito. Vaatimus johtamistaidosta vastaa muun muassa yhdenvertaisuusvaltuutetun ja tasa-arvovaltuutetun osalta säädettyä.

3 §. Tehtävät. Pykälässä säädettäisiin vanhusasiavaltuutetun tehtävistä. Pykälän 1 momentin mukaan vanhusasiavaltuutetun tehtävänä olisi edistää ikääntyneiden oikeuksien

toteutumista. Vanhusasiavaltuutettu seuraisi ja arvioisi ikääntyneiden oikeuksien toteutumista kokonaisvaltaisesti sekä edistäisi ikääntyneiden oikeuksien toteutumista ennakkollisen vaikuttamisen keinoin. Kyseessä olisi muita viranomaisia ja toimijoita täydentävä viranomainen ja tehtävien hoitaminen edellyttäisi kiinteää yhteistyötä muiden viranomaisten ja toimijoiden kanssa. Valtuutettu ei suorittaisi laillisuusvalvontaa taikka yksittäistapauksellista valvontaa. Vanhusasiavaltuutetulle tulleen yhteydenoton kuuluessa toisen viranomaisen vastuulle olisi valtuutetun opastettava tai siirrettävä se toimivaltaiselle viranomaiselle hallintolain (434/2003) 8 ja 21 §:n mukaisesti.

Pykälän 2 momentissa lueteltaisiin tarkemmin vanhusasiavaltuutetun tehtäviä. Vanhusasiavaltuutettu voisi määritellä toimintansa kulloisetkin painopistealueet.

Momentin 1 kohdan mukaan vanhusasiavaltuutetun tulisi seurata ja arvioida ikääntyneiden oikeuksien toteutumista. Lisäksi valtuutetun tulisi momentin 2 kohdan mukaan seurata lainsäädäntöä ja yhteiskunnallista päätöksentekoa, kuten eri viranomaisten käytäntöjä, ja arvioida niiden vaikutuksia ikääntyneisiin. Tehtävien hoitaminen edellyttäisi tiedon keräämistä eri tavoin ja eri tahoilta. Kyse olisi kuitenkin julkisesti saatavilla olevasta tiedosta. Valtuutetulla ei olisi oikeutta salassa pidettäviin tietoihin eikä toimivaltaa tehdä tarkastuksia esimerkiksi vanhusten asumisyksiköihin.

Vanhusasiavaltuutetun vaikuttamisen keinoina olisi 3 kohdassa momentissa mainitut aloitteet ja lausunnot. Valtuutetun tulisi lisäksi 4 kohdan mukaan laatia ja teettää selvityksiä sekä julkaista raportteja.

Tarkoituksena olisi, että vanhusasiavaltuutettu toisi ikääntyneiden näkökulmaa ja toiminnassaan kertynyttä tietoa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon. Tätä varten vanhusasiavaltuutetun tulisi momentin 5 kohdan mukaan edistää tiedotusta ja välittää ikääntyneitä koskevaa tietoa. Tietoa tuotettaisiin päätöksenteon pohjaksi poliittisille päättäjille ja viranomaisille, mutta myös ikääntyneille ja ikääntyneiden parissa työskenteleville, muulle väestölle sekä tiedotusvälineille. Tehtävän hoitaminen edellyttäisi lisäksi, että valtuutettu pitäisi yhteyttä ikääntyneisiin ja ikääntyneitä edustaviin tahoihin ja välittäisi heiltä saamaansa tietoa.

Momentin 6 kohdan mukaan valtuutetun tulisi edistää yhteistyötä ikääntyneiden asioita käsittelevien sekä ikääntyneitä edustavien toimijoiden välillä. Tarkoitus olisi hyödyntää ensisijaisesti jo olemassa olevia yhteistyökanavia, eikä luoda niiden kanssa päällekkäisiä rakenteita. Siten laissa ei säädettäisi erillisestä valtuutetun yhteydessä toimivasta neuvottelukunnasta tai muusta vastaavasta, vaan valtuutettu voisi hyödyntää esimerkiksi Ihmisoikeuskeskuksen Ihmisoikeusvaltuuskuntaa ja sen ikääntyneiden oikeuksien jaostoa verkostoitukseen, jakaakseen tietoja sekä keskustellakseen ikääntyneiden oikeuksia koskevista asioista eri toimijoiden kanssa.

4 §. Oikeus saada tietoja. Pykälässä säädettäisiin vanhusasiavaltuutetun tiedonsaantioikeuksista. Vanhusasiavaltuutetulla olisi oikeus saada muilta viranomaisilta maksutta tehtäviensä hoidon kannalta tarpeellisia tietoja. Tiedonsaantioikeus liittyisi vanhusasiavaltuutetun tehtävien luonteeseen. Tarvetta ei siten olisi salassapitosäännökset syrjäyttävälle tiedonsaantioikeudelle, vaan tiedonsaantioikeus kattaisi viranomaisten hallussa olevat julkiset tiedot ja asiakirjat. Tehtävien hoitamiseksi vanhusasiavaltuutetun

tulisi kuitenkin saada tietoa ja asiakirjoja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa valmistelua todellisten vaikutusmahdollisuuksien varmistamiseksi.

5 §. Kertomus. Pykälän 1 momentin mukaan vanhusasiavaltuutettu antaisi vuosittain kertomuksen toiminnastaan valtioneuvostolle. Kertomuksen tulisi kattaa valtuutetun toimialaa koskeva toiminta kokonaisuudessaan kertomusvuonna. Sen tulisi sisältää valtuutetun havaintoja ikääntyneiden oikeuksien toteutumisesta sekä ikääntyneiden asemasta yhteiskunnassa samoin kuin arvio lainsäädännön ja päätöksenteon vaikutuksista niihin. Valtuutettu voisi tehdä kertomuksessaan ehdotuksia havaitsemiensa ongelmien korjaamiseksi sekä toimialaansa kuuluvien asioiden kehittämiseksi. Kertomuksessa voitaisiin lisäksi esittää keskeisiä tietoja esimerkiksi valtuutetun kertomusvuonna laatimista taikka teettämistä selvityksistä. Kertomus olisi perusteltua antaa toimintavuotta seuraavan kalenterivuoden maaliskuun loppuun mennessä. Tällöin kertomuksen sisältämät huomiot ja ehdotukset voitaisiin ottaa huomioon asianomaisilla hallinnonaloilla seuraavan vuoden toiminnan ja talousarvion valmistelussa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että vanhusasiavaltuutettu antaisi lisäksi eduskunnalle kerran neljässä vuodessa kertomuksen. ”Kerran neljässä vuodessa” viittaa siihen, että kertomus annettaisiin pääsääntöisesti kerran vaalikaudessa sopivaksi katsottavana ajankohtana. Eduskunnalle annettava kertomusten painotusten ja sisällön yksityiskohtien määrittely olisi vanhusasiavaltuutetun itsenäisessä harkinnassa.

6 §. Henkilöstö. Pykälässä säädettäisiin vanhusasiavaltuutetun henkilöstöstä. Pykälän 1 momentin mukaan vanhusasiavaltuutetulla olisi tarpeellinen määrä valtuutetun tehtäväalaan perehtyneitä esittelijöitä ja muuta henkilöstöä. Henkilöstölle ei säädettäisi erityisiä kelpoisuusvaatimuksia. Vanhusasiavaltuutetun tehtävien kannalta olisi tärkeää, että asiantuntijavirkamiehet olisivat sekä koulutus- että kokemustaltaan valtuutetun toimialaan perehtyneitä.

Säännöksessä käytettäisiin vanhusasiavaltuutetun toiminnon käsitettä. Tällä tuotaisiin esille se, että vanhusasiavaltuutettu henkilöstöineen on itsenäinen ja riippumaton valtion viranomainen. Koska vanhusasiavaltuutettu toimisi yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteydessä, toimintokäsitteellä tehtäisiin selväksi vanhusasiavaltuutetun erillisyyys yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistosta. Vanhusasiavaltuutetun toiminto järjestettäisiin vanhusasiavaltuutetulle kuuluvien tehtävien hoitamista varten. Vanhusasiavaltuutettu vastaisi tehtävistään itsenäisesti ja riippumattomasti. Toiminto-käsitteellä olisi merkitystä myös vanhusasiavaltuutetun virkamiesten nimittämisessä ja henkilöstön palvelukseen ottamisessa. Järjestely vastaa hallinnollisesti tiedusteluvalvontavaltuutetun toimintoa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että vanhusasiavaltuutettu nimittää toiminnon virkamiehet ja ottaa palvelukseen muun henkilöstön. Henkilöstö nimitettäisiin vanhusasiavaltuutetun toimintoon. Säännös toteuttaisi lakiehdotuksen 1 §:n 2 momentissa valtuutetulle säädettyä itsenäistä ja riippumatonta asemaa.

7 §. Työjärjestys. Pykälän mukaan vanhusasiavaltuutettu hyväksyisi toiminnalleen työjärjestyksen. Se voisi sisältää määräyksiä vanhusasiavaltuutetun toiminnon käytännön järjestämisestä. Säännös olisi 6 §:n 2 momentin tavoin merkityksellinen valtuutetun

itsenäisen ja riippumattoman aseman näkökulmasta. Vanhusasiavaltuutettu päättäisi siten itse työjärjestyksen sisällöstä.

8 §. Voimaantulo. Pykälä sisältäisi tavanomaisen voimaantulosäännöksen.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Esitys ei sisällä ehdotusta lakia alemman asteisesta sääntelystä eikä ehdotettu laki sisällä asetuksenantovaltuuksia.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että laki tulee voimaan 1.7.2021.

10 Toimeenpano ja seuranta

11 Suhde muihin esityksiin

11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

11.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2021 lisätalousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lisätalousarvioon esitetään otettavaksi 400 000 euron määräraha vanhusasiavaltuutetun toimintaan vuodelle 2021.

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Vanhusasiavaltuutetun perustamisen tarkoituksena on muun muassa lisätä tietoisuutta ikääntymisestä ja ikääntyneiden oikeuksista sekä vaikuttaa julkisen vallan edellytyksiin huomioida ikääntyneiden oikeuksia. Esityksen voidaan siten katsoa osaltaan edistävän julkisen vallan mahdollisuuksia turvata perustuslain 22 §:ssä edellytetyllä tavalla perustuslain 2 luvussa säädettyjen perusoikeuksien toteutuminen ikääntyneiden osalta.

Ehdotuksella ei puututtaisi valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen perustuslain 10 luvussa säädettyihin laillisuusvalvontatehtäviin tai toimivaltuuksiin.

Vanhusasiavaltuutetulle ehdotetun lain 4 §:ssä säädetty tiedonsaantioikeus ei syrjäyttäisi salassapitosäännöksiä eikä esitys siten puuttuisi perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämä suojaan taikka sen nojalla säädettyyn henkilötietojen suojaan.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus

LAKIEHDOTUS

Laki vanhusasiavaltuutetusta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 § *Vanhusasiavaltuutettu*

Ikääntyneiden aseman parantamiseksi ja oikeuksien edistämiseksi yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteydessä on vanhusasiavaltuutettu.

Vanhusasiavaltuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton.

2 § *Nimittäminen ja kelpoisuusvaatimukset*

Vanhusasiavaltuutetun nimittää valtioneuvosto enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Vanhusasiavaltuutetuksi nimitetty vapautuu hoitamasta muuta virkaa siksi ajaksi, jonka hän toimii valtuutettuna.

Vanhusasiavaltuutetun kelpoisuusvaatimuksena on virkaan soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, hyvä perehtyneisyys perus- ja ihmisoikeuksiin ja viran tehtävälleen sekä käytännössä osoitettu johtamistaito.

3 § *Tehtävät*

Vanhusasiavaltuutetun tehtävänä on edistää ikääntyneiden oikeuksien toteutumista.

Tehtävässään vanhusasiavaltuutetun tulee:

- 1) seurata ja arvioida ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista;
- 2) seurata lainsäädäntöä ja yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä arvioida niiden vaikutuksia ikääntyneisiin;
- 3) tehdä aloitteita ja antaa lausuntoja;
- 4) laatia ja teettää selvityksiä sekä julkaista raportteja;
- 5) edistää tiedotusta ja välittää ikääntyneitä koskevaa tietoa;
- 6) edistää yhteistyötä ikääntyneiden asioita käsittelevien sekä ikääntyneitä edustavien toimijoiden välillä.

4 § *Oikeus saada tietoja*

Vanhusasiavaltuutetulla on oikeus saada muilta viranomaisilta maksutta tehtäviensä hoidon kannalta tarpeellisia tietoja, jollei salassapitosäännöksistä muuta johdu.

5 § *Kertomus*

Vanhusasiavaltuutettu antaa valtioneuvostolle vuosittain kertomuksen toiminnastaan.

Vanhusasiavaltuutettu antaa lisäksi eduskunnalle kerran neljässä vuodessa kertomuksen.

6 § Henkilöstö

Vanhusasiavaltuutetulla on tarpeellinen määrä valtuutetun tehtäväälaan perehtyneitä esittelijöitä ja muuta henkilöstöä (*vanhusasiavaltuutetun toiminto*).

Vanhusasiavaltuutettu nimittää vanhusasiavaltuutetun toiminnon virkamiehet ja ottaa palvelukseen muun henkilöstön.

7 § Työjärjestys

Vanhusasiavaltuutettu hyväksyy toiminnalleen työjärjestyksen.

8 § Voimaantulo

Tämä laki tukee voimaan päivänä kuuta 2021.

Begäran om utlåtande om utkastet till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om äldreombudsmannen

Inledning

Justitieministeriet ber om utlåtande om utkastet till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om äldreombudsmannen.

I kommuner ber vi att begäran om utlåtande förmedlas till äldrerådet i kommunen.

Bakgrund

Statsminister Sanna Marins regeringsprogram har som mål att främja äldreanpassningen. Målet eftersträvas bland annat genom att en tjänst som ombudsman för äldreomsorgen och en byrå för ombudsmannen inrättas (s. 155).

Målsättningar

Propositionens syfte är att inrätta en självständig och oberoende myndighet, som bevakar hur de äldres rättigheter tillgodoses i vid mening i alla sektorer av samhället och för fram sina iakttagelser och de äldres perspektiv i den samhällseliga diskussionen och beslutsfattandet.

Det är fråga om en myndighet som kompletterar de myndigheter och andra aktörer som främjar och övervakar de äldres rättigheter. Syftet är att undvika överlappande uppgifter och befogenheter med andra myndigheter, och genom propositionen ändras inte befintliga myndigheters uppgifter eller befogenheter.

Syftet är att för ombudsmannen inrätta en motsvarande förvaltningsorganisation som för andra specialombudsmän för grundläggande och mänskliga rättigheter.

Svarsanvisningar för mottagare

Justitieministeriet ber remissinstanserna yttra sig om förslaget. I kommuner ber vi att begäran om utlåtande förmedlas till äldrerådet i kommunen. Också instanser som inte nämns i sändlistan kan lämna sina synpunkter till ministeriet. Utlåtandet kan lämnas på finska eller svenska.

Utlåtandet lämnas in genom att svara på vår begäran om utlåtande i tjänsten utlåtande.fi. Utlåtandet behöver inte sändas separat per e-post eller post till ministeriets

registratorskontor. För att kunna lämna ett utlåtande måste man registrera sig och logga in i utlåtande.fi. Närmare anvisningar om hur tjänsten används finns på webbplatsen utlåtande.fi under fliken Anvisningar > Bruksanvisningar. Stöd för hur man tar i bruk tjänsten kan begäras per e-post: lausuntopalvelu.om@om.fi.

Alla utlåtanden som lämnas in är offentliga och publiceras i tjänsten utlåtande.fi.

Tidtabell

Vi ber er lämna er utlåtanden in via tjänsten utlåtande.fi senast den 15 december 2020.

Beredare

Mer information ges av Corinna Tammenmaa, språkrättsråd, enhetschef, justitieministeriet (tfn 02951 50181).

Bilagor:

[Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta.pdf](#) - Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta

[Utkast till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om äldreombudsmannen.pdf](#) - Utkast till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om

äldreombudsmannen

Sändlista:

Akaan kaupunki
Alajärven kaupunki
Alavieskan kunta
Alavuden kaupunki
Asikkalan kunta
Askolan kunta
Auran kunta
Centre of Excellence in Research on Ageing and Care (CoE AgeCare)/
Teppo Kröger
Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
Eläkeliitto ry / toiminnanjohtaja Anssi Kemppi
Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU rf – Pensionärsbundens
intresseorganisation rf
Enonkosken kunta
Enontekiön kunta
Espoon kaupunki - Esbo stad
Etelä-Suomen AVI
Eurajoen kunta

Euran kunta
Evijärven kunta
Forssan kaupunki
Förbundet Svenska seniorer i Finland rf / sekreterare Kjell Wennström
Haapajärven kaupunki
Haapaveden kaupunki
Hailuodon kunta
Halsuan kunta
Haminan kaupunki
Hangon kaupunki - Hangö stad
Hankasalmen kunta
Harjavallan kaupunki
Hartolan kunta
Hattulan kunta
Hausjärven kunta
Heinolan kaupunki
Heinäveden kunta
Helsingin kaupunki - Helsingfors stad
Hirvensalmen kunta
Hollolan kunta
Honkajoen kunta
Huittisten kaupunki
Humppilan kunta
Hyrnsalmen kunta
Hyvinkään kaupunki
Hämeenkyrön kunta
Hämeenlinnan kaupunki
Ihmisoikeuskeskus
Ihmisoikeusliitto
Iin kunta
Iisalmen kaupunki
Iitin kunta
Ikaalisten kaupunki
Ikäinstituutti
Ikävihreät ry / pj Auni-Marja Vilavaara
Ilmajoen kunta
Ilomantsin kunta
Imatran kaupunki
Inarin kunta
Ingå kommun - Inkoon kunta
Isojoen kunta
Isokyrön kunta
Itä-Suomen AVI
Itä-Suomen yliopisto Vanhuusoikeuden asiantuntijoiden verkosto (VAASI)
/Henna Nikumaa
Jakobstad - Pietarsaaren kaupunki
Janakkalan kunta
Joensuun kaupunki
Jokioisten kunta
Joroisten kunta
Joutsan kunta

Juankosken kaupunki
Juukan kunta
Juupajoen kunta
Juvan kunta
Jyväskylän kaupunki
Jämijärven kunta
Jämsän kaupunki
Järvenpään kaupunki
Kaarinan kaupunki
Kaavin kunta
Kajaanin kaupunki
Kalajoen kaupunki
Kangasalan kunta
Kangasniemen kunta
Kankaanpään kaupunki
Kannonkosken kunta
Kannuksen kaupunki
Kansallinen senioriliitto ry
Karijoen kunta
Karkkilan kaupunki
Karstulan kunta
Karvian kunta
Kaskisten kaupunki - Kaskis stad
Kauhajoen kaupunki
Kauhavan kaupunki
Kauniaisten kaupunki - Grankulla stad
Kaustisen kunta
Keiteleen kunta
Kemijärven kaupunki
Kemin kaupunki
Keminmaan kunta
Kempeleen kunta
Keravan kaupunki
Keuruun kaupunki
Kihniön kunta
Kimitoö kommun - Kemiönsaaren kunta
Kinnulan kunta
Kirkkonummen kunta - Kyrkslätt kommun
Kiteen kaupunki
Kittilän kunta
Kiuruveden kaupunki
Kivijärven kunta
Kokemäen kaupunki
Kokkolan kaupunki - Karleby stad
Kolarin kunta
Konneveden kunta
Kontiolahden kunta
Korsholm kommun - Mustasaaren kunta
Korsnäs kommun
Kotkan kaupunki
Kouvolan kaupunki

Kristinestad - Kristiinankaupunki
Kronoby kommun - Kruunupyyn kunta
Kuhmoisten kunta
Kuhmon kaupunki
Kuntaliitto - Kommunförbundet
Kuopion kaupunki
Kuortaneen kunta
Kurikan kaupunki
Kustavin kunta
Kuusamon kaupunki
Kyyjärven kunta
Kärkölän kunta
Kärsämäen kunta
Lahden kaupunki
Laihian kunta
Laitilan kaupunki
Lapin AVI
Lapinjärven kunta - Lappträsk kommun
Lapinlahden kunta
Lappajärven kunta
Lappeenrannan kaupunki
Lapsiasiavaltuutetun toimisto
Lapuan kaupunki
Larsmo kommun - Luodon kunta
Laukaan kunta
Lehti & kumppanit Oy
Lemin kunta
Lempäälän kunta
Leppävirran kunta
Lestijärven kunta
Liedon kunta
Lieksan kaupunki
Limingan kunta
Liperin kunta
Lohjan kaupunki - Lojo stad
Loimaan kaupunki
Lopen kunta
Lounais-Suomen AVI
Loviisan kaupunki - Lovisa stad
Luhangan kunta
Lumijoen kunta
Luumäen kunta
Luvian kunta
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI
Malax kommun - Maalahden kunta
Marttilan kunta
Maskun kunta
Merijärven kunta
Merikarvian kunta
Miehikkälän kunta
Miina Sillanpään Säätiö / tj Eila Sorvari

Mikkelin kaupunki
Muhoksen kunta
Muistiliitto ry
Multian kunta
Muonion kunta
Muuramen kunta
Mynämäen kunta
Myrskylän kunta - Mörskom kommun
Mäntsälän kunta
Mänttä-Vilppulan kaupunki
Mäntyharjun kunta
Naantalin kaupunki
Nakkilan kunta
Nivalan kaupunki
Nokian kaupunki
Nousiaisten kunta
Nurmeksen kaupunki
Nurmijärven kunta
Nykarleby stad - Uusikaarlepyyn kaupunki
Närpes stad - Närpiön kaupunki
Oikeuskanslerin virasto
Omaishoitajaliitto / toiminnanjohtaja Sari Tervonen
Orimattilan kaupunki
Oripään kunta
Oriveden kaupunki
Oulaisten kaupunki
Oulun kaupunki
Outokummun kaupunki
Padajoen kunta
Paimion kaupunki
Paltamon kunta
Pargas stad - Paraisten kaupunki
Parikkalan kunta
Parkanon kaupunki
Pedersöre kommun - Pedersören kunta
Pelkosenniemen kunta
Pellon kunta
Perhehoitoliitto ry
Perhon kunta
Pertunmaan kunta
Petäjäveden kunta
Pieksämäen kaupunki
Pielaveden kunta
Pihtiputaan kunta
Pirkkalan kunta
Pohjois-Suomen AVI
Polvijärven kunta
Pomarkun kunta
Porin kaupunki
Pornaisten kunta
Porvoon kaupunki - Borgå stad

Posion kunta
Pudasjärven kaupunki
Pukkilan kunta
Punkalaitumen kunta
Puolangan kunta
Puumalan kunta
Pyhtään kunta - Pyttis kommun
Pyhäjoen kunta
Pyhäjärven kaupunki
Pyhännän kunta
Pyhärannan kunta
Pälkäneen kunta
Pöytyän kunta
Raahen kaupunki
Raision kaupunki
Rantasalmen kunta
Ranuan kunta
Raseborg stad - Raaseporin kaupunki
Rauman kaupunki
Rautalammin kunta
Rautavaaran kunta
Rautjärven kunta
Reisjärven kunta
Riihimäen kaupunki
Ristijärven kunta
Rovaniemen kaupunki
Ruokolahden kunta
Ruoveden kunta
Ruskon kunta
Rääkkylän kunta
Saarijärven kaupunki
Sallan kunta
Salon kaupunki
Sastamalan kaupunki
Sauvon kunta
Savitaipaleen kunta
Savonlinnan kaupunki
Savukosken kunta
Seinäjoen kaupunki
Sievin kunta
Siikaisten kunta
Siikajoen kunta
Siikalatvan kunta
Siilinjärven kunta
Simon kunta
Sipoon kunta - Sibbo kommun
Siuntion kunta - Sjundeå kommun
Sodankylän kunta
Soinin kunta
Someron kaupunki
Sonkajärven kunta

Sosiaali- ja terveysministeriö
Sotkamon kunta
Sulkavan kunta
Suomen senioriliike ry
Suomussalmen kunta
Suonenjoen kaupunki
Suvanto ry
Svenska pensionersförbundet rf
Sysmän kunta
Säkylän kunta
Taipalsaaren kunta
Taivalkosken kunta
Taivassalon kunta
Tammelan kunta
Tampereen kaupunki
Tasa-arvovaltuutetun toimisto
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
Tervolan kunta
Tervon kunta
Teuvan kunta
Tiedusteluvalvontavaltuutetun toimisto
Tietosuoja-valtuutetun toimisto
Ti. Kosken kunta
Tohmajärven kunta
Toholammin kunta
Toivakan kunta
Tornion kaupunki
Turun kaupunki - Åbo stad
Tuusniemen kunta
Tuusulan kunta
Tyrnävän kunta
Ulkoministeriö
Ulvilan kaupunki
Urjalan kunta
Utajärven kunta
Utsjoen kunta
Uuraisten kunta
Uusikaupunki
Vaalalan kunta
Vaasan kaupunki - Vasa stad
Valkeakosken kaupunki
Valtimon kunta
Valvira
Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto Valli ry
Vanhustyön keskusliitto - Centraförbundet för de gamlas väl ry
Vantaan kaupunki - Vanda stad
Varkauden kaupunki
Vehmaan kunta
Vesannon kunta
Vesilahden kunta
Vetelin kunta

Vieremän kunta
Vihdin kunta
Viitasaaren kaupunki
Vimpelin kunta
Virolahden kunta
Virtain kaupunki
Vörå kommun - Vöyrin kunta
Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
Ylitornion kunta
Ylivieskan kaupunki
Ylöjärven kaupunki
Ypäjän kunta
Ålands landskapsregering
Ähtärin kaupunki
Äänekosken kaupunki

Lausunnonantajan lausunto

Kan man enligt er uppfattning främja och förbättra de äldres rättigheter genom propositionen?

Har ni synpunkter på de uppgifter som föreskrivits för ombudsmannen?

Övriga synpunkter på utkastet till proposition

Suurpää Helka Johanna
OM

Tammenmaa Corinna
OM

Vanhusneuvosto 18.11.2020

Vanhusneuvoston asiantuntijaedustajat Vantaan kaupungin eri toimialoilta sekä Vantaan seurakuntayhtymästä esittelevät lyhyesti oman toimialansa/seurakuntayhtymän ajankohtaisia asioita, jotka saattaisivat kiinnostaa vanhusneuvostoa.

Esitys:

Merkitään tiedoksi.

Käsittely:

Kaupunkiympäristön toimiala:

Ei tiedotettavaa.

Kaupunkikulttuurin toimiala:

Museot auenneet normaalisti ja museoissa huomioidaan voimassa olevat ohjeistukset.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala:

Vanhus- ja vammaispalveluiden Projektipäällikkö esitteli lääkeannostelun automaattipalvelun hankintaa ja Kuusikko-kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia.

Vanhusneuvosto nostanut aiheeseen liittyen esille huolensa ihmiskontaktin vähenemisestä ja piti tärkeänä kotihoidon kehittämistä ja kehittämistyössä huomioimaan asiakaskunnan esille nostamat toiveet.

Hyvinvointiohjelman väliarviointi Vantaalla siirretään käsiteltäväksi seuraavaan kokoukseen.

Vantaan seurakuntayhtymä:

Vantaan seurakuntayhtymän diakoni Mariela Salminen esitteli Vantaan seurakuntayhtymän seniori-hanketta, joka alkanut. Seurakuntayhtymän järjestämä hyvinvointiviikko siirretty syksystä maaliskuuhun 2021. Omaishoitajien keskuudessa nähtävissä väsymystä. Tikkurilan uusi kirkko valmistumassa tammikuussa 2021.

Päätös:

Merkitään tiedoksi.

IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN HYVINVOINTISUUNNITELMA: Tekojen toteutuminen vuonna 2019		
Päämäärä: liikunnallinen elämäntapa ja liikunnan harrastaminen lisääntyvät		Teon toteuma*
1.	Mahdollistetaan ikäihmisten parempi ja turvallinen liikkuminen kodissa ja kodin ulkopuolella toiminta- ja liikuntakyvyn ylläpitämiseksi.	2
2.	Ikäihmisille tarjotaan erilaisia ulkoilu-, liikunta- ja kuntoutuspalveluja päiväaikaan.	2
Päämäärä: Tupakointi ja alkoholin käyttö vähenevät		
3.	Ikäihmisten tupakointiin ja alkoholin käyttöön kiinnitetään huomiota ja tarjotaan tukea tupakoinnin ja/ tai alkoholin käytön vähentämiseen tai lopettamiseen.	2
4.	Asiakaskontakteissa huomioidaan tupakointi ja alkoholin käyttö, ja lisätään menetelmiä, joilla ikäihminen arvioi omaa tupakointiaan ja/tai alkoholin käyttöönsä.	3
Päämäärä: Alueiden väliset hyvinvointierot vähenevät		
5.	Palvelujen kohdentamisessa tarkastellaan ikäihmisten ja vammaisten palvelujen tarvetta, ja palveluja kohdennetaan niille alueille, joissa asuu paljon palvelun kohderyhmän asiakkaita.	3
6.	Alueiden kehittämisessä huomioidaan ikäihmisten ja vammaisten erityistarpeet, mm. esteetön ja turvallinen ympäristö.	2
Päämäärä: Asukkaiden väliset hyvinvointierot vähenevät		
7.	Ikäihmisille suunnattuja harrastusmahdollisuuksia ja vapaa-ajan toimintaa järjestetään yhteistyössä.	2
8.	Osana ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelmaa kaupunki tekee selvityksen kotona yksin asuvien ikäihmisten kokemasta yksinäisyydestä ja millä keinoin sitä voidaan lieventää	2
9.	Mahdollistetaan ikäihmisten osallistuminen yhteisölliseen toimintaan.	2
10.	Järjestetään ikäihmisille erilaisia tapahtumia ja kohtaamispaikkoja sekä huomioidaan heidän tarpeensa kaupunginosatapahtumien järjestämisessä.	2
11.	Tilaisuuksien järjestämisessä hyödynnetään ikäihmisille tuttuja kohtaamispaikkoja ja ikäihmisten tarpeet huomioidaan tapahtumien tiedottamisessa.	2
12.	Ikäihmisten osallistumismahdollisuuksien lisäämisessä käytetään erilaisia työmenetelmiä ja tiedotuskanavia.	2
13.	Luodaan ruotsinkieliselle väestölle mahdollisuuksia kohtaamiselle ja verkostoitumiselle Svenska rum -toimintaa kehittämällä.	3
14.	Lisätään mahdollisuuksia ilmoittaa huolesta ja lisätään asiakastyötä tekevien viranomaisten yhteistyötä ja yhteisöllisyyttä lisääviä työtapoja.	2
15.	Ikäihmisiä (esim. vammaiset ikääntyneet, sotaveteraanit, etniset ryhmät) lähestytään heidän omien yhteisöjensä kautta ja lisätään tiedottamista esim. omaishoidon tuesta, asumistuesta ja toimeentulotuesta.	2
16.	Tiedottamisessa ja palvelujen käytössä huomioidaan digitalisaation haasteet.	2
17.	Lisätään työmenetelmiä esim. etsivään vanhustyöhön.	2
18.	Vanhus- ja vammaisneuvostot ja erilaiset seniorijärjestöt ovat mukana palvelujen kehittämisessä.	2

* 1= toteutunut, 2= toteutunut osittain, 3= ei toteutunut/ alkuvaiheessa

IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN HYVINVOINTISUUNNITELMA:

Toteutuneet toimenpiteet eri palvelualueilla 31.12.2019 mennessä.

A. Vantaalaisten terveys ja hyvinvointi vahvistuvat terveellisempien elintapojen myötä:

- Liikunnallinen elämäntapa ja liikunnan harrastaminen lisääntyvät
- Tupakointi ja alkoholin käyttö vähenevät

Päämäärä: liikunnallinen elämäntapa ja liikunnan harrastaminen lisääntyvät

1. *Ohjelmatasoinen toimenpide: Luodaan monipuoliset, tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset mahdollisuudet liikunnallisen elämäntavan omaksumiselle*

Teko	Tekojen toteutuminen
1. Mahdollistetaan ikäihmisten parempi ja turvallinen liikkuminen kodissa ja kodin ulkopuolella toiminta- ja liikuntakyvyn ylläpitämiseksi.	1. Hyväkuntoiset ikääntyneet • Alueiden kehittämisessä huomioidaan ikäihmisten erityistarpeet mm. riittävä valaistus, esteetön ympäristö ja turvallinen ympäristö. Järjestetään tarvittaessa turvallisuuskävelyitä eri alueilla ja erillisiä tilaisuuksia koskien keskustojen kehittämistä (Kaupunkisuunnittelu, Kadut ja puistot). • Vantaa-infoissa on päivittäistä neuvontaa arkipäivän liikkumisesta. Lisäksi on mm. joukkoliikkeen käyttämiseen ja liikkumista tukevaan elämäntapaan liittyviä infoja ja Menokaveri-toiminnan esittelyä (Kuntalaispalvelut). • Seniorineuvonnassa annetaan ohjausta ja neuvontaa ikääntyneiden liikkumiseen (Vanhus- ja vammaispalvelut, Kotona asumisen tuki). • Kuntoutuksen palveluita tarjotaan laaja-alaisesti koko Vantaalla ja sen perusajatus on, että asiakkaat pyritään motivoimaan liikkumaan ja huolehtimaan toimintakyvystään itsenäisesti (Terveyspalvelut, Kuntoutus). 2. Kotihoidon piirissä tai ympärivuorokautisessa hoidossa olevat ikääntyneet • Jokaisen ikäihmisen arkeen kuuluu liikunta ja liikkuminen, mm. hoivakotien kuntoilunurkkausten avulla. Jokaiselle erityisasumisen asiakkaalle laaditaan yksilöllinen hoito- ja palvelusuunnitelma, jonka mukaan palveluita toteutetaan ja

	arvioidaan. Erillisten kuntoutus- ja arviointiyksiköiden toiminta perustuu ikäihmisten mahdollisimman itsenäiseen kotona asumisen mahdollistamiseen (Vanhus- ja vammaispalvelut, Erityisasuminen). • Liikuntaa korostetaan Vantaan sairaalan kuntoutumisessa ja kotiutumisessa. Päiväsairaalakuntoutusta kehitetään, jonka myötä liikunta on merkittävässä roolissa toimintakyvyn ylläpitämisessä (Vanhus- ja vammaispalvelut). • Kuntouttavan päivätoiminnan ryhmissä korostetaan ulkoilua, liikuntaa ja lihaskunnon ylläpitämistä, asiakkaan mukaan annetaan kirjalliset ohjeet. (Vanhus- ja vammaispalvelut, Kotona asumisen tuki). • Osana Gerometroverkoston kuntoutuksen kehittämistavoitetta on kotihoidossa korostettu ja ohjeistettu asiakkaan arkiliikunnan merkitystä tärkeänä kotona asumista tukevana toimintana (Vanhus- ja vammaispalvelut, Kotona asumisen tuki).
--	--

2. Ohjelmatasoinen toimenpide: Vähän liikkuvia kannustetaan liikkumaan aikaisempaa enemmän.

Teko

Tekojen toteutuminen

2. Ikäihmisille tarjotaan erilaisia ulkoilu-, liikunta- ja kuntoutuspalveluja päiväaikaan.	1. Hyväkuntoiset ikääntyneet • Ikäihmisille on tarjolla monipuolisesti liikuntaryhmiä päiväaikaan. Senioreille suunnattuja vertaisryhmiä on lisätty, v. 2019 uutena lajina kävelyfutis (Liikuntapalvelut). • Korson terveysaseman tiloissa on Woimanurkka-kuntosali, jonka ohjaajatoiminta on vapaaehtoista vertaistoimintaa (Liikuntapalvelut, Terveyspalvelut). • Asukastiloilla on päivittäisiä jumppahetkiä ikäihmisille (Kuntalaispalvelut). • Aikuisopiston laaja liikuntaryhmien tarjonta sekä "Juttutupa"-kurssit afaatikoille yhteistyössä Aivoliiton kanssa (Aikuisopisto). 2. Kotihoidon piirissä tai ympärivuorokautisessa hoidossa olevat ikääntyneet • Liikuntaa ja liikkumista tarjotaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan palveluissa (Vanhus- ja vammaispalvelut, Terveyspalvelut). • Erityisasumisen laadunvalvonnassa kiinnitetään erityistä huomiota asukkaiden ulkoiluun sekä aktiivisen arjen toteutumiseen (Vanhus- ja vammaispalvelut, Ostopalvelut)
--	--

Päämäärä: Tupakointi ja alkoholin käyttö vähenevät

3. Ohjelmatasoinen toimenpide: Lisätään avointa keskustelua tupakoinnista ja alkoholin käytöstä.

Teko

Tekojen toteutuminen

1. Ikäihmisten tupakointiin ja alkoholin käyttöön kiinnitetään huomiota ja tarjotaan tukea tupakoinnin ja/ tai alkoholin käytön vähentämiseen tai lopettamiseen.

1. Hyväkuntoiset ikääntyneet

- Ehkäisevän päihdetyön yksikön tupakoinnin lopettamiseen tähtäävässä työssä on ollut kaksi ryhmää päihdeasiakkaille ja heidän kanssaan työskenteleville. Tupakkatyön yksilöasiakkaista noin 30 % on yli 60-vuotiaita (Terveyspalvelut).
- Senioreiden asiakasohjauksessa on yhteistyössä viranomaisistahojen kanssa tehty huoli-ilmoitusten jatkotoimenpiteistä yhteinen työskentelymalli (Vanhus- ja vammaispalvelut, Kotona asumisen tuki).
- Maahanmuuttajapalvelujen KOTO-tiimi yhteistyössä Jade-keskuksen kanssa on järjestänyt ikääntyvien somalimiesten ryhmässä tietoisuuden tupakoinnin, alkoholin ja khatin vaikutuksista terveydelle (Maahanmuuttajapalvelut).
- Suun terveydenhuollon vastaanottokäynneillä taustaterveystietona kysytään tupakointitietoa (Suun terveydenhuolto).

2. Kotihoidon piirissä tai ympärivuorokautisessa hoidossa olevat ikääntyneet

- Palveluasumisessa asuvien päihteitä käyttävien asukkaiden kohdalla noudatetaan aktiivisen puheeksioton toimintamallia ja pyritään yhdessä löytämään elämään sisältöä ilman päihteitä. Tehdään tiivistä yhteistyötä tarvittaessa päihdepalvelujen ja eri järjestötoimijoiden kanssa (Vanhus- ja vammaispalvelut, Erityisasuminen).
- Puheeksiottoa on alkoholin käyttöön ja tupakointiin liittyen (Vanhus- ja vammaispalvelut, Vantaan sairaala).
- Aktiivinen puheeksiotto päihteisiin liittyen (Vanhus- ja vammaispalvelut, Kotona asumisen tuki)
- Suun terveydenhuollon vastaanottokäynneillä taustaterveystietona kysytään tupakointitietoa.

4. Ohjelmatasoinen toimenpide: Tehostetaan kohdennettua ennaltaehkäisyä ja tukea tupakoinnin ja alkoholin käytön lopettamiseen.

Teko

Tekojen toteutuminen

2. Asiakaskontakteissa huomioidaan tupakointi ja alkoholin käyttö, ja lisätään menetelmiä, joilla ikäihminen arvioi omaa tupakointiaan ja/tai alkoholin käyttöönsä.

1. Hyväkuntoiset ikääntyneet

- Suun terveydenhuollon hoitokäynneillä kysytään päihteiden käytöstä ja tieto kirjataan potilastietoihin.
- Maahanmuuttajapalvelujen KOTO-tiimin venäjänkielisille on ryhmätoiminnan sisällä järjestetty terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä tiedotuksia mm. alkoholista ja diabeteksestä (Maahanmuuttajapalvelut).

2. Kotihoidon piirissä tai ympärivuorokautisessa hoidossa olevat ikääntyneet

- Terveyspalveluiden ja Vanhus- ja vammaispalvelujen asiakaskontakteissa huomioidaan päihteiden käyttö (Terveyspalvelut, Vanhus- ja vammaispalvelut).

B. Hyvinvointierot vähenevät:

- Alueiden väliset hyvinvointierot vähenevät
- Asukkaiden väliset hyvinvointierot vähenevät

Päämäärä: Alueiden väliset hyvinvointierot vähenevät

5. Ohjelmatasoinen toimenpide: Lisätään alueellisesti kohdennettua myönteistä erityiskohtelua.

<i>Teko</i>	<i>Tekojen toteutuminen</i>
1. Palvelujen kohdentamisessa tarkastellaan ikäihmisten ja vammaisten palvelujen tarvetta, ja palveluja kohdennetaan niille alueille, joissa asuu paljon palvelun kohderyhmän asiakkaita.	1. Hyväkuntoiset ikääntyneet • Uusia asukastiloja on perustettu Korsoon, Mikkolaan ja Tikkurilaan (Kuntalaispalvelut). • Tikkurilaan on perustettu uusi korttelikerho vapaaehtoistoiminnan tuella (Vanhus- ja vammaispalvelut, Kotona asumisen tuki). 2. Kotihoidon piirissä tai ympärivuorokautisessa hoidossa olevat ikääntyneet • Kotona asumisen tuen palvelut ovat lähellä asiakasta, useimmat omassa kaupunginosassa (Vanhus- ja vammaispalvelut, Kotona asumisen tuki).

6. Ohjelmatasoinen toimenpide: Kehitetään alueiden viihtyisyyttä ja turvallisuutta.

<i>Teko</i>	<i>Tekojen toteutuminen</i>
2. Alueiden kehittämisessä huomioidaan ikäihmisten ja vammaisten erityistarpeet, mm. esteetön ja turvallinen ympäristö.	1. Hyväkuntoiset ikääntyneet • Ikäihmisten ja vammaisten osalta huomioidaan erityistarpeita, kuten riittävä valaistus, esteetön ympäristö ja turvallinen ympäristö. Tarvittaessa järjestetään turvallisuuskävelyitä eri alueilla ja erilaisia tilaisuuksia koskien keskustojen kehittämistä (Kaupunkisuunnittelu, Kadut ja puistot). • Yleisesti palvelutuotannossa huomioidaan ikäihmiset mm. varmistamalla tilojen esteettömyys (Kuntalaispalvelut). 2. Kotihoidon piirissä tai ympärivuorokautisessa hoidossa olevat ikääntyneet • Uudiskohteiden rakentamisessa kiinnitetään erityishuomio esteettömyyteen (Vanhus- ja vammaispalvelut, Erityisasuminen).

Päämäärä: Asukkaiden väliset hyvinvointierot vähenevät

7. Ohjelmatasoinen toimenpide: Kehitetään harrastusmahdollisuuksia niin, että yhä useammalla on mahdollisuus harrastaa.

Teko

Tekojen toteutuminen

3. Ikäihmisille suunnattuja harrastusmahdollisuuksia ja vapaa-ajan toimintaa järjestetään yhteistyössä.

1. Hyväkuntoiset ikääntyneet

- Ikäihmisille suunnattuja harrastusmahdollisuuksia ja vapaa-ajan toimintaa on Vantaalla:
 - Kulttuuripalveluilla on monipuolisesti toimintaa: esitykset, näyttelyt ja tapahtumat (Kulttuuripalvelut)
 - Vantaan kaupunginmuseon ja Vantaan taidemuseo Artsin työpajat senioreille (Kulttuuripalvelut).
 - Aikuisopiston laaja kurssitarjonta (Aikuisopisto).
 - Maahanmuuttajapalvelujen KOTO-tiimin ikääntyville maahanmuuttajille suunnatut ryhmätoiminnot Havukoski, Koivukylä ja Myyrmäki alueilla.

2. Kotihoidon piirissä tai ympärivuorokautisessa hoidossa olevat ikääntyneet

- Seniorineuvonnassa on tarjolla tietoa alueiden yhteisöistä, tapahtumista ja tilaisuuksista. Yhteistyötä on kuitenkin kehitettävä muiden Vantaan kaupungin toimijoiden kanssa, jotta ikääntyneille tarjolla olevat palvelut ovat kattavasti käytössä (Vanhus- ja vammaispalvelut, Kotona asumisen tuki)
- Erityisasumisessa vastataan asukkaiden yksilöllisiin harrastustoiveisiin omien ryhmätoimintojen ja yksilöllisten ratkaisujen turvin, joissa hyödynnetään kaikkien eri toimijoiden harrastustarjontaa ja tähän kiinnitetään erityistä huomiota myös laadunvalvonnassa (Vanhus- ja vammaispalvelut, Erityisasuminen, Ostopalvelut).
- Palvelutalojen ja vanhustenkeskusten asukkaille tarjotaan taidenäyttelyitä, musiikki-, teatteri-, nukketeatteri ja tanssiesityksiä (Kulttuuripalvelut, Aikuisopisto, Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala).

8. Ohjelmatasoinen toimenpide: Lisätään mahdollisuuksia ihmisten kohtaamiselle ja vuorovaikutukselle.

Teko

Tekojen toteutuminen

4. Osana ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelmaa kaupunki tekee selvityksen kotona yksin asuvien ikäihmisten kokemasta yksinäisyydestä ja millä keinoin sitä voidaan lieventää, esimerkiksi vanhusten

1. Hyväkuntoiset ikääntyneet

- Yksinäiset vanhukset Vantaalla selvitys tehty ja esille nousseet toimenpide-ehdotukset ovat työn alla (Vanhus- ja vammaispalvelut, Vanhusten päivätoiminta/ vapaaehtoistoiminta ja Hyvätyö toiminta).
- Tavoitteena aloittaa syksyn 2020 aikana ikääntyville maahanmuuttajille suunnattu päivätoiminta Vanhuspalvelujen päivätoimintatiloissa Maahanmuuttajapalvelujen KOTO-tiimin vetämänä. Kohderyhmänä erityisesti venäjänkieliset ikäihmiset (Maahanmuuttajapalvelut).

lisääntyvän päivätoiminnan kautta.

5. Mahdollistetaan ikäihmisten osallistuminen yhteisölliseen toimintaan.

1. Hyväkuntoiset ikääntyneet

- Syrjäytymisen ehkäisyyn on pureuduttu selkeyttämällä Vantaa-infon roolia neuvonnan ja asioinnin tukena suhteessa kaupungin asiantuntijapalveluihin. Asukastilat mahdollistavat ikäihmiselle suunnattuja harrastusmahdollisuuksia ja vapaa-ajan toimintaa alueellisesti (Kuntalaispalvelut).
- Kulttuuriluotsin kanssa voi lähteä tutustumaan eri kulttuurikohteisiin museoista teattereihin (Kulttuuripalvelut).
- Valtaosa Aikuisopiston kurssitoiminnasta on yhteisöllistä (Aikuisopisto).

2. Kotihoidon piirissä tai ympärivuorokautisessa hoidossa olevat ikääntyneet

- Sairaalahoidon aikana on tarjolla harrastusmaista osallisuutta tukevaa toimintaa. Sairaalahenkilökunnan tietoisuutta on lisätty harrastamisen mahdollisuuksista, jotta potilaita osataan ohjata kotiutumisvaiheessa harrastustoiminnan pariin. Varmistetaan kotiutumisen yhteydessä potilaan mahdollisuudet osallisuuteen ja virikkeellisyteen yhdessä palveluohjauksen kanssa (Terveyspalvelut).
- Yhteisillä ryhmäharrastustoiminnoilla lisätään yhteisöllisyyttä ja vähennetään yksinäisyyden kokemusta. Jatkossa kuntalaisille mahdollistetaan osallistuminen sähköisten palveluiden välityksellä (Vanhus- ja vammaispalvelut, Erityisasuminen).
- Käynnistettiin uusi korttelikerho Tikkurilaan vapaaehtoistoiminnan tuella. Yhteensä toiminnassa oli seitsemän korttelikerhoa eri puolilla Vantaata (Vanhus- ja vammaispalvelut, Kotona asumisen tuki).
- Hyödynnetty paljon uusia digitaalisia vuorovaikutuskeinoja mm. läheiskohtaamisissa sekä striimatuissa virtuaalikonserteissa (Vanhus- ja vammaispalvelut, Ostopalvelut).

6. Järjestetään ikäihmisille erilaisia tapahtumia ja kohtaamispaikkoja sekä huomioidaan heidän tarpeensa kaupunginosatapahtumien järjestämisessä.

1. Hyväkuntoiset ikääntyneet

- Luodaan kohtaamispaikkoja eri ryhmille. Asemakaavassa voidaan osoittaa esimerkiksi aukiota, pihakatuja ja yhteispihoja sekä määrittää vaadittavaa kerrosalaa kylätaloille ja muille yhteis- ja kerhotiloille. Kaupunkisuunnittelu on osallistanut eri ryhmiä suunnitteluun monin tavoin (Kaupunkisuunnittelu).
 - Vantaa-infoissa järjestetään monipuolisesti ikäihmisille suunnattuja infoja. Asukastilat mahdollistavat kohtaamisen ja niissä järjestetään mm. yhteisöruokailuja Tikkurilassa, Korsossa, Mikkolassa, Koivukylässä ja Myyrmäessä (Kuntalaispalvelut).
 - Festivaaleilla on tarjolla ikäihmisille suunnattua ohjelmaa. Esimerkiksi Tanssin viikot ja Matineaelokuvien Hopeatähtisarja. Armas-festivaali on suunnattu senioreille ja ikäihmisille (Kulttuuripalvelut).
-

	• Erilaisten aktiviteettien muotoilussa ja tarjonnassa huomioidaan enenevässä määrin ikääntyvän väestön monimuotoistuminen, jotta huomioidaan myös tämän kasvavan ryhmän tarpeet. Toimitaan periaatteella “Yhdessä jos mahdollista – erikseen jos tarpeen”.
7. Tilaisuuksien järjestämisessä hyödynnetään ikäihmisille tuttuja kohtaamispaikkoja ja ikäihmisten tarpeet huomioidaan tapahtumien tiedottamisessa.	1. Hyväkuntoiset ikääntyneet • Vantaa-infot tiedottavat kaupungin ja muiden toimijoiden tarjoamista vapaa-ajan mahdollisuuksista. Infojen omista ikäihmisille suunnatuista tapahtumista tiedotetaan esim. Seniorimenoissa ja Asukaslehdessä (Kuntalaispalvelut). • Kaksi kertaa vuodessa järjestetään asukasfoorumeja, joiden lisäksi on Alueen päiviä, jotka tavoittavat ikäihmiset hyvin. Tilaisuuksia jalkaudutaan markkinoimaan alueille (Kuntalaispalvelut). • Seniorineuvonnan työntekijä jalkautuu Vantaa-infoon kaksi kertaa viikossa (Vanhus- ja vammaispalvelut, Kotona asumisen tuki). • Aikuisopiston opinto-ohjelma on saatavissa painotuotteena. 2. Kotihoidon piirissä tai ympärivuorokautisessa hoidossa olevat ikääntyneet • Asumisyksiköissä järjestetään tapahtumia omille asukkaille sekä lähialueen asukkaille yhteistyössä eri toimijoiden kuten seurakunnan ja 3.sektorin toimijoiden kanssa (Vanhus- ja vammaispalvelut, Ostopalvelut).
8. Ikäihmisten osallistumismahdollisuuksien lisäämisessä käytetään erilaisia työmenetelmiä ja tiedotuskanavia.	1. Hyväkuntoiset ikääntyneet • Aikuisopiston tiedotuskanavat: painettu opinto-opas, ilmonet.fi-palvelu, nettisivut, ilmoittautuminen ja opintoneuvonta myös henkilökohtaisesti tai puhelimitse. 2. Kotihoidon piirissä tai ympärivuorokautisessa hoidossa olevat ikääntyneet • Hyödynnetty osallistumisen mahdollistajana digitaalisia välineitä sekä sosiaalista mediaa (Vanhus- ja vammaispalvelut, Ostopalvelut). •
9. Luodaan ruotsinkieliselle väestölle mahdollisuuksia kohtaamiselle ja verkostoitumiselle Svenska rum -toimintaa kehittämällä.	1. Hyväkuntoiset ikääntyneet • Aikuisopisto järjestää kysynnän mukaan ruotsinkielistä kurssitoimintaa.

9. Ohjelmatasoinen toimenpide: Ennaltaehkäistään ja puututaan kiusaamiseen ja väkivaltaan.

Teko

Tekojen toteutuminen

1. Lisätään mahdollisuuksia ilmoittaa huolesta ja lisätään asiakastyötä tekevien viranomaisten yhteistyötä ja yhteisöllisyyttä lisääviä työtapoja.

1. Hyväkuntoiset ikääntyneet

- Kuntalaispalveluiden valmistelemia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen avustuksia kohdennetaan mm. ikääntyneiden toimintakykyä ja yhteisöllisyyttä edistävään toimintaan.
- Seniorineuvonnassa on yhteistyössä viranomaistahojen kanssa tehty huoli-ilmoitusten jatkotoimenpiteistä yhteinen työskentelymalli. Seniorineuvonta tekee alueellista verkostoyhteistyötä järjestöjen, yritysten ja yhteisöjen kanssa (Vanhus- ja vammaispalvelut, Kotona asumisen tuki).

2. Kotihoidon piirissä tai ympärivuorokautisessa hoidossa olevat ikääntyneet

- Potilaiden sosiaalisten tilanteiden, avun tarpeen ja tukiverkon kartoitus tehdään sairaalahoidon aikana, minkä myötä tarvittaessa ohjataan palveluiden piiriin. Sosiaaliohjauksessa priorisointi kohdistetaan yksinäisiin ja yksinäisyyttä kokeviin potilaisiin. Jatkossa: Tunnistetaan riskitekijöihin kuuluvat potilaat ja tuetaan heitä hoitojakson aikana sosiaaliohjauksen avulla (Vanhus- ja vammaispalvelut, Vantaan Sairaala).

10. Ohjelmatasoinen toimenpide: Tunnistetaan apua tarvitsevat, tarjotaan kokonaisvaltaista tukea ja varmistetaan, että kukaan ei jää syrjään.

Teko

Tekojen toteutuminen

2. Ikäihmisiä (esim. vammaiset ikääntyneet, sotaveteraanit, etniset ryhmät) lähestytään heidän omien yhteisöjensä kautta ja lisätään tiedottamista esim. omaishoidon tuesta, asumistuesta ja toimeentulotuesta.

1. Hyväkuntoiset ikääntyneet

- Vantaa-infoissa päivystää matalan kynnyksen neuvontapalveluita, kuten seniorineuvontaa ja vammaisneuvontaa. Ikäihmisille on järjestetty infotilaisuuksia heille suunnatuista palveluista, kuten asumisesta, toimeentulosta ja Maisa-palvelusta (Kuntalaispalvelut, Vanhus- ja vammaispalvelut).
- Maahanmuuttajajärjestöjen KOTO-tiimin sähköisessä Tiedotteita-julkaisussa, jota tilaavat myös maahanmuuttajajärjestöt, on markkinoitu erilaisia tapahtumia. Ikääntyvien maahanmuuttajien ryhmätoiminnoissa on kerrottu olemassa olevasta tarjonnasta, etuisuuksista ja tuista, sekä ryhmänä on osallistuttu erilaisiin tiedotustilaisuuksiin. KOTO-tiimi on yhteistyössä somaliyhdistys Tusmo ry:n kanssa tarjonnut tiloissaan ikääntyville somalimiehille tiedotusta, virkistystä ja hyvinvointiin liittyviä aiheita (Maahanmuuttajajapalvelut).
- Maahanmuuttajajapalvelut hyödyntää tiedotuksessa maahanmuuttajataustaisia järjestöjä ja verkostoja, jotta tavoitetaan vantaalaiset ikääntyvät maahanmuuttajat.

3. Tiedottamisessa ja palvelujen käytössä huomioidaan digitalisaation haasteet.	1. Hyväkuntoiset ikääntyneet • Digisyrjäytymisen ehkäisemiseksi on satsattu digitukeen, jossa annetaan tukea sähköiseen asiointiin erityisesti yhteistyökumppaneiden ja kaupungin palveluista. Yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa järjestetään digiaiheisia infoja ja digilaitteiden käytön opastusta. Asioinnin ja digituen verkoston tavoitteena on helpottaa pääsyä sähköisiin palveluihin. Kuntalaispalvelut on mukana Uudenmaan digituki-pilotissa, jonka tavoitteena on kehittää verkostotoimintaa ja luoda mallia digitukeen (Kuntalaispalvelut). • Asukastiloissa saa digitukea asiointiin ja digituen tarvetta hoidetaan osana Koivukylän Kafnetin normaalia toimintaa (Kuntalaispalvelut). • Aikuisopiston tiedotuskanavat ovat monipuoliset: painettu opinto-opas, ilmonet.fi-palvelu, nettisivut, ilmoittautuminen ja opintoneuvonta myös henkilökohtaisesti tai puhelimitse. • Liikuntapalveluilla toimii puhelinneuvonta ja ohjatun liikunnan kurssiohjelma on saatavissa painotuotteena. 2. Kotihoidon piirissä tai ympärivuorokautisessa hoidossa olevat ikääntyneet • Puhelinneuvontana tarjotaan mm. asumisen ohjausta ikääntyneille ja vammaisille (Vanhus- ja vammaispalvelut, Ostopalvelut).
4. Lisätään työmenetelmiä esim. etsivään vanhustyöhön.	• Vuonna 2020 käynnistetään etsivän vanhustyön pilotti, jonka tavoitteena löytää syrjään jääneet ja yksinäisyyttä kokevat ikääntyneet. Heidän kanssaan on tarkoitus löytää keinoja/toimintaa, jotka lisäävät hyvinvointia ja mielekästä arkea kotona (Vanhus- ja vammaispalvelut, Vanhusten päivätoiminta/ vapaaehtoistoiminta ja Hyvätö toiminta).
5. Vanhus- ja vammaisneuvostot ja erilaiset seniorijärjestöt ovat mukana palvelujen kehittämisessä.	• Vanhusneuvoston kokouksissa on huhtikuusta 2018 lähtien käsitelty kaupungin palveluiden kehittämiseen liittyviä kysymyksiä, mm. Vantaan palveluverkkosuunnitelmaa, josta vanhusneuvosto antoi myös lausunnon, ja iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palveluiden riittävyys ja laatu -raporttia. • Vammaisneuvosto on antanut lausuntoja ja kannanottoja kaupungin palveluista (mm. kuljetuspalvelujen järjestäminen) sekä käsitellyt muuten kokouksissaan aktiivisesti eri palveluihin liittyviä aiheita, syksyllä 2019 mm. terveysasemien ruuhkaisuutta. • Vanhus- ja vammaisneuvostot toteuttivat keväällä 2019 yhdessä kyselyn taustajärjestöilleen kuljetuspalvelujen kilpailutuksesta, ja vanhus- ja vammaispalveluissa hyödynnettiin vastauksia kuljetuspalvelun palvelukuvausta kirjoitettaessa. Molemmille neuvostoille on esitelty myös Apotin asiakasportaalia Maisaa, josta neuvostot ovat antaneet palautetta.

Vanhusneuvosto 18.11.2020

1. PKS-seudun vanhusneuvostojen etäkokous järjestettiin 20.10.2020. Vantaan vanhusneuvostosta mukana kokouksessa Leena Lauren, Eija Salmenkivi, Timo Lahtinen sekä Vanhusneuvoston koordinaattori Kalle-Pekka Hietala (Liite)
2. Valtakunnalliset vanhusneuvostopäivät 21.10.2020.
3. Kaupungin turvallisuussuunnittelun ohjausryhmän asettaminen. Viranhaltijapäätös 28.10.2020.
 - a. Vantaan kaupungin turvallisuussuunnittelusta tulossa Vanhusneuvoston kokoukseen kertomaan ohjausryhmän puheenjohtaja, Poliisikoordinaattori Markus Hammarström.
4. WHO Global network for age-friendly cities and communities – verkoston esittely Kaupunkikulttuurin toimialan johtoryhmän kokouksessa 3.11.2020. Toimialan johtoryhmä päätti kokouksessaan tukea liittymistä verkostoon ja viedä asia käsiteltäväksi kaupungin johtoryhmään.
5. Vanhusneuvoston joulukuun tulossa Kaupunkiympäristön toimialan vuorovaikutussuunnittelija Pia Tasanko-Lavikainen esittelemään Vantaan ratikka-hanketta.

Esitys:

Merkitään tiedoksi.

Päätös:

Merkitään tiedoksi.

28.10.2020

VD/8903/00.01.01.01/2020

Kaupunkistrategian ja johdon toimiala /
Kaupunginjohtaja Viljanen Ritva

Kaupungin turvallisuussuunnittelun ohjausryhmän asettaminen

Turvallisuussuunnittelu on pitkäjänteinen, järjestelmällinen ja koordinoitu prosessi paikallis- tai aluetason turvallisuuskysymysten ratkaisemiseksi eri toimijoiden yhteistyönä. Turvallisuussuunnittelun tavoitteena on ennalta ehkäistä ja torjua onnettomuuksia ja tapaturmia, rikoksia sekä häiriöitä ja parantaa ihmisten turvallisuuden tunnetta. Turvallisuussuunnittelu ei ole lakisääteistä toimintaa.

Vantaan kaupungin kuntalaisten turvallisuutta pyritään varmistamaan kaikkien toimialojen toimenpitein, liittyen sekä tehokkaaseen palvelutuotantoon, turvallisuusriskien tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn kuin myös rakennetun ympäristön turvallisuuteen.

Vantaan kaupungin paikallista turvallisuussuunnittelua koordinoi turvallisuussuunnittelun ohjausryhmä, joka raportoi turvallisuusyhteistyön johtoryhmälle. Paikallisen turvallisuustyön rakenteet sekä turvallisuussuunnittelun ohjausryhmän toiminta ja kokoonpano on katsottava uusiksi Uuden Vantaan organisaatiomuutosten jälkeen.

Turvallisuussuunnittelun ohjausryhmä laatii Vantaan kaupungin turvallisuussuunnitelman, joka hyväksytään valtuustokaudeksi. Ohjausryhmä tekee myös turvallisuussuunnitelman säännöllistä ja poikkihallinnollista toimeenpanon seurantaa ja toimeenpanon edellyttämää sopimista. Turvallisuussuunnitelma toimeenpannaan osana toimialojen toiminnan ja talouden suunnittelua.

Hallintosäännön mukaan kaupunginjohtaja päättää useampaa kuin yhtä toimialaa koskevista asioista (2 luku 6 §).

Päätös:

Päätän

- a) asettaa Vantaan kaupungin turvallisuussuunnittelun ohjausryhmän, johon kuuluvat
 1. Hammarström Markus, poliisikoordinaattori; puheenjohtaja
 2. Holappa Lauri, turvallisuuspäällikkö; varapuheenjohtaja
 3. Anttila Anu, suunnittelija; sihteeri
 4. Ovaska Anita, asiantuntija
 5. Vainio Lauri, liikuntapalvelukoordinaattori
 6. Marila-Penttinen Leena, erityisasiantuntija
 7. Haapanen Petri, turvallisuusasiantuntija
 8. Iiskola Samu, turvallisuusasiantuntija
 9. Mäkelä Pekka, nuorisotyön päällikkö
 10. Lehmuskallio Meri-Tuuli, asiantuntijapalvelujen päällikkö
 11. Voutilainen Reetta, palvelupäällikkö
 12. Linderborg Hilikka, palvelupäällikkö
 13. Ruokoja Tove, sosiaali- ja kriisipäivystyksen päällikkö
 14. Laukkonen Eevi, asiantuntija
 15. Boer Ulla, asiantuntija
 16. Hietala Kalle-Pekka, koordinaattori
 17. Nyberg Ritva, kehittämisspäällikkö

28.10.2020

VD/8903/00.01.01.01/2020

Kaupunkistrategian ja johdon toimiala /
Kaupunginjohtaja Viljanen Ritva

18. Hällström Lotta, erityisasiantuntija
19. Lautiola Hannele, monikulttuurisuusasiain päällikkö
20. Rapo Päivi, tietopalvelupäällikkö
21. Saini Gurmman, nuorisovaltuuston koordinaattori
22. Tuominen Meija, hallintoasiantuntija
23. Sahala Katriina, liikunnansuunnittelija
24. Pasanen Emmi, liikenteen kehittämisspäällikkö
25. Vuorio Anne, työsuojelukonsultti
26. Hulkkonen Tuomas, kulttuurituottaja
27. Saarnivaara Minna, Vantaan seurakunnat
28. Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen edustaja

- b) että turvallisuussuunnittelun ohjausryhmä voi tarpeen mukaan itse täydentää kokoonpanoan kutsumalla ryhmään tarvittavia asiantuntijoita määräaikaista tarpeen tai aihepiirien mukaan ja
- c) että turvallisuussuunnittelun ohjausryhmän toiminta ja kokoonpano on voimassa toistaiseksi.

Päiväys Vantaa 28.10.2020

Allekirjoitus

Nimen selvennys Viljanen Ritva

Virka-asema Kaupunginjohtaja

Allekirjoitettu sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.

Jakelu: päätöksessä mainitut

Täytäntöönpano: Anttila Anu, ohjausryhmän sihteeri

Oikaisuvaatimusohjeet

Päätökseen ei ole muutoksenhakuoikeutta (kuntalain 136 §).

MUISTIO: PKS-vanhusneuvostojen yhteistapaaminen 20.10

Espoon, Helsingin, Kauniaisten ja Vantaan vanhusneuvostojen yhteistyökokous

Aika: 20.10.2020 klo 13-14.45

Paikka: Teams -etäkokous

Läsnä: Espoo: Olli Männikkö (pj.), Gustav Båsk, Kerttu Perttilä, Kalevi Kivistö, Katri Rannisto, Hannu Viitanen, Anu Helle, Riitta Lahikainen, Pentti Walkama, Kaija Viitakoski, Maria Guzenina ja Maria Rysti (siht.)
Helsinki: Mirja Arajärvi, Marja Ruotsalainen, Pirjo-Liisa Kangasniemi, Olli Salin, Veijo Lehto, Satu Luomajoki ja Outi Paulig
Kauniainen: Arto Kivisaari, Matti Kivinen, Erkki Ylitalo, Raili Pirttimäki ja Marianne Ekholm
Vantaa: Leena Lauren, Eija Salmenkivi, Timo Lahtinen ja Kalle-Pekka Hietala

Asiat:

1. Kokouksen aloitus

Espoon vanhusneuvoston puheenjohtaja Olli Männikkö toivotti osallistujat tervetulleiksi ja totesi, että kyseessä on ensimmäinen PKS -vanhusneuvostojen etäkokous. Puheenjohtaja kertasi etäkokouksen pelisääntöjä. Käytiin läpi osallistujat kaupungeittain.

2. Vanhusneuvostojen ajankohtaiset kuulumiset

Lisäteemoina: miten korona-aika on vaikuttanut vanhusneuvoston toimintaan? Miten kaupungin ikääntyneen väestön osalta poikkeuksellinen aika on sujunut? Onko vanhusneuvosto tehnyt digiloikan ja miten se on sujunut?

Helsinki:

Syksyllä on kokoustoiminnan lisäksi meneillään kaksi uutta toimintamuotoa, josta halutaan erityisesti kertoa:

- 1) Asumishanke: Nostetaan esiin ikääntyneiden välimuotoisen asumisen tarvetta. Asumismuoto, joka on ns. normaalia asumista, johon tarvittaessa saa palveluita ja on mahdollisuus yhteisöllisyyteen. Asettuu tehostetun palveluasumisen ja ns. normaaliasumisen väliin. Aiemmin on puhuttu mm. kevyestä palveluasumisesta ja yhteisöllisestä asumisesta. Nyt on otettu käyttöön tämä termi, joka vastaa toiminta-idea, se on hyvin kuvattu ympäristöministeriön 12.3.2020 julkaisemassa raportissa ”Ikääntyneiden välimuotoinen asuminen”. Helsingistä puutuu tällainen asumismuoto, joka olisi kaikkien saavutettavissa. Tarve on suuri ja vanhusneuvosto on tuonut tätä esiin monissa kannanotoissa vuosien varrella.
On tekeillä kysely yleishyödyllisille asumista tuottaville tahoille (6kpl). Tarkoituksena on tiedon keräämisen lisäksi nostaa asiaa esille.
- 2) Valokuvahanke. Kaupungin ns. kuvapankissa on niukasti ja yksipuolisesti kuvia eläkeikäisistä ihmisistä. Aiemmin ollut lähinnä hoivakuvia. Viime vuosina saatu jonkin verran kuvia palvelukeskusten ryhmätoiminnasta ja ulkoliikunnasta. On

lähestulkoon puuttunut kuvat yli 65-vuotiaiden arkielämästä. Päätettiin hankkia kuvia niistä. (Esim. eläkeikäinen ihminen autoilemassa, pyöräilemässä, kaupassa, kirjastossa, ruuanlaitossa, puutarhanhoidossa ja lapsenlapsen kanssa puistossa. Vanhusneuvoston jäseniä kuvattiin ja muutamia muita vapaaehtoisia. Vanhusneuvoston määrärahoilla palkattiin valokuvaaja, joka on ottanut satoja kuvia. Niistä valitaan osa jatkoon, eli viedään kuvapankkiin kaupungin eri tahojen käytettäväksi. Hanke on loppusuoralla ja on onnistunut hyvin. Vammaisneuvostolla on samanlainen hanke pienemmässä mittakaavassa. – Kuvahanke on vastapainoa sille, miten ”näkymättömiin” eläkeikäiset ovat jääneet kevään eristysten takia ja miten paljon heidän aktiivisuudestaan nyt turvatoimien takia rajoittuu. Ja on myös ollut tilaa tälle, kun monet sovitut tapaamiset ja yhteistyötoimet on jouduttu siirtämään. Ollut myös henkisesti tärkeää.

Vanhusneuvoston joitakin valiokuntien kokouksia on ollut sekä paikan päällä että etänä ns. hybridikokouksina. Kevät oli hankala ikääntyneen väestön kannalta, odotusarvo oli, että koronatilanne kestää vain lyhyen ajan. Helsingissä perustettiin Helsinki Apu, jossa soitettiin iäkkäille ihmisille yhteensä noin 68 000 puhelua. Arvioidaan, tarvitaanko jatkossakin palvelua. Vanhusneuvoston digiloikka on ollut enemmänkin digiaskeleita. Viime viikolla oli kokous, jossa osa jäsenistä oli paikalla ja osa etänä. Turvaväleistä huolehdittiin, ja käytössä oli maskit. Kaivataan kovasti oikeita kohtaamisia.

Kauniainen:

Digiloikan askeleita on otettu. On ollut kaksi etäkokousta Teamisin välityksellä. Muuten on ollut melko hiljaista. Vanhusneuvosto on tehnyt aloitteen, että vapaaehtoiset voisivat olla avuksi intervalliyksikössä, että auttamisvierailut sallittaisiin. Hoivakotien vierailukiello on herättänyt keskustelua. Kaupunki järjesti keväällä kaksi tapaamispaikkaa, joista ns. vierailukontti on edelleen käytössä. Toinen tapaamispaikka oli puutarhapaviljonki. Nämä ovat olleet runsaassa käytössä. Syksyllä on voinut tavata asukkaita myös palvelukeskuksessa. Ryhmäkoteihin ei pääse vierailemaan. Vierailukiellot ovat toistaiseksi voimassa. On myös ollut muita erityisjärjestelyjä. Ikääntyneiden lounasruokailua ei ole koronan takia. Tämä harmittaa monia. Keväällä aloitettiin kontaktipuhelut 70+ väestölle, ja noin 1500 puhelua soitettiin. Yksittäisiä päivätoiminta-asiakkaita on ollut päivätoiminnassa, mutta tämä on ollut hyvin räätälöityä toimintaa. Yksi asiakas on ollut päivätoiminnassa aamupäivällä ja toinen iltapäivällä. Asiakkaat ovat omaishoidettavia. Kaupungin taholta ommeltiin 1500 kangasmaskia. Vanhustenviikon tapahtumat on peruttu.

Vantaa:

Vanhusneuvoston sihteeri on vaihtunut. Keväällä ei ollut kokouksia, kesällä oli yksi. Vantaalla ei ole tehty digiloikkaa. Vantaalla on peruuntunut moni vanhuspalvelujen toiminta koronan takia. Vanhusneuvoston kokoukset ovat käynnistyneet. Vantaan kaupunki on hakenut digiloikkaa varten hankerahoitusta. Jos korona-aika jatkuu, niin monen toiminnan jatkuminen varmistuu digiloikan avulla. Vanhusneuvosto edistää Vantaan liittymistä WHO:n Ikä ja muistiystävällinen -kaupunki -verkostoon. Vanhusten viikolle suunnitellut tapahtumat ovat siirtyneet etäyhteyksiin. Vantaalla on linjattu, että saataisiin vammaisneuvostoon ja vanhusneuvostoon kaupunginhallituksen edustaja.

Vanhusneuvoston puheenjohtaja Jussi Särkelä on tehnyt aloitteen asiasta. Etäjumppia on ollut tarjolla ikääntyneille. Näistä on saatu hyviä kokemuksia, ja kaupunki ottaa tällaisen toiminnan myös omaan tarjontaansa.

Espoo:

Vanhusneuvoston edustus on mukana kahdessa kaupungin yhteistyökumppanin hankkeiden ohjausryhmässä. Parempaa elämää osallistumalla -hankkeessa on kehitetty matalankynnyksen Porinaporukka -toimintaa 5 eri alueella Espoossa. Korona -aikana kokoonnutaan etäyhteyksin. Saa ennakoida -hankkeessa kehitetään sähköistä oman asumisen itsearviointia 55+ väestölle.

Vanhusneuvosto on toiminut melko normaalisti koronasta huolimatta. Suunnitellut kokoukset on toteutettu korona-aikanakin. Ainoastaan perinteinen toukokuinen järjestötapaaminen ja väestötasoinen Sykettä Syksyyn -juhla jouduttiin perumaan. Espoon vanhusneuvosto on kokoontunut Teams -etäkokouksiin 5 kertaa huhtikuusta 2020 lähtien, yksi kokous näistä oli sekä etänä että paikan päällä toteutettu. Etäkokoukset ovat sujuneet hyvin, vain yksittäisiä teknisiä häiriöitä on toisinaan ollut. Vanhusneuvoston kaikki dokumentit on välitetty jo vuosia sähköisesti, mutta ennen poikkeustilaa ei etäkokouksia oltu järjestetty kertaakaan. Ennen ensimmäistä etäkokousta jaettiin Teams -ohjeet, ja muutaman henkilön kanssa harjoiteltiin etukäteen Teams -yhteyttä.

Vanhusneuvosto on antanut 7 lausuntoa vuoden 2020 aikana ja nostanut huomioitaan sote -uudistusesityksestä Espoon kaupungin lausuntoa varten. Vanhusneuvoston edustajia on ollut mukana hankkeiden ohjausryhmissä ja muissa edustamistehtävissä, tosin korona-aikana etäyhteyksillä.

Palvelukeskukset ovat olleet kiinni 16.3.2020 alkaen, mutta syksyllä on ollut ajanvarauksella kuntosalimahdollisuus ikääntyneille, joitakin ryhmiä oli suunniteltu ja yhdistyksille on annettu tiloja vuosikokousten järjestämiseen. Kuitenkin 20.10.2020 on päätetty, että ryhmiä ei käynnistetä nyt, ja palvelukeskukset suljetaan ulkopuoliselta toiminnalta 26.10.2020 alkaen toistaiseksi.

Päivätoiminta lakkautettiin keväällä, mutta syksyllä on taas rajatulle asiakaskunnalle järjestetty päivätoimintaa. Eläkeläisyhdistykset eivät voi järjestää säännöllisiä jäsentapaamisiaan palvelukeskuksissa toistaiseksi, mutta muutama yhdistys kokoontuu muissa tiloissa - näille yhdistyksille on välitetty tartuntatautiyksikön ohjeita ja suosituksia. On saatu useita viestejä, että osallistumismahdollisuuksien vähentyminen on ollut henkisesti raskasta.

Soittorinkejä on perustettu, ja osa ikääntyneiden ryhmistä on kokoontunut keskenään etäyhteyksillä. Espoossa ei soitettu väestötasoisesti iäkkäille, mutta lähetettiin kaikkiin kotitalouksiin kirje. Elä ja asu -seniorikeskusten asukkaat ovat saaneet enemmän palvelukeskuksen palveluja kuin aiemmin - palvelukeskuksen henkilökunta on kohdentanut työpanostaan asukkaiden palveluihin, kun palvelukeskusten normaalitoiminta on ollut kiinni. Kevään poikkeustilan aikana oli tarvetta ruokakassipalvelulle, jota kaupunki organisoii vapaaehtoistoiminnan kanssa.

Pitkäaikaishoidossa asukkailla ei ollut keväällä mahdollisuutta tavata omaisia, kesällä tapaaminen oli mahdollista varsinkin ulkotiloissa. Espoossa on menehtynyt tähän

mennessä 22 ikääntynyttä koronatautiin, kaikki nämä kuolemantapaukset tapahtuivat keväällä.

Keskustelusta:

Kysymys: Voivatko yhdistykset pitää sääntömääräiset syyskokouksensa?

Vastaus: Etäkokoukset ovat yhtä lailla hyväksyttyjä kuin paikan päällä pidettävätkin.

Kysymys: Mitä Helsinki kysyy kyselyssään?

Vastaus: kysytään, onko tuottajilla tarjolla välimuotoista senioriasumista, mitkä siinä ovat tavoitteena, miten hoito ja palvelu on järjestetty, miten lähipalvelut on turvattu, miten esteettömyys on huomioitu, miten asumiskustannukset muodostuvat asukkaalla asumisesta ja palveluista, toimiiko vastaajataho yleishyödyllisesti, mikä on yhteisön omistuspohja ja mitkä ovat toiminnan arvot ja eettiset periaatteet.

Helsingin vanhusneuvosto haluaa ennen kaikkia kysyä yleishyödyllisiltä rakennuttajilta, miten ne ovat valmiita, vanhusneuvosto haluaa aktivoida toimijoita ja viestiä kaupungille, että olisi hyvä löytyä myös tonttimaata.

Kysymys: miten Vantaa käytännössä toimii, kun Vantaa pääsee WHO:n verkostoon?

Vastaus: Ikä- ja muistiystävällistä kaupunkia on vasta alettu selvittää, mitä se voisi olla. korona on hidastanut asian edistämistä. Vanhusneuvoston puheenjohtaja osallistui ympäristöministeriön seminaariin, joka liittyi asumiseen. Vanhusneuvoston kokouksessa kävi Ikäinstituutista asiantuntija Erja Rappe kertomassa asiasta. Ratikka -hanke Vantaalla liittyy osaltaan asiaan. WHO:n verkosto on monen asian summa.

3. Muut asiat:

3.1 Esitys matkakorttien lataamisesta kirjastoissa

Helsingin vanhusneuvosto päätti kokouksessaan 14.10.2020 yhtyä Helsingin Eläkeläisjärjestöt HEJ ry:n esitykseen matkakorttien lataamisesta kirjastoissa.

Vanhusneuvosto päätti myös esittää muiden pääkaupunkiseudun kaupunkien vanhusneuvostoilta, että nämä tekisivät samanlaisen aloitteen kaupunkiens kirjastoille. Matkakorttien lataaminen tuli maksulliseksi muualla kuin HSL:n pisteissä ja automaateilla ja joissain jäsenkuntien omissa palvelupisteissä. Automaatteja tai palvelupisteitä ei ole tasaisesti alueilla. Asia koskettaa koko PKS:a.

Esitystä ei ole vielä lähetetty tiedoksi HSL:lle. Helsingin vanhusneuvosto tiedustele, haluavatko muut PKS -vanhusneuvostot osallistua esitykseen?

Käsittelystä:

Espoo: ei ole käsitellyt vielä asiaa, otetaan se seuraavana kokoukseen, luultavasti Espoon vanhusneuvosto kannattaa myös asiaa.

Kauniainen: kaupungintalolla maksuton latauspiste, kirjasto kuulosta hyvältä.

Vantaa: asian voi viedä vanhusneuvoston kokoukseen. Kaupungin infopisteissä (vain 3 kpl, ja aukiolo rajallista) saa ladata maksutta, mutta niitä on harvakseltaan.

Kommentteja: Kuulostaa hyvältä. Digilataaminen on maksutonta.

Päätös: saatiin selonteko esityksestä HSL:lle ja sitä kannatettiin keskustelussa. Kukin vanhusneuvosto päättää lähiaikoina kokouksessaan esityksen kannatuksesta ja asian edistämisestä.

3.2 HSL:n aikarajoitettu alennus 70 vuotta täyttäneille

Keskusteltiin aikarajoitetusta alennuksesta ja mahdollisesta uudistetusta kannanotosta aikarajoituksen poistamiseksi. Esitettiin, ettei mielellään toimiteta HSL:lle useita aloitteita samaan aikaan, vaikka aikarajoitus pitäisi saada pois. Ehdotetaan, että nyt lähestytään laatamisasialla. Todettiin, että aikarajoitus pitäisi poistaa. Tätä mietittiin asiakasi jo tähän kokoukseen, mutta ollaan samaa mieltä, että HSL:lle kannattaa tehdä yksi aloite kerrallaan. Pidetään kuitenkin asia mielessä ja arvioidaan sopiva ajankohta myöhemmin, milloin aikarajoituksen poistamisesta tehdään taas aloite HSL:lle. Kommentti: Matkakortin hinta pitäisi olla sellainen, että tietyn ikäisille tarjottaisiin se maksutta. Lontoossa esim. eläkeläiset saavat maksutta liikkua Suur-Lontoon alueella.

Päätös: käytiin keskustelua. Pidetään aikarajoituksen poistaminen mielessä ja arvioidaan sopiva ajankohta myöhemmin, milloin aikarajoituksen poistamisesta tehdään taas aloite HSL:lle.

3.3. Huoli yksinasuvista ikääntyneistä

Nostettiin esiin huoli pääkaupunkiseudulla yksinasuvista ikääntyneistä, jotka eivät ole kotihoidon piirissä. Heillä voi mennä monta viikkoa, ettei puhu kenenkään kanssa. Miten vanhusneuvostot voisivat edistää näiden henkilöiden tilannetta? Tämä liittyy osaltaan välimuotoiseen asumiseen.

Todettiin, että tämä on iso ongelma. Korona-aikana on tehty soittoja ikääntyneille.

Päätös: Merkitään tämä asia pohdittavaksi vanhusneuvostoille.

Yhteinen keskustelu

Puheenjohtaja kysyi, miltä ensimmäinen yhteinen etäkokous tuntui. Mitä mieltä osallistujat ovat, jatketaanko tarvittaessa kokousten pitämistä etänä? Kannatettiin jatkamista etänä, jos on tarvis. Etäkokous on äärimmäisen hyvä. On hyvä kuulla poikkeusaikanakin, miten pääkaupunkiseudulla toimitaan. Etäkokous on toiminut hyvin. Myös kuusikkokuntien vanhusneuvostojen kokous voitaisiin järjestää etänä. Kannatetaan Teams -kokousten jatkoa. Viime viikolla olleen Suvanto ry:n seminaarin aineisto tulisi liittää vanhusneuvostojen nettisivuille. Kaikki chatissa kommentoineet kannattivat etäkokouksien järjestämistä.

4. Seuraava PKS -vanhusneuvostojen yhteistyökokous

Vuoden 2021 yhteistyökokous pidetään Kauniaisissa.

5. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 14.45